

Astitzko kobazuloak (Nafarroa): Aralarko barrunbeetara bidaia



ARGIA

2006ko uztailearen 16a | LXIX. urtea | 2.049 zenbakia | 3,50 euro



Hilabetero

36ko Gerraren berri

Konspirazioa ari da egosten Iruñean



Jakoba Errekondo

“Euskaldunok gara
mundu honetan
globalizatzaileenak”

Esther Larrañaga,

Eusko Jaurlaritzako Ingurumen sailburua

“Jaizkibel ez ukitzea
da nire nahia”

INFORMAZIOAR

Erremintak



Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berrikuntza oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Honakoak:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatze prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memoretan oinarrituz



Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

N UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
onen batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria

Tel: 943.37.18.49

e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

holkularitza
zarritako soluzioen
guneraketa jarraia
omunikazio zuzena
sperientzia

ARGIA LIBURUAK

Erlea gure sendagile

Julio César Díaz

LUIS MARI INTZA ETA PELLO ZUBIRIAREN EDIZIOA

Hemen duzu, apiterapiari buruzko ezagutza orokorra eskuratzeko liburu aproposa. Erleek eta euren sortutako produktuen erabilpen terapeutikoak ezagutzeko aukera.

Prezioa

15€

Harpidedun prezioa

12€

ESKAERAK

• 943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan • www.argia.com



Gaiak

- 20** **Golfa, laugarren kirola.**
Jon Gonzalo.

Iritziak

- 24** **Inazio Mujika Iraola.**
Ttakun (h)errenka.
- 25** **Luparekin. Oier Araolaza.**
Dantzari *heavy* atondu.
- 26** **Pako Sodupe.** Iruñearen alde iluna
- 26** **Amatiño.** Hogeita hamar urte...
- 27** **Joxe Mari Ostolaza.**
Lau talde, hiru hornitzaile.
- 30** **Jexux Mari Irazu.**
Bertso berriak dopinari jarriak.



Pako Sodupe.

Erdiko kaiera

- 31** **Trikitia Pirinioetan: Soinu txikiaren lau hots.**
Itsaso Ibarra.
- 35** **Argitalpenak.**
Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
- 38** **Ezpalak.** Katixa Garate.
- 40** **Denbora-pasak.**
- 42** **Ihesi: Mendukilo, lurpeko Aralar.** Estitxu Eizagirre.
- 46** **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.



Termometroa

- 52** **Uda Leku, haurrentzako bilgune berriak sortzeko bidean.**
Ainhua Lendinez.
- 54** **Net Hurbil. Marokoko torturatzailer baten aitortpenak.**
Pello Zubiria.
- 57** **Bero-beroan.**
Xabier Letona eta Juan Mari Arregi.



Hassan II.a

6 | 36ko Gerra. Uztaileko kronika



Errepublikak jasan zuen lehen eztenkada

Honekin hasi eta hilabetero izango dugu orain 70 urte hasitako 36ko

Gerraren gertaeren berri Josu Chueca eta Patxi Larrionen eskutik. Lehenengoak hamaika mila matxinok Iruñean Errepublikari nola eraso zioten kontatzen digu. Zein ziren matxino horiek? Zein atzean zeuden konspiratzaileak?

14 | Jakoba Errekondo

Amets Arzallus

28 | Agenda 22

Andoni Egaña

58 | Azkena

Lourdes Oñederra

49 | Esther Larrañaga

Eako kide eta Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen sailburu Esther Larrañagarekin bildu gara. Uraren gaia, gas emisioak, errauste plantak edota azpiegituraz aritu gara. Badago zertan mintzatua ingurumenaz ari garenean, politika orokorraz haratago joan nahi izanez gero, noski.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irueta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Naiara Irueta.

Kudeatzailea: Beldaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitateak: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxe: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140, 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA: Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Iparr Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Tres días de julio liburutik.



Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria



kutxa

36ko Gerra. Uztaileko kronika

Hamaika mila matxino

Eibarko Untzaga plazan abiatu zen II. Errepublikak gorpuztu zuen esperantza demokratiko eta aurrerakoa, beste enparantza batean, Iruñeko Gaztelukoan, hasi zen hiltzen orain dela 70 urte. Espainiako Gerra Zibilaren bitartez, hiru urtez luzatu zen hilzoria. Errepublikak euskal hiriburuaren bihotzean jaso zuen lehen eztenkada, hamaika mila matxinoren eskutik. Hauxe da eraso horren istorioa.

JOSU CHUECA

Errepublikaren historia, konspirazioena

Historiagile zenbaitek II. Errepublikaren historia bere aurkako konspirazioena dela diote. Ez dute arrazoirik falta. Izan ere bost urte iraun zuen erregimen demokratiko horrek sortze unetik beretik pairatu zuen azpijoko eta konspirazio giro ikaragarria. Euskal Herrian bertan, karlisten ezarpena zela eta, hainbat toki eta esparru politikotan horrelako jarduna izan zuten egun. Azkenean, nolabaiteko arrakastaz, eta egundoko indarkeriaz, 1936ko udan azaleratu zen, Nafarroako hiriburuan bereziki.

Konspirazioak erro luzeak bezain zabalak zituen erresuma ohian. Errepublika aldarrikatu zen egunetik bertatik, jardun eta erakunde paramilitarrak hasi baitziren garatzen lurralde horretan. Karlistentzat, Alfontso XIII.aren monarkia-
ren suntsitzea, I. Errepublikako abagunean gertatu zen legez, beste matxinada bat burutzeko une aproposa zen. Hori dela eta, 1931z geroztik beraien elkarteak, elizak eta erakunde erlijiosoak babesteko aitzakiaz lehen talde armatuak eratu zituzten, dekuria deiturikoak hain zuten ere. Baina laster, autodefentsaren mugak gaindituz, talde horiek etorkizunean erregimen demokratikoaren aurka altxatzeko hasi ziren prestatzen. Hori dela eta, Andia eta Urbasako mendikateak, Iruñerriko eta Lizarraldeko larrainak ariketa militarren probaleku bilakatu ziren. 1933ko hauteskundeetan eskuina ordezkatzen zuen CEDA eta alderdi errepublikanoen sektorerik kontrairaul-

tzaileena biltzen zuen Partido Republicano Radical delakoa irabazle suertatzeak ez zituen asmo konspiratzaileak moteldu. Alderantziz, "biurteko beltza"n, hau da, Errepublikak maila guztietan kontrairaultza jasan zuen 1934-1935 urteetan, karlistek eta sortu berriak ziren falangistek demokratizari amaiera emateko beraien ekimenak azkartu zituzten. 1934ko martxoaren 31n, esate baterako, Rafael Olazabal eta Antonio Lizarza nagusi karlistak, hainbat militar eta beste arduradun eskuindar batzuekin batera, Italiara joan ziren Mussolinirekin sostengu militar eta ekonomikoa adostera. Quirinal jauregian bertan egindako bilkuraren ondorioz, buruzagi faxistak 1.500.000 pezetako diru-laguntza luzatzeaz gain, 20.000 fusil, 200 metraila eta 20.000 granada eskaini zizkien. Horrez gain, ordutik aurrera, Erromatik gertu zegoen La Dispoli esparru militarrean, ehunka gazte espainiarrek soldadu ariketetan trebatzeko aukera izanzen zuten. Besteak beste, hortik igaro ziren Nicolas Belzunze, Emiliano Larrea, Pascasio Osacar eta Jaime Del Burgo erreketen nafarrak.

Ordurako, nahiz eta Errepublikak karlismoak zuen jite kontrairaultzailearen alde egin, beraiek beste karlistada berri bat abiaraztea zuten amets. Bestetik, mugimendu horren buruzagitzan izandako aldaketak –Rodezno Kondearen ordez Manuel Fal Conde jartzeak– ekimen paramilitarrak areagotu zituen. Horren ondorioz, 1935ean Lizarraren arabera, 899



ADMINISTRATIOKO ARTXIBO OROKORRA. 17/17 EN GUERRA LIBURUTIK

patruila eta 5.394 erreketek zeuden egituraturik Nafarroa osoan zehar. Kopuru horretan, Zangotza-Agoitzeko merindadea nabarmentzen zen besteen gainetik, 247 talde eta 1.482 erreketek biltzen zituelako. Bigarren lekuan zetorren Iruñerria 8.215 patruila eta 1.290 txapelgorriekin, pixka bat atzerago Lizarraldekoa 186 eta 1.116 erreketerekin eta milako maratik gertu baina iritsi gabe, hegoaldeko merindadeak: Tuterakoa eta Erriberri-Tafallakoa alegia. Horiek guztiek, Erriberakoek bereziki, altxamendua gauzatuta, Falangearen bitartez hornitu zituzten beraien matxinatuen multzoak. Erreketek dagokienez, horietako asko, egun

1936ko uztailaren 19an armadara gehitu ziren boluntarioak. Irudia Iruñeko Gaztelu Plazakoa da.

argiz irten ziren plazara Lizarran, 1935ko martxoaren 21ean, Tomas Zumalakarregiren heriotzaren mendeurrena zela eta eskainitako omenaldian. Izan ere, Egako herrian, txapelgorria jantzita, 3.000 inguru elkartu ziren karlismo berrindartuaren agerraldia burutzeko.

Bakoitza bere banderarekin, 17an 17:00etan eta 19an 0:00tan

Baina benetako indar erakustaldia urtebete beranduago etorriko zen. Horren abiapuntua 1936ko hauteskundeetan, Fronte Popularrak izandako garaipena dugu. Dirudienez Errepublikako lehen biurtekoak izan zuen jite aurrera-



MEMORIAS DE LA CONSPIRACIÓN. 1931-1936

koira itzultzea jasanezina suertatu zitzairen karlistei zein hainbat militarri. Izan ere, 1936ko martxoaz geroztik batzuek eta besteek azkartu egin zituzten beraien konspirazio asmoak. Nafarroan azkenean kide bihurtuko zirenek ez zuten oso berandu arte bat egin, altxamenduari bezperetako uztailaren 15a iritsi arte, hain zuzen ere. Bitartean, karlistak eta matxino militarren buru zen Emilio Mola bakoitza bere aldetik aritu ziren, estatu kolpea prestatzen. Azken hori, 1936ko martxoaren 14an iritsi zen Iruñera eta beste hainbat militar —Manuel Vica-rio, Carlos Moscoso, Gerardo Lastra— konspiratzaileekin bildu ondoren, Aragoitik Gipuzko-ara zihoan matxinoen armiarma sareko kapitaina bilakatu zen. Bide batez karlistekin harremanetan jarri zen baina, erreboltak eduki beharko zuten orientabideaz zituzten desberdintasunak zirela medio, beraien arteko adostasuna oraindik hagitz urrun zegoen. Generala-ren asmoa, tropekin Zaragozatik, Iruñetik, Burgoetik eta Valladolidetik Madril aldera jotzea zen, agintea eskuratzeko asmoz. Eta hori egin orduko, 1923ko estatu kolpearen ondorengo antzeko diktadura martxan jar-tzea. Karlistek 1936ko ekainaren 11n Jose Luis Zamanilloren bitartez Molari berari aurkeztu zioten programa askoz osatuagoa zen ordea. Bertan, konstituzio errepubli-karra eta aro horretako gainontzeko legeak bertan behera lagatzeaz gain, sindikatu eta alderdi politiko guztien deuseztapena azal-tzen zen. Egoera berriari aurre egiteko, behin-behineko diktadura eta 1932ko kolpe saioaren egilea zen Jose Sanjurjok zein bi ordezkari karlistek osatuko zuten “directorio” delakoa aldarrikatzen zuten. Erregimen politikoari buruz ez zegoen aipu zehatzik, baina banderaren inguruko

Urbasako mendikatean talde armatuek eginiko ariketa militarrek ezkerrean. Eskuinean berriz, Iruñeko reketeak Corellako zezen plazan.

Iruñeko Guardia Zibilaren Kuartela. Hemen hil zuten José Rodríguez Medel, 1936ko uztailaren 18an.



TRES DÍAS DE JULIO

eztabaidak —hau da, zer nolako ikurraren atze-tik altxatu beharko zuten— zeharka bazen ere, matxinadak hartu beharko zuten behin betiko norabide politikoa —diktadura errepublikarra ala monarkia berrezartzea— islatzen zuten. Molak bandera hirukoloreduna defendatu zuen bitartean, karlistek Errepublikaren aurreko bikoloreduna, gorrihoria, jendeak “piperpo-toa” deiturikoa nahi zuten soldaduen eta boluntarioen aitzindari.

Bilerak bilera eta desadostasunak desadosta-sun, bi konspirazioek bidea egin zuten. Milita-rrek 1936ko ekainaren bukaeraz geroztik, Juan Yagüe, Gabriel Saenz de Buruaga eta Francoren bitartez, Afrikako iparraldean zegoen armada-ren matxinada hitz emanda zuten. Horrela, gero suertatu zen legez, Marokotik penintsulara jauzi eginez, hegoaldeetik Madrilera eginen zuten. Emilio Mola Iruñetik prest zegoen agindupean zituen soldaduekin eta inguruko dibisioekin, erreketekin edo gabe, gauza bera egiteko. Azke-nean, banderen eta beste programaren puntuak alboratuta, Nafarroako batzordeko kide ziren Baleztena anaiek, Martínez Berasainek eta Luis Arellanok Donibane Lohizunen zegoen karlisten buruzagitza nazionalari altxamendu militarrean parte hartzeko bai-mena eskatu zioten. Uztailek 14an militarre-kin batera parte hartzea ebatzi zutenean, behin-betiko hitzorduak jakinarazi zituzten: uztailek 17an 17:00tan Marokon; bi egun beranduago, 19ko lehen ordutan, Iruñean.

Odolezko Bezperak

Hala eta guztiz ere, Afrikako armadaren altxamenduari berri izan bezain agudo, mugimenduak hasi ziren Euskal Herri osoan. Molak esate baterako, 18an bertan deitu zion Nafarroako goardia zibilen

burua zen Jose Rodríguez Medeli matxinada militararekin bat egiteko ea prest zegoen jakiteko. Ezetza eman zion eta erabaki horrekin sinatu zuen ordu batzuk beranduago bere menpekoek burutuko zuten bere aurkako erahilketa zigorra. Izan ere, arratsaldean, Iruñeko kuartelean, bertako txapelokerrak bildu zituenean Tafalla aldera eramateko, atarian bertan tirokatu zuten guardiek Rodríguez Medel komandantea. Gerra beraz, 19a baino lehenago hasita zegoen Iruñeko alde zaharreko Merced kalean. Odol isuri horrekin batera, lehen atxilotetak gauzatzen hasi ziren Iruñean eta herri askotan. Mariano Menor Poblador gobernadore zibila bera 18ko ilunabarrean matxinoek kanporazi zuten bitartean, herrietan alkate eta zinegotzi errepublikar, nazionalista eta ezkertiarren aurkako ehiza hasita zegoen.

Tokian tokiko kartzelak, azken hilabeteetan atxiloturiko falangistez hustu ziren heinean, atxilotu berriekin betetzen joan ziren. Tafalla, Tuterako edo Lizarrako barruti espetxeaz gain, Iruñekoa laster bete zuten pikete falangistek eta karlistek harrapaturiko ezkertiar, jeltxide eta errepublikano ugarirekin. Hori dela eta, martxoaz geroztik hutsik zegoen San Cristobalgo gotorlekua berriro ere kartzelarik handiena eta latzena bilakatu zen. 18ko gauzez hasitako indarkeriak jarraipen entzutetsu bezain jendetsua izan zuen hurrengo orduetan. Ordurarte taldexka maila gaingitu ez zuten falangistek, egoera berriarekin harrotuta, beste alderdien egoitzak erasotzeari ekin zioten. Izquierda Republicana delakoak Errepublikaren Plazan (egun Gaztelu enparantza deitzen duguna) zuen biltokia izan zen lehena. Ordu batzuk beranduago, EAJ-k Zapateria karrikan zuen batzokia eta *La Voz de Navarra* egunkari jeltxidearen inprimategia eskuratuko zituzten betirako, Franco hil arte bederen. Frankistek Gerra osoan burutuko zituzten lapurketen zerrenda luzearen lehenengoak ziren.

Larunbata zen uztailak 18 hura eta arratsan, Diego Martínez Barriosek deitu zion

Egoera berriarekin harrotuta, falangistek Izquierda Republicana naren egoitza eraso zuten. Iruñean ikusitako nola kendu zuten Izquierda Republicana naren kartela Falange Española naren jartzeko.



CRÓNICA DE LA GUERRA ESPAÑOLA



Ondarre baserria



20214 Segura (Gipuzkoa)
Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispavista.com
www.acvmultimedia.com/ondarre



ADMINISTRAZIOKO ARTXIBO OROKORRA.
VIVIR EN GUERRA LIBURUKOA



Ezkerretik eskuinera, Emilio Mola jenerala, Sanjurjo jenerala eta Tomás Domínguez Arévalo, Rodeznoko Kondea.

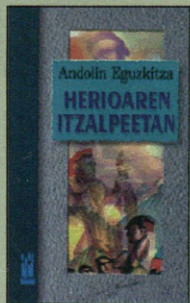
Molari Madrildik, kinka larri horretatik ateratzeko asmoz eratu beharko zuten gobernu berrian parte hartzeko. Molak ezetz erantzun ondoren, Estatu gerra adierazi zuen Nafarroako hiriburuan. Ordu batzuk beranduago, Guardia Zibilek *Diario de Navarra*ko inprimategitik jasotako gerra bandoak lurralde osora zabaltu zituzten. Iruñean bertan goizeko 6:00tatik, soldaduak turutez eta atabalez lagundurik, kalez kale paratzen aritu ziren askatasun guztiak deuseztatzen zituen gerra aldarri hori.

Ondorengo orduetan, milaka gizonen herrietatik hiribururako bidea hartu zuten. Asko eta asko boluntario gisa, urte horietan ikasitakoa ekintzara eramateko gogoz. Beste anitz bizitza salbatu nahian, halabeharrez, ator txuria kenduta, falangisten urdina edo karlisten kakia jantzi behar izan zuten luze pentsatu gabe. Nafarroako altxamenduaren indarra ikusita, "*Frontera edo Fuertera*" zirt edo zart erabaki beharreko ataka arras famatuari, ezkertiar, errepublikar eta jeltkide anitzek matxinoen

Literaturaren argitan

Andolin Eguzkitza. *Herioaren itzalpeetan*. Txalaparta 1998

Zer espero zuten



"Arratsaldeko seiak dira. Uztailean gaude, hamazortzian izan ere. Iruña osoan zurrumurruak kurritzen du militarrek zerbait egiten ari direla. Oraindik ez dakigu deus segurutik, baina aroa ederra izanagatik, goibel dago giroa". Pasarte, Andolin Eguzkitza zenaren *Herioaren itzalpeetan* eleberriatik hartua da. Argitaratu eman zenean, oraindik bizirik ziren protagoniste-

tako batzuk. Liburuan, Cunchillos familaren ibilbidea zaigu kontatzen, bereziki Santiago Cunchillos abokatu abertzalearena. Eguzkitzak gai bat nabarmendu zuen bereziki, protagonistek hartu zuten erabakiena, bide bat eta ez bestea hautatzearen arrazoiena. Nola jokatu egoera anker baten aurrean? Inork espero al zuen uztaileko

altxamenduak ekarri zuena? Nola ulertu politikari batzuen jokabidea?

Literaturaren argitan izenburua aukeratu dugu sail honetarako, literatura garai bateko soziologia ulertu eta ezagutzeko tresna egokia baita. Sail honen asmoa ez da ikerketa sakon bat egitea, ez da kolosala izanzen, ezinezkoa da argitaratu eman den guztia biltzea. Zenbait erreferentzia eskaintzea dugu xede. Bestalde, Espainiako Gerra Zibilaren gure literaturan, ez da gai isolatua, Euskal Herriaz ari gara, beraz, Espainiako II. Errepublika, errepresioa, erbeste (edota erbesteak esan beharko genuke) eta II. Mundu Gerrara, erresistentzia eta beste jorratu behar. Gerra bera, ez zen 1937an, 1939an edota 1945ean bukatu. Nekez isilduko da gerraren oihartzuna gure literaturan.

Patxi Larrión



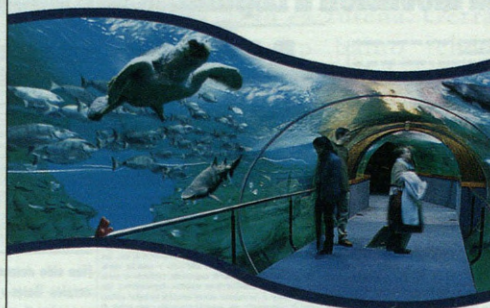
LA GUERRA CIVIL EN EUSKADI

aldeko erantzuna eman zioten. Nahita matxinaturikoak eta beharturikoak metatuta, uztaila amaitu baino lehen, errebolta-rien uzta itzela zen Nafarroan, 11.000 gizon armetan baitzeuden: 6.828 erreketen frontetara atera ziren bitartean, 3.054 falangista joan ziren gerrara eta 312 gizon zeuden armadan boluntario sartuta. Tuterako merindadea ezik, gainontzekoetan, karlistak nagusitu ziren jendea antolatze-ko tenorean. Baina aintzat hartzen badugu Gerra hasi baino lehen batzuek eta besteek zuten ezarpena, zalantzarik gabe hazkunderik handiena ator urdinen aldetik etorri zen, Falange Española izan baitzen matxinadara etorri berrien kokaleku nagusia. Guzti horiek Siciliako, Americako eta Arapilesgo batailoien soldaduekin batera Madril eta Gipuzkoa aldera abiatu ziren. Molak Madril zuen helburu, baina Donostian altxamendua korapilatu eta azkenean porrot egin zuelako, hara desbideratu behar izan zituen soldadu eta boluntario asko. Donostiako Loiolako koartele- tan matxinaturik zeuden militarrek uztailaren azken egunetan amore eman zutenean, Oiartzundik, Goierri- tik eta Bidasoatik kostata ari ziren hurbiltzen matxino nafarrak. Eta ordurako argi eta garbi zegoen Madril alderako txango militarra, egun batzuetako kontua izan behar zuen hura, Gerra Zibila bilakatzen ari zela. *Diario de Navarra* berak 1931ko apirilaren 12an, Errepublikaren aldarrikapenaren bezperetan, “hauteskundeak galduz gero gerra zibila baino ez zaigu geldituko”, iragarritakoa, bost urte beranduago egi bihurtzen ari ziren.

Matxino txikien atzean... handiak

Hamaika mila altxatu horiek mugiarazteko hamaika matxino gidari izan ziren Errepublikako urteetan. Konspirazio lanetan, parlamentari

AQUARIUM



Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1

20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)

Tel: 943 44 00 99

e-posta: aquariumss@aquariumss.com

web orria: www.aquariumss.com



AQUARIUM
DONOSTIA-SAN SEBASTIAN

12



estreinako gobernua eratu zutenean bera izendatu zuten Justizia Ministro. Horrela eskertu zioten Falangearen eta karlismoaren arteko batze prozesuan izandako aldeko jarrera, beste buruzagi karlistek izan ez zutena. Gerra amaitu baino lehen Errepublikak indarrean jarritako legeriaren kontraerreforma burutu zuen Rodeznok. Horrez gain, diktadura frankistaren ezaugarri latzenetakoa izan zen Epaitegi

politikorik handiena Baskongaden eta Nafarroaren batasun politikoa laguntzea izanen zen. Orduan nazionalismoa arriskutsua bihurtuko zen. Hara doa Lizarrako Estatutua. Bizkaitarrak gorrotatzen ditu eta gustura debekatuko zituen mendigoroleen (sic) erromeriak". Garcia, 1933az geroztik parlamentaria zen eta 1936ko bozketetan berriro zuen ardura hori. Hala ere, ez zen batere nabarmendu Parlamentuan egindako lanengatik, bai, oster, Madrilén egonik konspiratzen ari ziren militarren arteko bitartekari lanak burutu zituelako. Bere egunkarian, parlamentuko eta Madriléko giroko kronika ezkorrak zabaltzen zituen bitartean, Molarekin, Francorekin, Godeekin, baita Sanjurjorekin ere harreman estu-estutan jardun zuen "Garcilaso" k kolpea prestatzeko. Matxinada lehertzeaz zegoenean, *Diario de Navarra* bertan inprimatu zuten Emilio Molaren gerra bando ikaragarria eta uztailearen 19ko alean lehen orrian *¡Viva España!*ko izenburupean argitara eman zuen kazetari matxino horrek. Gerrak iraun zuen bitartean, bere egunkaria frankisten bozeramaile sutsuena izan zen. Bigarren Mundu Gerran ere faxismo eta nazismoaren aldeko jarrera gartsua adierazi zuen "Garcilaso" k. Zer esanik ez Francoren garaian diktadurarekiko atxikimenduari dagokionez. Horren truke, Francok berak irekitzen zuen Estatuko kazetarien zerrendan zazpigarren karneta eman zioten madrildarrari.

Sari askoz potoloagoak jaso zituen beste faxista esanguratsuenetakoa, Rodeznoko kondea izan zen, hain zuzen ere. Frankistek

Hau da Sanjurjo jenerala Espainiara ekarri behar zuen hegazkina. Egoera honetan geratu zen istripuaren ondoren, oraindik sua itzali gabe zegoenean.

Gorena martxan jartzea izan zen bere eginbeharrik nabarmenena. Bestalde, justiziaz arduratu behar zen jauntxo hori ez zen gauza izan Nafarroako erretagoardian, eta bereziki bere eskualdean zein herrian, suertatu ziren erahilketa ugari eragozteko. Gerra amaiturik, jauntxokeria foralfrankistaren adierazpiderik nabarmenena bilakatuta, Nafarroako Foru Aldundiko diputatu nagusia izan zen erretiratu zen arte. Dena den, aipu beltzen historia ez zen amaitu ardura horrekin, gaur egun, 36ko matxinada antidemokratiko horretatik 70 urte betetzear direnean, Iruñeko plaza handienetako batek jauntxo faxista horren izena daramalako.

Patu kaxkarragoa izan zuen beste matxino handi pare batek: Molak eta Sanjurjok, hain zuzen. Biak hegazkin istripuz hil ziren. Bizkaia osoa mehatxupean eta bonben pean izan eta gero, lehenengoaren hegazkinak Alcocerreko muinoaren kontra jo zuen, 1937ko ekainaren 3an. Bestea, Portugaletik altxamenduan parte hartzeko abiatu berria zelarik, Juan Antonio Ansaldo gidariak zeraman hegazkinak murru baten kontra jo ondoren, bertan hil zen. Demokrazia eta bizitza askoren borrero izate-tik, beraiek martxan jarritako heriotz gurpil zoroaren biktima izatera igaro ziren. Ez daki-gu, Nerudak, poesien bitartez eskaini zien infernua egonen diren matxino handi horiek. Bai, ordea, 1936ko udan, militar horiek sustaturiko matxinadak hamaika mila hildako eta sufrikario ekarri zituela. Hamaika urte igaro arren ahantziko ez direnak. ■



EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

aurrera doan
herria

ETXEBIZITZA ETA GIZARTE
GAIETAKO SAILA

Oroimen bizia
1936 - 2006
Memoria viva



Teoren liburuek baino luzeago hitz egin du Jakobak. Hainbeste Jakoba daude izan ere, Jakoba eskolan, Jakoba landareen munduan, Jakoba paisajista, Jakoba Nekazarien Kooperatiban, Jakoba sagardoaren historian, Jakoba Zerainen, Jakoba baserrian... Jakobaz Jakoba ibili gara, erreka ondoan gora, eta iritsi gara ustez iturbururaino.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

Jakoba Errekondo

«Euskaldunak urbanoak izan gara beti»

Gezurra badirudi ere kalekumea da Jakoba.

Bai, baina bi gurasoak baserritarak ditugu, biak zubietarrak. Ez usurbildarrak eta ez donostiarrak, Zubieta herrikoak. Ni bai, kaletarra naiz, baina baserria beti bertan sentitu dut. Gure aitak lana beti zerra batean egin izan du, eta zerra horren ondoan daude bere baserria eta amarena. Aita bizikletan joaten zen lanera, eta koadroan horrelako eserleku txiki bat zeukan gu eskulekuari helduta hantxe joateko. Bera bizikletan lanera, eta gu baserrira. Oso zalea nintzen ni. Hamasei urte nituenean Santo Tomas lizeoko lagunek “larunbatean elkartuko gara Donostian?”, galdeztzen zuten, eta nik, “segun, eguraldi ona egiten baldin badu ez, nik baserrira lanera joan behar baitut, eta eguraldi txarra egiten baldin badu bai, ez dago eta lanik egiterik”. Haiek harrituta, hori ezin zuten ulertu, eta halakoxe gauza sinpleak dira gero beste asko esplikatzen dituztenak. Zure bizitzako eginbehar guztiek inoiz ez baldin badiote zure inguruneari ezer zor, gaizki goaz.

Lehen eskola eguna nola oroitzen duzu?

Ez zait sekula ahaztuko etxera etorri eta beheko

balkoian zegoen izebari nola esan nion “izeba, izeba, gaur hasi naizela eskolar!” Gu sei urte arte ez ginen eskolan hasten, gainera anaia eta lehengusuak zaharragoak ziren, ni baino urtebete lehenago hasi ziren, eta nik uste dut horrek piztu zidala ikasteko gogo. Eta ikasteko grina hura oraindik ere sentitzen dut. Orain ere bulztatu beharko litzateke hori, azken batean, gero egin behar dituzun gauza guztiak zuk bilatuta egin behar dituzu. Gogoz kontra joateko hortxe dago soldaduska.

Adin ezberdinak nahasten zineten zuek klase berean. Hori zer da, trabagarri edo onuragarri?

Nik hori defendatu egiten dut. Zerainen hiru urtetatik abiatu eta zortzi urtera bitartekoen eskola daukagu, eta bi gelatan daude adin horiek denetakoak. Nik uste kopuru handiagoetan ere sustatu egin behar litzatekeela klasean adin ezberdinetakoak nahastea. Agian ez ordu guztietan, baina gauza batzuk egiteko bai. Bestela ghettoetako jendea sortzen ari gara. Benetako herri bizitza belaunaldi loturak edukitzea da. Eta lotura ez da koadrila. Herria puzzle bat bada, zuk zure piezaren lekua bilatu behar duzu. Helduekin harremanak eduki behar dituzu, umeagoekin ere bai, aiton zaharrekin...

Nortasun agiria

Jakoba Errekondo 1961eko irailaren 3an jaio zen Usurbilen. Usurbilgo eskolan ikasi zuen, gazteleraz, eta gero Donostiako Santo Tomas Lizeoan. Peritu agronomo lizentziatu zen Lleidan eta Iruñean. Paisajistaren titulua ere badu. Soldaduskatik bueltan Gureak-en hasi zen lanean lorezaintzako saila edo departamendua sortzeko misioarekin. Bederatzi urte geroago Zerainera joan zen lanera, herri txiki baten etorkizuna lantzen. Usurbilgo Nekazarien Kooperatibako lehendakaria da, eta Sagardo Egunaren sortzaileetakoa. Hogeita bi urte daramatza Euskadi Irratian landareen kontsultarekin, eta ARGIA zenbaki honetan idatzi du bere bostehungarren zutabea.

Zure gairik kuttunena landareak dira. Askotan irakasle on batek sortzen digu gai baten plazera. Botanikan nor izan zen zure irakaslea?

Aitarekin ikasi nuen nik. Landareen mundua oso da zabala, eta nire kuttunenak arbolak dira. Gure aitak egurrarekin lan egiten zuen eta zerrara etortzen ziren enborrei begira liluratuta egoten nintzen. Aste bukaeratan chizean ibiltzen zen aita, hura aurretik eskopetarekin eta ni atzetik, bidean arbolak seinalatzen zizkidan: “Hau lizarra da, hau astigarra...”. Eta gero ni horri buruz liburutan bila hasten nintzen. Eta igoal berrehun astigar liburuan! Orduan ate hartatik mundu bat zabal-

● Jakoba Errekondo

tzen zitzaidan, eta ni aitari erakusten hasten nintzen. "Aita, honen izena *Acer Pseudoplatanus* da, eta horrek esan nahi du, *pseudorekin* faltsua dela, eta *platanus*, ba beste platanoa". Bion arteko hartu eman bat sortzen zen, zirkulu bat, aldian-aldian handiagoa. Hemezortzi urterekin unibertsitatera joan nintzenerako asko nekien. Eta han nekien horri beste jantzi bat eman nion. Peritu agronomo asko ateratzen dira unibertsitatetik inoiz baratze batean aza bat ikusi gabe. Nik alde-rantzizko bidea egin nuen.

Landareek ba al dute inteligentziarik?

Pentsa zein inteligenteak diren, milioika eta milioika urte daramatzate munduan, eta guk haiekin alderatuta bi segundo baino ez. Gu hilko gara eta landareek hemen segituko dute. Hitzaldiak ematerakoan beti galdera bat egiten diot jendeari: "Sekula pentsatzen jarri al zarete zer alde dagoen landare baten eta animalia baten artean?". Animaliak mugitu egiten gara eta landareak ez. Landarea da, hemen erori zaizu hazia eta hemen tokatzen zaizu bizitzea. Beti hemen egongo zara, bizitza osoan, toki ona bada, ondo, eta toki txarra bada ere, ondo. Hotza, beroa, gosea, egarria, dena dela ere beti hemen. Animaliak, beroa baldin badu, bilatu egiten du itzala. Eta orduan pentsa zenbat sistema eta zenbat teknika ikasita dauzkaten landareek irauteko. Hor dagoen jakinduria eta pilatutako esperientzia sekulakoa da. Gu hain gara inteligenteak horretaz jabetzeko adina ere ez garelara.

Baina tontook gure mendean hartuak ditugu landare inteligenteak...

Gizakiaren jokabidea betikoa da: "Nik soro bat daukat, artoa egin nahi dut, eta artoa egingo dut. Lurra azidoa dela? Botako diot produktu bat eta basiko bihurtuko dut. Hotz egiten duela? Negutegiak jarriko ditut". Iruditzen zaigu teknikarekin eta diruarekin edozein gauza lor dezakegula. Eta gure eskakeria hortxe dago. Artoak esango luke, "ez, ez, nik hor ezin dut".

Baina ez du hitz egiten.

Hitz egiten du bai, baina beste era batera. Entzuten jakin behar.

Zuk badakizunez entzuten, landareek zer esaten dute guri buruz?

Landareek guri buruz ez dute ezer esango bai baitakite gutaz hitz egitea denbora alferrik galtzea dela. Nik beti esaten dut landareak guri barrez ari direla. Barrez ari dira ikusten dutelako zer egiten dugun. Nik landare bat etxean lorontzi batean baldin badut, eta kanpoan nagoela pentsatzen badut landare hori itsusia dela eta zakarretara botako dudala, badira ikerketak frogatzen dutenak landareari automatikoki alarma pizten zaiola, nik pentsatze hutsarekin. Hori elektrikoki



Errebote jokoa

"Usurbilgo plaza errebote plaza da, eta gero egindako dema plaza. Ba frontoiari estalki nazkagarri bat egin zioten zeinak errebote jokoa galarazi egiten duen. Non dago horko arkitektoa? Non dago hori egiten utzi duen politikoa? Niri ikaragarritzko mina eman zidan. Euskaldunok munduaren aurrean azaltzeko modukoa den zerbait baldin badaukagu, hori errebotea da. Errebote jokoa da gaur egun dauden kiroletan kirolariaren inteligentzia garatzeko aukera ematen duen bakarretakoa. Errebotea kirola ez den kirol bat da, desberdintasunean oinarritua".

neurtuta dago. Gu berriz gai gara bi urtean beste bizidun baten ondoan egon eta hari buruz ideiarik ez edukitzeko.

Barre ez ezik negar ere egingo dute orduan.

Negarra seguru egingo dutela. Baina barre gehiago. Beraiek badakite azkenean hiltzera doazela, guk jakin beharko genukeen bezala. Eta aldea hor dago, gu kristauak garelara, eta

negar egin behar dugula. Barre egitea hobe genuke, barre egitea da bizitzea.

Landareetan ere badira bertakoak eta etorkinak? Hori esatea atrebentzia handia da.

Nik entzun izan dut jendea pinuagatik beltzarenak esanez...

Hori ezjakintasun ikaragarria da! Pinuari buruz nola hitz egiten den, palmerari buruz nola, horrek azkenean hizketan ari denaren subkontzientea azaltzen du. Palmeraz zergatik hitz egiten dugu gaizki? Espainolak direlako. Eta gu espainolak garela, ez karnetagatik, jokabidez baizik, inor ez da ohartzen? Ba palmerak gu baino askoz ere lehenagotik daude hemen, eta badira hemengoak diren palmerak. Pinuak ere gu baino askoz lehenagotik daude hemen. Nik beti esaten dut euskaldunok gure urrezko aroa Magdalenesian izan genuela, orain dela hamazazpi mila urte. Ekaingo kobazuloan zaldiak pintatu genituen, Altamiran bisonteak, eta Lascaux-n behiak. Gaur egun ez dago horrelako arterik. Eta hemen egin diren garai hartako estudio polinikoetan, ia beti pinuak azaltzen dira. Irizpide horien arabera, pagoa, adibidez, ez da hemengoa. Zer egin behar dugu? Denak ipurditik moztu eta bota? Edo gaztaina ez da hemengoa, erromatarrek ekarri zuten, intxaurrondoa ez da hemengoa, gerezia ere ez, ez artoa ere. Gure euskalduntasunaren oinarriak, taloaren artoa, babarrunak, piperrak, patatak... ez da gurea. Zuk esaiozu orain baserriar bati gaztaina, bere arbaso guztiak mantendu dituen negu oro, ez dela hemengoa, ba ez da. Orduan zer da hemengoa?

Hemengoa, azken batean, garaian garaiko paisaia da. Zu paisajista ere bazarenez, Magdalenesiatik hona zenbat aldatu da gure paisaia, eta gure paisaiarekiko harremana?

Hasieran gizakia naturaren parte da, natura gurtu egiten du, zaldiak dira bere katedraleko irudiak. Soluzio guztiak hortxe dauzka, beraz naturari errespetu bat zor dio. Gero gizakia hasten da natura txikitzen, "nik nekazaritza egingo dut hemen, ardiak jartzeko basoa bota eta belardia egingo dut" esaten du. Orduan natura dominatzeraz pasatzen da. Eta zer gertatzen da? Bere benetako galderari, "Nik zer egiten dut hemen?" beste erantzun bat eman behar diola, eta erlijioak sortzen dira. Dagoen eta gezurrik handiena, sortu jaungoiko bat kanpotarra, eta harekin lotu dena. Natura ustiagai bihurtzen da eta paisaiaren bilakaera ekonomiaren menpe gelditzen da. XVI. mendean Euskal Herria munduko gune inportanteenetarikoak zen, Gipuzkoa, gaur egungo Manhattan zen. Mundu guztiko komertzioa, kontrabandoa, salerosketak, barkuen eraikuntza guztiak, dena hemen zentralizatuta zegoen. Eta horren zerbitzuko, basoak txikituta. Orain berriz, halako konplexu puntu batekin bizi gara.

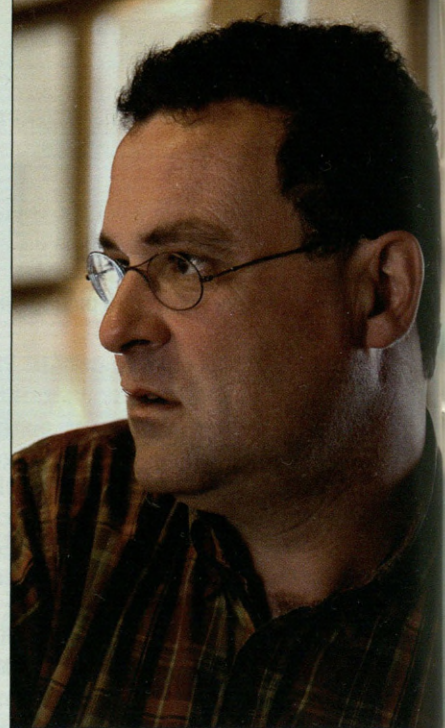
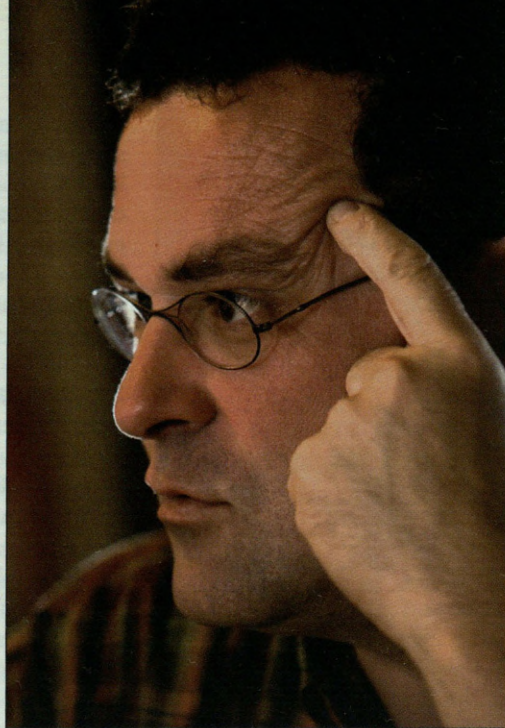
Usurbil erdalduna

"Usurbilgo kalea erabat erdalduna zen orduan. Eta denak euskaldunak izango ginen e! Baina euskaldunak ginenak ere erabat erdaldunak ginen. Erdaraz ondo egitea gradu bat zen, gizarte mailako neurri bat. Guk barre egiten genion erdaraz gaizki egiten zuenari. Eta hori oraindik ere badago Usurbilen, konplexu asko dago, eta kalean erdara dezente entzuten da. Betiko kontradikzioak ateratzen dira azken batean; Batasunak gehiengo osoa duen herri bat da, baina erabat espainola dena izatez. Baita Batasunaren boto emaile horiek ere. Gara irakurtzen dute, *Diario Vasco* irakurtzen dute, *Marca* irakurtzen dute, *Berria* ez da saltzen Usurbilen. Jende abertzalea eta ezkertiarra dena, eta bere burua herrigintzako lehen lerroan ikusten duena, baina izatez erabat espainolak direnak. Oraindik ez dira jabetu gure herriaren etorkizunerako gakoak bakoitzaren kultura dela".

Jada erlijioa ez da jaungoikoa, jaungoikoa ni naiz, nire burua eta nire patrika. Eta naturak berdin jarraitzen du, nire patrikarako esplotatzen dut, baina jada ez natura bakarrik, baita gizakia ere. Esklabotzara goaz bueltan. Eta aldi berean naturarekiko kezka sortzen da, halako triangelu batean bizi gara: naturaren aldekoak, naturaren kontrakoak, eta oreka.

Sagardoa izan omen da gure paisaiaren diseinazaila handiena.

Gure paisaia bereziki berak marraztua da. Estrago erromatarra hogeita piko urte Kristo aurretik etorri zen hona, eta hark "euskaldunek edaten dute *vinus malis*" esan zuen. *Vinus* ardoa da latinez, eta *malis* sagarra. Alegia, sagarraren ardoa edaten genuela. Hurrengo erreferentzia interesgarria Gipuzkoa lehen aldiz aipatzen den dokumentuan dago. XI. mendekoa da, eta Altzo beheko monasterio batek egiten duen herentzia bat da. Herentzian etxe batzuk eta haien lursailak sartzen dira, eta lursailen deskripzioetan gehiena sagastia agertzen da. Garai hartan guk hegazkin batetik begiratu izan bagenu Gipuzkoa laurden bat edo sagastia izango zen. Horrek esan nahi du denek sagardoa edaten zutela. Jakin behar da inork ez zuela urik edaten. Ura gaitzak transmititzeko era zen, pentsa, gaur egun oraindik ere badaude baserriarrak urik sekula edaten ez dutenak. Eta ez da alkohola gustatzen zaielako, ez, ez, baizik eta ura txarra delako osasunarentzat. Urak hil egiten du, ardoa urruti zegoen, garesti, eta beraiek sagarra eskuera zeukaten eta menperatu egiten zuten teknika hori, beraz beraientzako urte guztiko sagardoa egin eta barrikatan sartuta edukitzea oinarritzakoa zen bizi iraupenerako. Gero, XVI. mendean Espainia munduko inperioa zen. Gaur egungo Bush. Mundu guztian zituen jabetzak, eta horren oinarria itsasoa eta ontziak ziren. Espainiak bere produkzio nagusiak esportatu egin behar zituen, artilea eta garia. Bestetik, Euskal Herrian munduko burdin produkzio handiena eta onena zegoen, oso teknika ona erabiltzen baitzen. Horrez gain, Ameriketatik lapurtzen zuten guztia ere ekarri beharra zegoen, urrea eta zilarra batez ere. Eta bukatzeko euskaldunak ziren mundu guztian urrutiena joaten zirenak arrantzara. Ontzigintza hori ikaragarria zen, gizarte oso bat zegoen horri begira, gizarte urbano bat. Hori ez dugu inoiz ahaztu behar, euskalduna beti izan da urbanoa. Baserriarrarena mito bat da. XVI. mendean, gizarte horren eskariari erantzuteko, borda, txabola, harkaitz azpi, eta horrelakoetan bizitzetik hiru solairuko baserri zaharrak eraikitzea igarotzen da euskalduna. Eta baserri zahar hori ez da bera bizitzeko, sagardoa egiteko baizik. Mesopotamiatik datorren teknikarekin bi plantako dolarea egiten da, eta ia mila horrelako eraikitzen dira. Gaur egun Gipuzkoak ehun eta hoge sagardotegi ditu, ba orduan mila baziren.



Arrantzaleek ere sagardoa eramaten omen zuten urrutietara joatean.

Arrantzunziak hamar, hamasei hilabetetarako joaten ziren Ternura. Denek sagardoa hartzen zuten. Euskaldunok ikaragarritzko fama izan dugu beti itsasoan, eta hori sagardoari zor zaio. Sagardoak bitaminak eta mineralak mantendu egiten ditu, bizirik dagoen edari bat da. Aldiz beste marinelek ardoa edaten zuten, edo ura, eta ardoa edaten zutenean hor nonbait, baina ardoaren ordeaz koñaka edaten hasi zirenean akabo. Hamar litro ardo distilatuta koñak litro bat egiten da, baina hori jada ez da bizirik dagoen edaria, distilatu egin da, erre, eta beraz marinel horiek eskorbutua harrapatzen zuten. Eskorbutua da marinelen artean munduan egon den gaitzik famatuena, C bitaminaren falta. Aldiz, sagardoak C bitamina mantentzen du, eta beraz ingelesek harriturik begiratzen zieten euskaldunei: "Nola da posible? Balearen arrantzara joaten dira Ternura, hamasei hilabete bizitzeko moduko baldintzarik ez dagoen toki batean pasa, etorri, gu baleen gantza hori lapurtzera pirateora joan, eta guri aurre egiteko gai dira. Nola da posible indar hori?". Dena zen sagardoari esker. Baina Espainiako inperioaren beheakadarekin bat gizarite hori hondarrezko gaztelua bezala erortzen da, akabo ontziolak, ez dago lehengo merkataritza, eta orduan hasten gara euskaldunak baserriartzen.

Eta egungo baserri gutxiak ez dira hondarrezko gazteluak bezala eroriko?

Benetako kalitateko produktuak egin behar ditugu, baina ez gara mugatu behar produktu hori sortzera, produktu hori jan behar duenaren eskuetaraino eramane behar dugu. Eraldaketa, merkaturatzea, salmenta... kate hori dena gure esku badago, baserria benetan errentagarria

Sagardoaren desgrazia

"Sagardotegiak merkatuari begira ari dira lanean, eta beti berdina izango den edari bat sortzen dute, kolore gutxikoa, alkohol gutxikoa, garratza ez dena, gustu gutxi duena. Nire ustez hanka sartze galanta da. Sagardoaren grazia osoa berari fermentatzen uzten zaiola da. Ondorioz, aurtan sagardo gorria aterako da, hurrengoan ez, aurtan lodia, hurrengoan ez. Baina guk, grazia hori eutsi beharrean, nahiago dugu beti berdina izango den erdipurdiko zerbaiten bila joan. Gure kulturako gauzarik inportanteenetako bat galtzera goaz. Ardoaren munduan ezberdintzea baloratzen da. Gaurko azken puntakoa 'vino de autor' delakoa da. Ba hori sagardoarekin etxe oro daukagu".

izango da. Eta oso inportantea da produktuei gona altxatuz gero baserritarra ikustea, eta ez sozietate anonimo bat. Horrek egiten ditu produktuak humano. Nik kalitate hori baloratzen baldin badut badakit hau egiten ari den baserri-tarrak ere bizitza kalitate hobea izango duela, gero eta produktu hobea egingo duela, ni gero eta hobeto biziko naizela, eta bera ere bai.

Supermerkatuaren ideia zertan dago?

Idea Euskal Herriko produktuak bakarrik salduko dituen supermerkatua sortzea da. Oraingoz asmo hutsean dago, baina kooperatiba gaur egun bada horren lehenengo kimua, produktu ekologiko sail handi bat saltzen baitugu, denak Usurbilgo baserrietan egiten diren produktuak; sagardoa, babarrunak, intxaurrak...

Baina nik atzo Indiako tipula jan nuen, Mexikoko tomatea, eta Frantziako azalorea. Badakizu globalizazioa...

Euskaldunok jabetu behar dugu gu garela mundu honetan globalizatzaileenak. Begira non dauden kooperatibak, Mexikon, Txinan, Brasil... Euskaldunok beti izan gara multinazional bat, lehen ere bai, orain dela bostehun urte balearen bila joaten ginen, gero espainolekin urrea lapurtzera, gero frantsesekin pirateora Afrikara, berdin zitzaigun. Eta gaur egun berdina egiten dugu. Baina globalizazio horrek kalte batzuk ekarri dizkigu, batez ere lehen sektorean. Eta horri buelta emateko aukera bakarra dago, kalitatea eta hurbiltasuna. Baserriaren etorkizuna gaur egun hortik bakarrik dago, hortik eta elkartasunetik, elkartasuna da errentagarritasuna. Nik beti esaten dut, baserritik bizitzeko aukera gaur? Bai, inoiz baino gehiago. Pasatzen den urte bakoitzeko aukera gehiago sortzen dira, gero eta jende gehiago dabil nazkatuta produkzio arrun-

tekin, oilaskoari ez dakit zer pasatzen zaio, txerriari ez dakit zer, behiak erotu egiten zaizkigu...

Elkartasuna aipatu duzu. Baina nekazariak konpontzen al dira elkarren artean? *Wazemanken* Arregitarrek eta Agirretarrak ikusita, ez dirudi fama hori dutenik.

Horrelako programa batean hori ateratzea iraingarria da. Hori espainolek egiten zuten lehen euskaldunokin, eta orain geuk egiten dugu geure buruari buruz, lotsagarria da.

Zerainen behintzat ez dirudi horrelakorik badenik, zuk jada hamabi urte daramatzazu. Zer du Zerainek hain berezi?

Bere etorkizuna zalantzan jarri duen herri bat dela. Eta prest daude auzolanean egin behar dena egiteko. Zer behar dugu? Eskolak behar ditugu, jolas tokiak, Internet, zergatik ez dugu hori auzolanean egiten? Euro bakarra baldin badaukazu euro horrek normal gastatuta baten balioa izango du, baina auzolanean gastatuz gero euro horrekin hamabost euroren lanak egingo dituzu.

Gazteak dira herri txikietatik alde egiten dutenak. Nola lotu gazteak Zeraina?

Gaztea jabetu behar da herrian kanpoan baino aukera hobeak dauzkala. Zer nahi du gazteak?

Gaztetxe bat? Goazen Zerainen gaztetxe onena jartzera, Donostian baino hobe. Hain da erraza! Gazteak festetara joan nahi du? Goazen herriko gazteak festetara eraman eta ekarri egingo dituen garraioa jartzera. Orduan gazteak konturatuko dira Zerainen bizitzea luxua dela. Guraso bat prest dagoena goizeko hiruetan jaiki eta herriko gazte guztiak ez dakit nongo festetatik ekartzeko, non ikusten da hori? Zerainen bai. Eta orain gazteek Zerainen nahi dute etxea.

Herri handiagoetara eta hirietara zabaldu liteke metodologia hori?

Dudarik gabe, horixe da Agenda 21. Metodologia egin dago, arazoa da gure politikoek ez dutela aplikatu nahi, eta Agenda 21 ingurumenari lotutako gaiak bakarrik lantzeko baztertu dute. Barkatu, baina Agenda 21 ingurumena oinarri hartuta gure etorkizun osoa planteatzea da; dinamika soziala, ekonomikoa, etorkinak, haurrak... Hori ez dute ikusi nahi, hemen politiko, alkate edo zinegotzi izatea boterea edukitzea da. Eta botearearen zentzu mediterraneo horrek izorrazten gaitu. Politika ezjakinaren eta diruzalearen plaza bihurtu da. Pixka bat inteligenteak direnak ez daude hor, ikerketan, enpresetan, kulturen, eta beste toki batzuetan daude. ■

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Iparr Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak: _____
Helbidea: _____ Posta kodea: _____ Herria: _____
Herrialdea: _____ Jaioteguna: _____
N.A./I.F.K.: _____ Tel./Faxa: _____ e-posta: _____

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa: _____
Titularra: _____ N.A./I.F.K.: _____
Titularraren helbidea: _____ Titularraren telefonoa: _____
Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
Data: _____ Sinadura: _____

aukeratu gure ongi etorri oparia

☐ "Garxoi" komikia

☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara"



Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Laugarren kirola

Gofa etengabe hazten ari den kirola da Euskal Herrian. Jokalarien kopuruak nabarmen egin du gora: 18.000 federatu baino gehiago daude gaur egun. Jokalarien profila ere asko aldatu da: dagoeneko ez da aberatsa izan behar golfean jokatzeko. Andoaingo Goiburu golf zelaian izan gara, eta hori guztia bertatik bertara ikusi dugu.

JON GONZALO
Argazkiak: Dani Blanco

ASTEARTE BURUZURIA DA Euskal Herriko txoko gehientsuenetan lan giroa da nagusi. Jendea korrika eta presaka dabil batetik bestera, fabriken tximiniak kea etengabe botatzen ari dira eta auto-iladak nonahi daude. Andoaingo Goiburu golf zelaian, ordea, oso bestelako giroa dago. Bakea arnasten da. Belar moztu berriaren usaina, txorien kantuen doinua, haize epelaren gozotasuna... Gofa ezagutzen ez duzuenok Heiðiren marrazki bizidunetako giroa deskribatzen ari garela pentsatuko duzue. Gofa ezagutzen duzuenok, berriz, badakizue zertaz ari garen. Kirol honek xarma berezia du, eta adituen esanetan oso gutxi dira behin probatu eta gero errepikatzen ez dutenak.

Jon Otaño da horietako bat. Golfak gizon honen bizitza aldatu du. Orain sei urte Andoaingo fabrika batean egiten zuen lan, eta gaur egun Goiburu golf eskolako irakaslea da. "Golfean hasi nintzenean mundu berri bat aurkitu nuen. Laneko estresa alde batera utzi eta lasaitzeko oso baliagarria egin zitzaidan. Poliki-poliki serioago hartzen hasi nintzen, eta azkenean irakasle titulua atera nuen", adierazi digu Otaño.

Golfak elitista ospea izan du betidanik, aberatsen kirola deitu izan zaio. Jon Otaño ere askotan entzun du hori, baina ez dago ados, "golfa elitistatzat jotzen dutenek ez dute kirol hau ezagutzen. Ez dute inoiz golf zelai bat bisitatu. Golf zelai batean askotariko pertsonak aurki daitezke. Golf jokalariek ez dute perfil jakin bat, elkarrekin batera antzik ez duten pertsonak dira".

Ez zaio arrazoirik falta Otañori. Hortaz jabetzeko aski da Goiburu golf zelaian buelta bat ematea, eta bertan dagoen jendeari erreparatzea. Askotariko pertsonak aurkitu ditugu: ikastolako haurrak, erretreta hartu duten gizonezkoak, emakumezko



lagun taldeak, negozio-gizonak, arotzak, kazetariak... "Nire lagun bat aspalditik dator hona, eta probatzeko esan zidan. Orain dela hiru hilabete hasi nintzen, eta ia egunero nator. Oso kirol polita da, eta azkar hobetzen ari naiz. Ez nuen uste hainbeste gustatuko zitzaidanik", aitortu digu Oscar Badallo kazetariak. Goizeko bederatzietan iritsi da golf zelaira, eta goiza bertan pasatzeko asmoa du.

Golfaren xarmak harrapatu du Badallo, eta bera bezala beste hainbat ere bai. Euskal Herrian 18.000 jokalaria federatu baino gehiago daude. Futbola, arrantza eta ehizarren ondoren jokalaria federatu gehien dituen kirola da. Goiburu golf zelaia, esate baterako, 600 bazkide ditu. Ibon Arregi Uranga Goiburuko arduradunaren esanetan, "bazkideen kopurua etengabe doa gora". 2.002. urtean bederatziz zuloz zelaia zabaldu zuten, eta ondoren haurrentzako eskola.

Golfean egiteko joko-arauak

Urtean zehar 1.000 haur baino gehiago pasatzen dira Goiburu golf eskolatik, eta horietako askok eskolan gelditzea erabakitzen dute. Lehenik eta behin, pilota behar den bezala jotzen erakusten diete: hasierako kolpea, *greenera* gerturatzekoa, zuloan sartzeko kolpea... Golf makila behar bezala aukeratzea ere oso garrantzitsua da, kolpe bakoitzak bere makila behar baitu.

Halaber, arauak ikasi gabe ezin da golfean jokatu. Hona hemen oinarri-oinarrikoak: golf zelaiek 9 edo 18 zulo dituzte; zulo bakoitzak hiru atal (irteera, kalea eta *greenera*); zulo bakoitzean pilota sartzeko kolpe kopuru jakin bat jo behar da, eta ibilbidearen amaieran ahalik eta kolpe gutxien jotzea da helburua.

Ingurumen eta errespetuarekin lotura duten arauak ere badaude. "Golfak naturarekin lotura estua duen kirola da. Esate baterako, pilota jo eta gero belarra altxatzen badugu belar zati hori konpondu gabe ezin

Golfaren historia

Golf Eskoziako kostaldean jaio zen XV. mendearen hasieran. James II.a erregeak ez zuen kirola oso gustuko eta golfa debekatzen saiatu zen, baina kirol honek jende artean lortu zuen arrakasta ikusita atzera egin behar izan zuen. Gauzak horrela, Jakobo IV.ak kirol ofiziala izendatu zuen XVI. mendean. Bere ilobak, Maria I.ak, Frantzian egin zituen ikasketak, eta herrialde horretan barrena zabaldu zuen golfarekiko grina.

Ingalaterran ere sekulako zabalkundea izan zuen golfak. XVII. mendean Londoneko aristokraten artean modan jarri zen, eta agintariek zenbait neurri hartu behar izan zituzten. Izan ere, aristokratek Londonen erdialdean jokatzen zuten eta leihoak eta ateak hausteaz gain, zenbait pertsona ere zauritu zituzten. Geroztik, golf zelaietan bakarrik joka daiteke.

XVIII. mendean golfeko lehen elkarteak sortu ziren, besteak beste, Honourable

Company of Edinburgh Golfers (1744) eta St. Andrews Society of Golfers (1754). Elkarleen ondoren, txapelketak hasi ziren. British Openaren aurrekaria, Primer Major txapelketa, 1860an jokatu zen lehen aldiz eta Willie Parkek irabazi zuen. Amerikako Estatu Batuetan ere zabalkunde handia izan zuen golfak, horren lekuko, AEBetako Golf Elkarlearen sorrera (1894an) eta Emakumezko US Openarena (1895ean).

Gaur egun hain ezaguna den Augustako Opena, berriz, 1.933. urtean sortu zen. Gogoratu Jose Maria Olazabal hondarribitarrak birritan irabazi duela torneo hau. Baina historiako golf kolpe ezagunena astronauta batek eman zuen. 1971. urtean Alan Shepard astronautak golf makila bat hartu eta pilota bat astindu zuen ilargian. Milioika pertsonak ikusi zuten telebistaz. Gaur egun, Alan Shepardek erabili zuen makila AEBetako Golf museoan dago ikusgai.

da aurrera jarraitu. Ingurumenarekiko eta gainontzeko jokalariekiko errespetua mantendu behar da", azaldu digu Jon Otaño irakasleak.

Golfak duen beste gauza berezi bat jokalarien janzkera da. Zergatik janzten dira beti hain dotore? Beharrezkoa al da horrela janztea? Jon Otañoren esanetan garrantzitsuena eroso joatea da: "Galtza bakeroak



URRUTI SPORT

PARAPENTE IKASTAROAK
ETA BI LAGUNENTZAKO HEGALDIAK

Jose Maria Soroa 20 ■ 20013 Donostia
Tel/Faxa: 943 27 81 96
e-posta: urruti@urruti.com ■ www.urruti.com



Iurdesleria

ileapaindegia

La Salle, 8
20140 ANDOAIN
Telf.: 943 300 360



Golfeko hiztegi txikia

- Approach:** *Green*-era gerturatzeko kolpea.
- Birdie:** *Par*-aren azpitik kolpe bat emanda pilota zuloan sartzea.
- Bogey:** *Par*-aren gainetik kolpe bat ematea.
- Bunker:** Golf zelaian dagoen hondarrez beteriko zuloa.
- Eagle:** *Par*-aren azpitik bi kolpe emanda pilota zuloan sartzea.
- Green:** Zuloa dagoen zonaldea. Belarra motzagoa du, eta bertan pilotari azken kolpea eman behar zaio.
- Par:** Pilota zuloan sartzeko edo golf zelai bateko ibilbidea osatzeko beharrezkoa den kolpe kopurua.
- Putt:** *Green*-aren barruan pilota zuloan sartzeko ematen den kolpea.
- Swing:** Pilota makilarekin jotzeko jokalaria egiten duen mugimendu sekuentzia.
- Tee:** Zulo baten irteera puntua.

Euskal Herriko golf zelaia

ARABA:

- Zuia. E-posta: zuiagolf@zuiagolf.e.telefonica.net
- Larrabea. www.larrabea.com
- Izki. www.izkigolf.com

BIZKAIA:

- Neguri. E-posta: rsgn@rsgolfneguri.com
- Laukariz. www.cclaukariz.com
- Artxanda. www.clubdegolfartxanda.com
- Meaztegi. www.meaztegitgolf.com

GIPUZKOA:

- Hondarribia. www.golfsansebastian.com
- Zarautz. www.golfzarauz.com
- Basozabal. www.golfbasozabal.com

NAFARROA:

- Gorraizko Gaztelua. www.golfgorraiz.com
- Zuasti. www.zuasti.com
- Ulzama. www.golfulzama.com

IPARRALDEA:

- Ibarritz. www.golfibarritz.com
- Biarritz Le Phare. www.golfbiarritz.com
- Makia. 2www.makilagolfclub.com
- Xiberta. E-posta: golf.chiberta@wanadoo.fr
- Epherra. E-posta: golfepherra@wanadoo.fr

janzten badituzu ez duzu golfean eroso jokatu. Galtza zabalak eta finak behar dira, polo edo alkandora bat, eta zapata takodunak. Haizea ibiliz gero, bisera bat jar-tzea ere komeni da”.

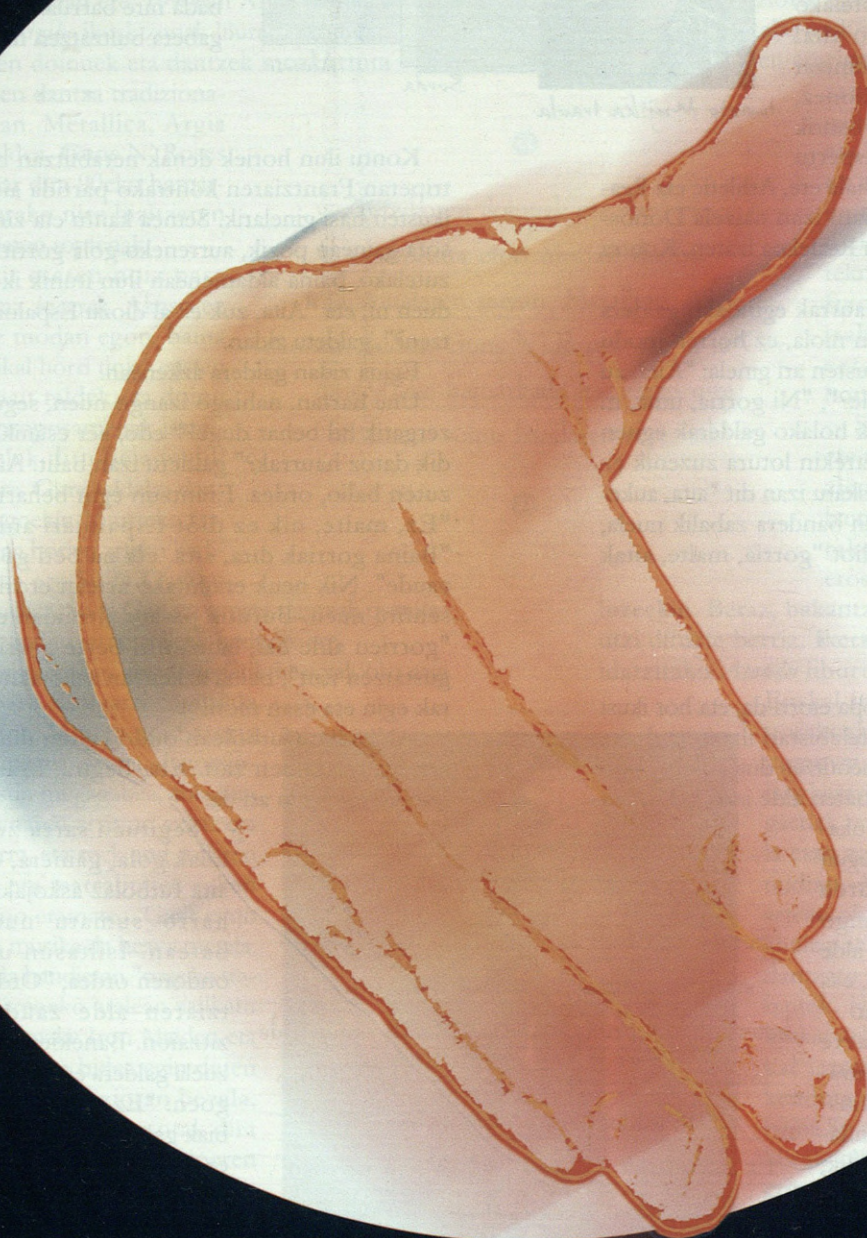
Alabaina, kirol honekin gozatzeko garrantzitsuagoa da ikasteko grina janzkera baino. Adituek diote bizpahiru hilabetetan maila txukuna lor daitekeela. Goi-mailako jokalaria izateko, berriz, maila psikologiko eta fisiko oso ona behar da. “Jokalaria profesionalek ordu asko pasatzen dituzte gimnasioan, baina psikologikoki ere oso indartsuak izan behar dute. Kontzentrazioa da golfean ondo jokatzeko gakoetako bat”.

Ibon Arregi Urangak, Goiburu golf zelaiko arduradunak eman dizkigu golfarekin gozatzeko azken gomendioak: “Aurreiritzi guztiak alde batera utzi behar dira. Ino-lako presarik gabe hona etorri eta inguruarekin gozatu behar da. Pazientzia ere beharrezkoa da, ez baita berehala ikas-ten”. Prezioei dagokionez, egun bateko jar-dunak 6 euro balio du eta urteko kuotak 180. ■

Adi harpidedun!

EKARRI HARPIDEDUN BERRI BAT ETA SARIA IZANGO DUZU

Euskal Herriko landetxe batean
asteburu-pasa oparituko dizugu



Katea ez da eten

Ez da futbolzaletu zaharra. Baina hilabete batzuk badira gure sei urteko semeak besterik ez duela buruan, kirola oro har eta futbola bereziki.

Geneek zerbait agintzen badute bere gorputz txiki horretan, ez dut uste oso urrutira iritsiko denik baloiari ostikoka, aitzak bestelako trebetasun batzuk izango ahal zituen bere garaian, hori behintzat ez. Eta ikuskizunari dagokionez, zer esango dut, partida bat osorik ikusteko ez dudala balio, aspertu egiten naizela segituan, eta, hala ere, Athletic eta Realaren arteko lehian, beti saiatu izan naizela Donostian Athleticetara eta Bilbon Realekoa izaten. Kontra egiteagatik, besterik gabe.

Kontua da behin gure haurrak egindako galdera xalo horietako bati erantzun niola, ez horren modu xaloan, pilota partida bat ikusten ari ginela: "Aita, zu zer kolorekoaren alde zaude?", "Ni gorria, ume, ni beti gorriaren alde". Umeak holako galderak egiten iaioak izaten dira, eta kirolarekin lotura zuzenik ez duten kontuetan ere, sarri eskatu izan dit "aita, aukeratu kolore bat", eta, buruan bandera zabalik nuela, harro asko aukeratu izan diot "gorria, maite, aitzak beti gorria nahiago".

* * *

Baina orain Munduko Kopa etorri da, eta hor ikusi dut gure seme hori begiak telebistari iltzatuta, baita errepikapenetan ere, umeek sentitzen duten behar hori dela eta, beti bi taldeetako baten alde jarri behar eta aldiko bat aukeratzuz. Ez dut ukatuko nahigabea sortu zidala egun horietako batean, Ukrainaren edo Tunisiaren kontra izango zen, Espainiako gorritxoaren alde ikusi nuenean "esa España, esa España, e!" eginez heriosuhar.

Gure haurtzaro eta gazte denborako Espainiaren kontrako jarrera arrazoibidearen arrastoa sartzen ahaleginak egindako naiz, baina badut oraindik, inkontzientearen zokoren batean gordeta, gu euskaldunak garela eta ezin diogula Espainiari animuak eman esaten didan

DANI BLANCO



Inazio Mujika Iraola



Borda



Alonso

ahots aspaldiko bat, Espainiari animuak ematea "itsusia" delako. Eta arrazoibideak esaten badit ere ume kontuak direla horiek eta gainera poztu egin beharko nukeela gure belaunaldiaren gainean egon den zama hori semearenak ez duelako, bada nire barruan zerbait nahi-gabera bultzatzen nauena.

* * *

Kontu ilun horiek denak nerabiltzan buruan eta tripetan Frantziaren kontrako partida aita-semeak ikusten hasi ginelarik. Semea kantu eta zirtu zebilen sofa gainean pozik, aurreneko gola gorritxoek sartu zutelako, baina aldamenen ilun itunik ikusten ninduen ni, eta "Aita, zuk ez al diozu Espainiari animatzen?", galdetu zidan.

Egina zidan galdera azkenean.

Une hartan, nahiago izango nuen, segurik, "aita, zergatik hil behar dugu?" edo, zer esanik ez, "non-dik datoz haurrak?" galdetu izan balit. Aitzakiek ez zuten balio, ordea. Erantzun egin beharra zegoen. "Ez, maite, nik ez diot Espainiari animatzen". "Baina gorriak dira, aita, eta zu beti gorrien alde zaude". Nik neuk eraikitako artean eroria nintzela sentitu nuen. Burutik pasatu zitzaidan erantzutea "gorrien alde bai, baina niri beste gorri klase bat gustatzen zait", baina azkenean askojakinaren itxurak egin eta esan nion:

– Niri beti futboleko ondo egiten dutenen alde aritzea gustatzen zait. Eta, begira, Frantzia gaur hobeto jokatzen ari da.

Semea aita futbolaz askojakina zelako harro

sumatu nuen pixka batean. Isiltasun une

baten ondoren ordea, 'Orduan Frantziaren alde

zaude?' atera zitzaion. Banekien hori izango

zuela galdera eta prestatuta nengoen:

'Ez maite, nik aukeran biak galtzea nahiago!'.

Zer esan ez zekiela begiratu zidan

Segituan sartu zuen Frantziak gola, gainera, eta semea aita futbolaz askojakina zelako harro sumatu nuen pixka batean. Isiltasun une baten ondoren ordea, "Orduan Frantziaren alde zaude?" atera zitzaion. Banekien hori izango zuela galdera eta prestatuta nengoen: "Ez maite, nik aukeran biak galtzea nahiago!". Zer esan ez zekiela begiratu zidan.

Uste dut oraingoan erantsi diodala txikiari gure "gatazka"ren aurreko nahasmena, txundimena eta dudaldia. Katea ez da eten. ■

LUPAREN
Oier Araolaza

DANTZARIA

Dantzari heavya atondu

M

etallicaren tourra 1992ko azaroan 13an iritsi zen Donostiara. Jaka beltz, zorri hegalaria eta dezibelio orgia eroan sartu eta ia lepohezurra hautsi arte dantzarazi nuen burua.

Biharamunean jaka beltzaren ordez base-ritar brusa jantzi, eta txapela buruan makaleko bestondoarekin joan nintzen dantza taldearekin neukan zitara. Izan ere, 1990ean Argia dantzari taldearen *Zortziko* ikuskizunak liluratu ninduen. Zortzikoren doinuek eta dantzek mozkortuta erori nintzen dantza tradizionalaren sarean. Metallica, Argia dantzari taldea, Guns N' Roses eta Su ta Gar dira 90eko hamarkada hasierako nire bizitzaren soinu bandaren toptenak.

Ez dakit esaten noiz pasa ziren modaz *heavy*ak. Akaso ez ziren inoiz modan egon, baina eredu musikal horri tinko eusten diote zenbait taldek eta doinu gogorren proposamenak jarraitzaile fidelak ditu belaunaldi berrietan ere. Gure taldeko dantzari gazteagoekin 15 urteko tartea dut, baina horien artean badira Metallica eta Su ta Garren zaleak. Metallica, Su ta Gar eta ezpata-dantzak osatutako menuak baditu jarraitzaileak oraindik ere.

70eko hamarkadan abiatu zenetik *heavy*ak oso argi izan ditu bere ezaugarri nagusiak: soinu astuna, kitarra eta bateria indartsuen nagusitasuna, distorsiorako zaletasun mugagabea, abiadura handiko trenaren erritmo azkar eta errepikakorra, eta rock and rollaren bolumena eta teatralitatea azken muturreraino eramatea. Gaur egun tradiziozko musika da *heavy* metala. Diska-denda handietan "musika tradizionala" izeneko atalean sailkatu beharko genituzke Iron Maiden eta enparauak. Baina bidea egin duten beste zenbait tradiziozko bezala, *heavy* metalean ere arruntak dira hasierako oinarriak eusteko joeren eta berritzeko borondateen arteko tentsioak. *Heavy* ortodoxoaren ezaugarrietatik abiatu eta soro berrietan sartzen hasi direnek bere-



NIGO AZKONA

hala antzematen dituzte tradiziozale itsuen makilakadak.

Zenbaitek ez diote barkatuko inoiz Metallicari 1996an ilea moztu izana. Beste batzuk aha-lerin handiak egin dituzte ile motza izan arren *heavy*ak izan daitezkeela frogatzen. Rammstein taldeak *heavy* tradizioz abiatu eta *heavy* izpirituari traiziorik egin gabe bide berriak jorratu ditu. Metala, rock industrial eta musika elektronikoren eraginak ditu alemaniarren proposamen bortitzak. Hori bai, gauza bat da ilea motza izatea, eta bestea parafernalia *heavy*a ez erabiltzea. Rammsteinek muturreraino eramanez ditu tradizio *heavy*ko emanaldi piroteknikoak. Donostiako su artifizialen lehiaketa bera irabazteko moduko su eta eztanda erakustaldiak dira horien kontzertuak.

Su ta Garreko gure lagunak ere moztu zuten ilea. Horrek ez zien indar zipitzik ere kendu, baina handik pixka batera, haie-tako batzuk konturatu ziren ero-soago sentitzen zirela txima luzeekin. Beraz, bakantzen hasitako ileak luzatzen utzi dituzte berriz. Ikerfolk elkarte-ko Ane Albisuk idatzitako *Atondu* liburua argitaratu da egunotan.

Euskal tradiziozko jantzien nondik norakoak eta aurrera begirako proposamenak bildu ditu bertan. Euskal janzkeraren oinarri-oinarrizko ezaugarriak txapela eta buruko zapia direla esan zigun Albisuk aurkezpen ekitaldian. Azken urteotan dantzarien artean ohikoak dira txapela kentzeko ahaleginak. Txapelik gabe primeran dantzatu daitezkeela erakutsi du zenbaitek. Hori bai, lehen ere dantzan kaskar zebiltzanak, txapelik gabe kaskar jarraitzen dute. Gu ere txapela kenduta konforme ibiliko ginateke, baina Su ta Garrekoak txima luzeekin bezala ohitu gara gu txapelarekin, eta eroso daramagu, roskan sartuta. Gainera, ileak urritzen hasi zaizkigu dagoeneko eta oraintxe egiten digu benetan mesede. ■

Zortzikoren doinuek eta dantzek

mozkortuta erori nintzen dantza

tradizionalaren sarean. Metallica, Argia

dantzari taldea, Guns N' Roses eta Su ta Gar

dira 90eko hamarkada hasierako nire

bizitzaren soinu bandaren toptenak



Izena eta Izana

AYONDI

Pako Sodupe

IDAZLEA

Iruñearen alde iluna

Iruña gure hiri buruzagi historikoak alde argiak eta ilunak ditu euskaldunontzat. Berriki jaso dute omenaldia hango zitadelan, ankerki fusilatu zituzten hirurehun pertsonen ondorengoek. Duela ez asko gogoratu dizkigu Fermin Erbiti kazetariak 1937ko ostiral santuko prozesioa eta Egiatarren amaren oihuak: Birjina santua! Seme bat hil dizutelako ari zara negarrez. Ba, begira, lau hil dizkidate niri! Esanahitsua da hauek guztiak, zer da-eta hirurogeita hamar urtera egin behar izatea, eta ezkutuan bezala, oraindik ere!

Ildo bertsutik, Iruñetik hamar kilometrora daude Ezkaba mendiaren gailurrean hondortuak, Alfonso XII.a errege zela egindako gotorlekuaren hormak, batez ere, preso politikoendako presondegi eta kontzentrazio-esparru gisa erabili dena 1934tik 1945era. Egun hetsia dago, eta aisialdirako erabiltzen da: bizikletan ibiltzeko, parapente egiteko... 2001ean Espainiako Arte Ederretako Zuzendaritza Nagusiak Interes Kulturalako Ondasuntzat jo du, eta benetan halaxe da, gure historia ezagutu eta gogoan gordetzea beharrezkoa dugula uste dugunontzat.

1934ko urriko iraultzaren ondotik, preso asturiar eta ezkertiarrez bete zuten; 1936an,



ALBERTO ELOSEGI

hauteskundeetan Fronte Popularrak irabaztean, preso komunak bakarrik gelditu ziren, eta urte bereko abuztutik aurrera, lauzpabost mila preso hartu zituen espedizioka: gehienak langileak –brigadetan, presondegi tuki txarretan–, askoz gutxiago intelektual edo lanbide liberaletakoak –pabiloietan, bere txarrean hobexeko–, beste gutxiengo bat segurtasun indarretakoek osatzen zuten: gudari, miliziano, miñoi, soldadu, eraso-guardia, Errepublikaren aldeko guardia zibilak –hauek ere gehienak pabiloietan–, eta azkenik, %10era heltzen ez ziren preso komunak.

Hona hemen 1936-1937ko urteetan, Francoren mendeko alderdian, ezkutalekurik ezkutaleku ibili zen Iñaki Azpiazu apaizaren lekukotasuna: "Goxo hartu ninduten etxeko leihotik San Kristobalگو Gotorlekua dagoen mendia ikusten da. Gaueko hamarrak inguruan bi argi indartsuren dirdaia ikusi nuen sigi-saga jaisten. –Zer da hori? galdetu nuen, –Automamua da, erantzun zidaten. Gauero bospasei lagun eramaten ditu fusilatzeke lekura".

Ez da justiziarik egin 1936-1939 urteetan Espainian desagertutako 30.000 pertsonen ondorengoekin, eta Hego Euskal Herrian fusilatutako 6.000 pertsonen senitarte-

Ez da justiziarik egin 1936-1939

urteetan Espainian desagertutako

30.000 pertsonen ondorengoekin

Amatiño

Hogeita hamar urte...



Bakeak egitea bakeak egitea baino ez da.

Normalkuntza politikoak, aldiz, alderdien arteko hitzarmena eskatzen du. Alderdi guztiek udaberriko hauteskundeetan parte hartuko badute, bakegintzak ondoko hiruzpalau hilabetetan etorri beharko du. Baina hitzarmen politikoak ez du, ordea, derri gorrez etorri beharrik izango.

Antza denez, PPk edo izan ezik alderdi guztiek nahi dute bakegintza gerta dadin. Eta seguruenik, PSE-EEk eta Batasunak edo izan ezik, denek nahi dute hitzarmen politiko albaite arinen hel dadin.

EAJk, EAK, EBk eta Aralarrek hitzarmena nahi dute normalkuntzak atzerapenik behar ez duelakoan. PPk nahi

izango du, berriz, PSE eta Batasunaren arteko akor-

dioen berri hauteskunde orokorren aurretik plazaratzeko. Eta, arrazoi berberagatik, baina aldrebes, PSEri eta Batasunari ez zaie oraingo ezer erabakitzerik komeni izango.

Sozialistek badakite ezer gutxitan amore eman arren, PPri gehiegi irudituko zaiola. Eta Batasunak badaki PPri gehiegi irudituko litzaiokeen hori bere jarraztaileek etsigarritzat joko luketela.

Zapaterok berriro hauteskundeak irabazi arte planto egiteko aski izango da Euskal Herri mailako mahai politiko bakarria aldarrikatzea. Aldarriak goratzea baino ez dago ondo gelditzeko... ezer egiten ez den bitartean.

Hogeita hamar urte eta orain hau! ■



koekin, baina zigorgabetasuna nagusitu arren, krimenak ez dira preskribatu Amnesty Internationalek dioen bezala. Baliatu beharra dugu aurten betetzen direla hirurogeita hamar urte, Lauaxetaren fusilamenduaren espedientearekin gertatu den bezala, gehiago ikertzeko eta eza-gutarazteko, eta konpentsazioak, batez ere moralak, biktimei opa izateko.

Iaz argitaratu zen San Kristobalگو 1938ko ihesaldiari buruzko bigarren liburua —aurrena 1990ean—. Kontzentrazio-esparruko sufrika-riok irakurri ondotik, gertaera bat gelditu zait bereziki gogoan: nola presoak presondegi atar-ian uzten zituzten, abisua eman askatu behar zituztenen herrietara, eta haietatik hiltzaile-tal-deak antolatzen ziren, armak eskuan, euren bizilagunak *ebizatzen* abiatzen zirenak. Horre-lakoak mordoxka. Nafarroan bestera jo gabe. Zein erraz lortu zuten Molak eta militarrek eta

Franco hiltzean, Espainian bezala

Hego Euskal Herrian,

ez zen purgarik egin, ez demokratek

eskuizabal jokatu zutelako, ezpada eskuindarren,

eta Armada eta Milans del Bosch eta Tejero

bezalakoen beldurrez

kidekoek, eliz jende askorekin batean, bitan zatitzea herritarrek, eta izuaren bidez elkarren hiltzaile bilakatzeko. Hona hemen, gerra erreke-teen egin zuen Jose Artetxe idazlearen lekuko-tasuna: "Ibiltaria zeritzan isileko ehiztari baten kasua: hilabete honetan agertu zen epailearen aurrean Iruñeko Auzitegian, eta hango buruak galdetu zionean ea adieraztekorik bazuen, esan zuen: sinesteak lanak ditu! Bi untxi akabatzea-gatik sei hilabete kartzela eskatzen didate. Eta duela hogeita urte ehun eta hirurogeita hamabi pertsona hil nituen, bakoitzarengatik bi ogerleko jaso nituen, eta ez zitzaidan deus ger-tatu (1956)".

Franco hiltzean, Espainian bezala Hego Euskal Herrian, ez zen purgarik egin, ez demo-kratek eskuizabal jokatu zutelako, ezpada eskuindarren, eta Armada eta Milans del Bosch eta Tejero bezalakoen beldurrez. Bistan ditugu ondorioak. Franco hil ondoko alde guztietako biktimek ez ahal dizkigute frankismoaren biktima ordain ezinak, eta urte luzetako diktadura zorigaitzekoa, gogotik ezabatuko! ■

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza



Italia, Alemania, Frantzia, Portu-gal. Adidas, Nike,

Puma. Futbol Mundialak baditu bere borroka-estadioetatik kanpokoak. Portugal-Angola batek sor dezakeen morbotik apartekoa. Hondar urteetan Nikea eta Adidasena soilki baldin bazen eremu komertziala, oraingoan Puma sartu da gatazkan. Historian Adidas izan da nagusi. 1970etik lehiaketaren babesle ofiziala da. Arbitro-ek bere markako jantziak daramatzate. Baloia ere berea du. Iaz berri-itu zuen kontratua FIFArekin 2014 arte. UEFArekin ere sinatua du 2008an Austrian eta Suitzan jokatu-ko den Eurokopako babesa. Txapel-dukun Ligako baloiak ere berak

Lau talde, hiru hornitzaile

hornituko ditu 2009 arte. Eta harrigarria bada ere, katukia

ikurtzat duen Puma, merkatuaren %9 besterik ez denak, mundial honetako hogeita hamabiko multzotik hamabi talde lortu ditu bere markarentzat. Italiak ziurtatu dio finala. Rudolf Dasslerrek sortu marka hurbiltzen ari zaio Adolf anaiak sortutakoari, Puma Adidas. Herzogena-urach hirian bi anaien arteko ezinikusien ondorioak jango zituen dagoe-neko globalizazioak eta egun bien enpresek planeta dute eremu, eta uhinek hedabide finala kari. Normalizazioa alegia. Konkurrentzia. Mundua hirurentzat. Finala, bi anaien ondorengoentzat. Futbol eskola lokalak xede. ■

AGENDA 22
Andoni Egaña

BERTSOLARIA

Irudimen lana

Altzan ginen Santa Ixabeletan Maialen Lujanbio eta biok. Eguarteko saioaren ondotik herriko apaiza hurbildu zitzaigun. Txirrita izan berri genuen kantagai, Altzan eman baitzituen bizitzako azken urteak. Apaizak Joxe Manuel Lujanbio Rete-giren heriotza-agiriaren kopia bat oparitu zigun. Bi datu egin zitzaizkigun harrigarri. "En la villa de Alza" hasten da idazkia, 1936ko ekainean Alza herri zen seinale. Halere, ez da hori harrigarriena. Txirritak testamentua egin eta herentzia utzi zuela jakiteak jarri zigun irudimenaren errota kalakan. Ba al zeukan ba ezer uztekorik? Zer? Zerrenda balizkoa egiteari ekin genion: txapela irabazi berria, makila andregaiari arkakusoak hiltzekoa, Canovasen alargunak oparitutako urrezko erlojua, Kantabriako partearen mapa, zezen-suzkoaren burukoa adar eta guzti, Latin Gramatika liburu bat, orriak artean elkarri itsatsiak zituen banatzeko alferrez... Beste inork baino testamentu luzeago eta aberatsagoa utzi zigula erabaki genuen.



DANI BLANCO

Sindrome berria

Aspalditxoan begiz joa neukan "Irailaren 2ko" sindrometzat izendatua nuena.

Uztaila eta abuztua pakeoso samar eman ondoren, etxeko telefonoa sutan hasten da urtero irailaren 2an. Jendeak izaten du presa bere lantokira itzultzearekin gauzak "lotzen" hasteko! Denek uste dute norbera lantokian badago gainerakoek ere eskura eta lanerako prest behar dutela.

Orain sindrome berriari izena jartzeko moduan nago: "Ekainaren 28koa" deituko diot. Ez da ezer arriskutsuagorik lur-mintzean, ikaslerik gabe geratu eta eskolara joaten segi behar duen irakaslea baino. Orain, gizartearen abiadak horretara garamatza, aldeztu aurretik "lotu" nahi izaten dira lanak, oporretara joan aurretik. Norbera joan aurretik, alegia. Inoiz edo behin esan izan dut gehiago gozatzen dudala besteak oporretan daudelarik neu nagoenean baino. Uztaila, plazak plaza, atsedeen hilabete izango da niretzat.



Zer da HABE?

Altzan bertan, bazkari garaian mutiko argi bat egokitu zitzaigun aurrez aurre. Hogeita bat urte zituen, asko zekien eta gehiago jakiteko grina antzematen zitzaion. Ingeniari eta musikari ikasketaz, gure solasgaiei tenple handiz heltzen zien eta berak berriak ateratzen zituen tarteka. Ezagutzen zuen bertsolaritza aski ongi; ezagutzen zituen Joan Mari Irigoienen liburuak eta Koldo Izagirrearen; ezagutzen zituen gorabehera politikoen nondik norakoak. Elkarrizketaren harira, HABE azaldu zen ez dakit nik nondik. Mutil gazteak segituan egin zuen galdera: zer da HABE? Uste dut mutil gazte euskaldun eta euskaltzale batek HABEren berri ez izateak eman behar liokeela zer pentsatua bati baino gehiagori.

irudiak:
Antton Olariaga

Beti esan izan dut bertsolariok oso

jende arrunta garela. Hilkor gehienen

modura, guk ere lagunak eta

gaztaroa ditugu eskas

Segura Irratian

Jon Sarasua eta biok gonbidatu gintuzten San Juanak aldera Seguratik, irratan ordubeteko hitz-aspertua egin genezan. Mikrofonoen aurrean biok bakarrik izango ginenez aurregidoi bat prestatzea bururatu zitzaigun. Beti bezala, ez genuen ezer egin. Gero, inprobisazioan ari ginelarik, Jon xaxatzea bidezkoa zela

iruditu zitzaidan. Epe motzean bere burua plazan berriz kantuan ikusten zuen galdetu nion. Sudurra muzindu zuen eta ezezko tankerako bat toteldu. Ez al zuen plazan faltan sumatzen galdetzean, baiezkoa aitortu zidan.

- Txaloengatik? galde-tu nion.
- Txaloengatik ez.
- Plazaz plaza ibiltzeak egunera egotera behartzen haelako?
- Ez, ez... Horregatik ere ez.
- Buru-lanera eta ideiak sakondu eta egituratzera derrigortzen gaituelako?
- Ez... Ez duk hori...

Sarasuak faltan sumatzen omen du, herri batera bidean autoan beste bertsolariekin batera joatea. Saio ondorengo txolartea eta trago pare. Itzulerako autoko berriketaldia eta sekretutxoek kontaketa... Beti esan izan dut bertsolariok oso jende arrunta garena. Hilkor gehienek modura, guk ere lagunak eta gaztaroa ditugu eskas.

Loaz

Jexux Mari Irazu, Maialen Lujanbio eta hiruok ikasle batzuekin egin genuen bertso-afari batean jakin genuen. Ez dut nongoak diren esango, udaltzainei lanik ez jartzearen. Ikasle horiek, gehienak Colegio Mayor horietako batean bizi dira. Ostegunero parranda egiten dute ordea, ikaslea ikasle denetik egin izan duen

Aurrezki Kutxatako kutxazain-automatikoaren
gelatxoan hartzen dute ostatu. Ideia ona iruditu
zitzaidan, batik bat negu gorrirako. Paradoxa begi-
bistakoa du gainera: orain loa ahalbide-tzen dienak
berak galaraziko die hemendik urte gutxira

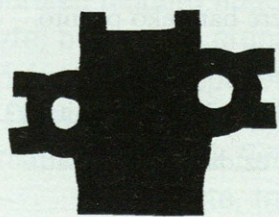
modura. Egoitzako atea goizeko ordubietan ixten dizkiete nonbait. Parrandara irten den ikasleak ordu biak aurretik erretiratu beharra dauka gau-pasa egin nahi ez badu. Irtenbide bat badu autoa duen ikasleak. Autoarekin irten parrandara eta ordu bietarako egoitzaratu ez bada, autoan egin lo. Autorik ez duten ikasleek, beste babesleku bat aurkitu dute. Aurrezki Kutxatako kutxazain-automatikoaren gelatxoan hartzen dute ostatu. Ideia ona iruditu zitzaidan, batik bat negu gorrirako. Paradoxa begi-bistakoa du gainera: orain loa ahalbide-tzen dienak berak galaraziko die hemendik urte gutxira.

Udarako jolasa

Zazpi "i" dun hitzaren jolasa proposatu nizuelarik ez nuen hainbesteko erantzunik espero. Horrexek animatu nau udarako beste jolas bat luzatzera. Espainolek, irudimenez murriztuz, duela gutxi egin dute lehiaketa bat euren hizkuntzako hitzik politenaren bila. Ideia ximplea zen eta emaitza negargarria gertatu da. "Amor" berba izan da garaile. Nik pittin bat zaildu egin nahi nuke lana. Adierazten duen hura ongien islatzen duen hitzaren xerka jarri nahi zaituztet. Esaterako, "xuxurla" hitzak badu xuxurlatik asko. Eta "zakarra" berbak zakarretik ere bai. "Miraila" aldiz, gogorregia da ispilu garden eta lixu batentzat. "Eskua"ri falta zaio eskuak behar lukeen zerbait... Ez dakit. Zuen esku uzten dut, irailerako, erantzuna. Epaimahaikoa neu izango naiz. Badaukat gogoia lehiaketen beste aldean ohitzen hastekoa. ■



Argitalpen honen edizioan lankide:



kutxa

BERTSO BERRIAK

Jexux Mari Irazu

Dopinari jarriak

I

Bizitzak zenbat gupila ditu?
Bi beharrean hiru balitu!
Zenbat ziaboga, zenbat palada
itsas olatu, uhin balada
muskulu masa
odola, hormona edo arnasa...
baina ez da deus berririk pasa



KARLOS CORBELLA

II

Zer gara geurez, zer da *laguntza*?
Nondik aurrera ezin da bultza?
Estutu eta behartzen baitu
zerk eraginda nork jartzen gaitu
lehia hutsean
dopina bera ere funtsean
buruan dago ez gorputzean

III

Zer eskandalu, zer harridura,
hutsa urruti balego hura.
Etxean nola ote gabilta?
Guztia al da pasta ta pizza?
Giharrek sutan
afizionatu eta heldutan,
eta edozein asteburutan

IV

Muga-helmuga arteko herrak
ta interesen arteko gerrak.
Orain gupilak haizez hustuta
baloia berriz puztu-puztuta
borobil, bitxi
nahiz Europan ez aterik itxi
Alemaniara ez da iritsi

V

Antidopina, famatu bila
langilea izorra dadila!
Alemanian putetxe berria
Mundialen aitzaki jarria
larrua uzten
analisitan ez al da ikusten
zer hartu beharko ote zituzten?

VI

Ta politikan ba al da dopinik?
Garbitik zenbat duen jakinik...
Berdin du lege zekin lege kanpo
gehienak ere hartzeko pronto.
Ta bertsogintzak?
Ba al du dopinik ahozko hitzak?
Analisitan ez dator behintzat.

Zientzia
Gizaki ikusezina
gero eta gertuago

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Herensugearen
kobazulora
sartu gara

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Hauspoa zabalik



DANI BLANCO

Ez dira gutxi Euskal Herritik kanpora doazen eta kanpotik Euskal Herrira datozen trikitilariak. Harat eta honat dabiltzanean bertako entzuleengana gerturatzea izaten da beraien helburu nagusietako bat eta horretarako lekuan lekuko piezak jo behar izaten dituzte; batzuetan, ordea, zaila zaie leku bakoitzean zer jo behar den jakitea. Horregatik eta Pirinioetan ere topaketak izaten dituztela jakinik, mendilerro honen inguruko lau lurralde —Okzitania, Herrialde Katalanak, Aragoi eta Euskal Herria— elkartu ditu Euskal Herriko Trikitixa Elkarteak *Pirinioak* lanean. Bertan, hango eta hemengo piezen partiturak jaso dituzte, trikitilariak leku bakoitzean zer jotzen den jakite aldera.

ITSASO IBARRA
Argazkiak: Trikitixa Elkarteak



Ezpeletan egindako liburuaren aurkezpenean lau herrialdeetako ordezkariak, eskuinetik ezkerrera: Carles Belda (Herrialde Katalanak), Joseba Tapia (Euskal Herria), Marc Serafini (Okzitania), Chabi, Ignacio Alfayé eta Elena (Aragoi).

Soinu txikiaren lau hots

2001EAN EUSKAL HERRIKO TRIKITILARIAK

Herrialde Katalanetako trikitilariekin trukeak egiten hasi ziren, eta hortik sortu zen elkarrekin proiektu bat egiteko asmoa. Euskal Herritik Herrialde Katalanetara doazenean eta handik hona datozenean elkarrekin jo zezaketen errepertorioa osatzeari zuten asmoa. Baina, bi herrialderekin bakarrik hanka motz ikusten zuten proiektua, eta Pirinioek lau herrialde eta kultura, —okzitaniarra, Euskal Herrikoa, aragoiarra eta Herrialde Katalanetako— elkartzen dituztela ikusirik beste bi herrialdeekin ere harremanetan jarritzea erabaki zuten. Agurtzane Aizpuru Trikitixa Elkarteko kideak dioenez, “ez da mendiko errepertorio bat baina bai lau kultura biltzen dituen”.

Pirinioen lau ertz hauetan soinu diatonikoak modu ezberdinean

“Dena dakigu Brasilgo
musikari buruz eta ez dakigu
gure iparraldean zer jotzen
den. Gure artean ezagutzeko
balio du”

CARLES BELDA

egin du aurrera. Euskal Herrian eta Okzitaniaz arazorik gabe jarraitu badu ere, Aragoi eta Herrialde Katalanetan ez da hala gertatu. Ignacio Alfayé arduratu da Aragoiko kantuak aukeratzeari eta bere hitzetan, “XX. mende erdialdean soinu diatoniko asko erabiltzen zen baina gero, soinu kromatikoak indarra hartu zuen besteari kalteetan. Orain berriz ari da indartzen eta gazteak badabiltza instrumentu hau jotzen ikasten”. Carles Belda Herrialde Katalanetako arduradunaren hitzetan, soinu txikiaren egoera bitxia eta apartekoa da: “Lehen 20 trikitilari baziren orain ehunka daude. Pirinio aldean trikitilari anitz dira, haur asko ari dira ikasten. Mallorcan eta Valentzian ordea, badira batzuk jotzen eta ikasten hasten”.

Soinu diatonikoak leku bakoitzean izan duen garapena ezberdina izan

bada ere, Joseba Tapiaren aburuz, funtzio bera izan du lau herrialdeetan: "Musika tresna honen egitekoa festak eta dantzak antolatzea izan da eta alde horretatik badiugu antzekotasunak". Musika aldetik ezberdintasunak badaude eta hori antze-man daiteke lurralde bakoitzak aukeraturiko partituretan.

Errepertorioa

Herrialde bakoitzak 15 pieza hartu ditu *Pirinioak* lana osatzeko eta lurralde bakoitzean arduradun bat edo talde bat ibili da kantua aukeratzeko lanetan. Lurralde bakoitzeko piezen azalpenak sei hizkuntzetan irakur daitezke: okzitanoa, aragoiarra, katalana, euskara, frantsesa eta gaztelera. "Lau herrialdeek dituzten hizkuntza horiek nabarmendu nahi izan ditugu. Hizkuntzotan oso errealitate ezberdinak daudela jakinik, gaztelera eta frantsesa gehitu ditugu", dio Agurtzane Aizpuruk.

Aragoiko kantua aukeratzeaz, Ignacio Alfayé soinu-jole aragoiarra arduratu da. Alfayék lurraldeko errealitate geografiko, musikal eta linguistikora gerturatu nahi izan du aukeraketa egiterakoan. Horretarako, Aragoiko probintzia ezberdinetako kantua hartu ditu eta lurralde honetan erabiltzen diren hiru hizkuntzetan -aragoiarra, katalana eta gaztelera- idatziak dauden batzuk aukeratu ditu. Aragoiko errepertorioan mazurkak, baltsak, jotak eta pasodobleak bildu dituzte, guztiak dantza egiteko genero ezberdinak. Alfayék azaldu duenez, "kantu hauek oso ezagunak izan dira jaso diren lekuan. Batzuek denboran barrena iraun dute eta beste batzuek ez. Esaterako, *El gitanillo* abestia lehen oso ezaguna zen eta talde ezagunek

jotzen zuten baina, orain kantua oso jende gutxi ezagutzen du".

Carles Belda, berriz, Herrialde Katalanetako aukeraketa egiteaz arduratu da. Horretarako, beste soinu-jole batzuei 15 kantuen zerrenda egiteko eskatu eta gero berak egin du azken aukeraketa. "Bi irizpide genituen kantua aukeratzeko; herrikoiak eta tradizionalak izatea. Baina herriko hitzak adiera

ezberdina du pertsona bakoitzarentzat, batzuentzat ezaguna dena da eta besteentzat tradizionala dena. Esaterako, *L'estaca* ez da tradizionala, baina ezagunena denez herrikoia da", dio Beldak. Hortaz, oreka baten bila ibili da Herrialde Katalanetako arduraduna aukeraketa egiterakoan: "Kantu batzuk Balearretatik datoz, besteak Kataluniako iparraldetik. Zenbait aski ezagunak dira eta besteak giro berezietan bakarrik ezagutzen dira". Errepertorioan, habanerak, rumbak eta sardanak bildu ditu, besteak beste. Zugarramurdin bizi da Carles Belda eta ondo ezagutzen ditu bai Euskal Herriko

"Entzuleengana gerturatzea
beharrezkoa da gure ofizioan
eta honek tresnak ematen
dizkigu hori lortzeko"

JOSEBA TAPIA

Notak eta zenbakiak

Errepertorio zabala izateko modua eskaintzen du lan honek, eta baita beste lurraldetako piezak jotzen ikasteko aukera eman ere. Errazenetik zailenera sailkatuz solfeo bidez jaso dituzte partiturak. Lau herrialde hauetan, ordea, ez dute guztiak metodo horrekin ikasten soinu diatonikoa jotzen eta Okzitaniako trikitilariak zuzenduta gehigarri bat aterako dute: "Han tablatura bidez ikasten dute eta dagoeneko garatu dute tablatura hauek egiteko sistema informatizatu bat, solfeoaz gain ezinbestekoa ikusten dugu tablatura bidezko partiturak ateratzea Okzitaniarako", dio Joseba Tapiak. Euskal Herrian ere asko dira zenbaki bitartez ikasten dutenak, baina metodo estandar baten faltan solfeora jotzea erabaki zuten. Aurrez aurre edo musika entzunaz piezak ateratzen dituztenak ere badira, baina oraingoz ez dute aurrikusi partitura hauekin disko konpaktorik ateratzea. Aizpururen hitzetan, "oraindik liburuak aurkezten ari gara eta erantzunaren zain gaude. Horrek eramango gaitu elkarlanean zer egin dezakegun zehaztera".

Pamiela argitaletxeak, Kulturaren aldeko
Euskal Fundazioaren babesarekin

JUAN ZELAIA

VI. Saiakera saria

antolatzen du, euskaraz idatzitako edozein gairi buruzko saiakerak edota iritzi lanak zabaldu eta sustatzeko asmoz.

Saria: 6.000 €

Lanak bidaltzeko: Pamiela etxea (Juan Zelaia Saria), Agustindarren industrialdea-
Soltxate. G kalea-31013 IRUNEA.

Abuztuaren 31 arte.

Tel.: 948 326535 / soltxate@pamiela.org / Arauak: www.pamiela.org



2006



Martxoan Aian egindako ikastaroko ikasle eta irakasleak.

trikitolariak eta baita bere jatorrikoak ere. Adierazi digunez, modu ezberdinean erabiltzen da trikitia bi herrialdeetan: “Euskal Herrian trikitilari eskoletan denak batera eta ongi jotzen ikusten dituzu eta Herrialde Katalanetan, bakoitza berera doa, bere munduan dago. Euskal Herriko jendea sozialista da eta hangoa anarkista”.

Okzitaniako aukeraketa egiterakoan herrialde osoa biltzen duen erreperatorioa osatu nahi izan du Marc Serafini soinu diatonikoen egileak: “Eremu kulturala ez da Pirinioen magalera mugatzen eta Okzitania osoko erreperatorioa sartu nahi izan dut”. Horretarako zonalde bakoitzean ezagunen

“Lan honekin trikitilari
okzitaniarrak euskaldun,
aragoiar edo katalan
batekin zer jo jakingo du”

MARC SERAFINI

diren dantza motak hautatu ditu: Gaskoniako rondoak, Auverniako burrea, Provenztako mazurka eta abar. Dantzak azaltzearekin batera, kantu ezagunak ere aukeratu ditu: *El parpalhol*, *Mazurca de Sent Andiol*, *Les sept sauts* eta *Coquin de Piere*. “Besteak ez dira hain ezagunak baina ondo erakusten dute hemengo trikitilarien musika estiloa”, dio Serafinik.

Euskal Herriko kantuen aukeraketa egiteko lan talde bat elkartu da; Oskar Estanga, Alaitz Telletxea, Iker Goenaga eta Joseba Tapiak. “Aukera oso zabala da eta beharrezko kantua zein den jakitea zaila da. Egindako aukeraketa subjektiboa da, aukeraketa ezberdinak egin baitaitezke. Gu kantu herrikoietatik abiatu gara”, dio Joseba Tapiak. Piezen artean abestiak eta dantzak sartu dituzte, hala, jauziak, fandangoak, arin arinak eta kalejirak aurki daitezke.

Elkar ezagutzen

Liburu hau eskuartean hartzen duenak Euskal Herritik kanpo ere trikitia jotzen dela ikusiko du eta profesionalak berriz kanpoan zer jo dezaketen ikasi. “Entzuleengana gerturatzea beharrezkoa da gure ofizioan eta honek tresnak ematen dizkigu gerturatzeke”, dio Joseba Tapiak. Lan honek gurea dena ezagutzen lagunduko duela uste du Carles Beldak: “Dena

“Lau zonalde geografiko
ezberdinetan musika tresna
bakar bat nola erabiltzen den
ikusteko aukera eskaintzen du”

IGNACIO ALFAYÉ

dakigu Brasilgo musikari buruz eta gure iparraldean zer jotzen den ez dakigu. Gure artean ezagutzeko balio du”. Marc Serafini ere bat dator Beldak esandakoarekin: “Jendea beste kulturetako musikak erakartzen du. Okzitanian musika zeltiarra ezagunagoa da Pirinioen bestaldean jotzen dena baino. Lan honekin trikitilari okzitaniarrak euskaldun, aragoiar edo katalan batekin zer jo jakingo du”. Ignacio Alfayék adierazi duenez, “lau zonalde geografiko ezberdinetan instrumentu bakar bat nola erabiltzen den ikusteko aukera eskaintzen du lanak”.

Udan bat egingo dute berriro lau herrialdeetako ordezkariak, izan ere, liburua aurkezte lanetan alde batetik bestera ibiliko dira. Lau herrialdeetan jardunaldiak egingo dituzte. Martxoan Aian egin zuten lehen topaketa, eta uztailaren 17 eta 18an Herrialde Katalanetan elkartuko dira. Topaketa hauetan, herrialde bakoitzeko arduradunek piezen aukeraketaren zergatiak eta soinu txikiaren egoera azalduko dituzte. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Melodiaren eta abiaduraren bizirauleak

Orain dela 15 urte askok ez zuten uste hardcorea melodikoa izan zitekeenik, baina AEBetatik etorritako doinuek posible zela egiaztatu zuten. Horren errua batez ere Bad Religion, NOFX, Pennywise eta antzekoek izan zuten. Euskal Herrian Jabi Saiesek gidatutako Ezin

Izan izan zen aitzindaria, eta oso talde gutxi jarraitu du haien bidea. Leihotikan iruindarrek 10 urte bete dituzte eta honako hau laugarren lan luzea dute. Melodien protagonismo handia eta kantu azkarrak diskoaren oinarria diren arren, badira beste-lakoak ere: punk-rocka (*Zain*), hardcore gogorragoa (*Baztertua*, *Plastikozko izar berriak*) edota pop-rocka (*Ilunago, ederrago*), adibidez. Baita Ezin Izanen *No oirás* abestiaren bertsioa ere. Hitzei dagokienez, nahikotxo landu dituzte eta pentsarazi, amorrarazi eta barrea eragin diezazukete. ■



Ilunago, ederrago

Leihotikan

GOR DISKAK

Iraupena: 41' 11"

11,45 euro

LEIHOTIKAN

«Nerabeak asko identifikatzen dira hardcore melodikoarekin»

Hardcore melodikoak oso gogor jo zuen Euskal Herrian 90eko hamarkadan, baina halako oso talde gutxi sortu da.

Ez zen islatu taldeetan eta ia ez dago euskarazkorik. Musika estilo honek oso jarraitzaile fidelak ditu, baina hemengo taldeak ez dira kanpokoak bezala tratatu, agian konplexu asko ditugulako. Gaur egun zaharkitutzat hartzen da eta beste estilo batzuetara jotzen da.

Batzuek diote hardcore melodikoa, batez ere, nerabeendako dela...

Ez dugu uste musikak adin konkreturik duenik, baina bizitasun handiko musika da eta nerabeak asko identifikatzen dira hardcore melodikoarekin. Horrek ez du esan nahi azalekoa denik, heldutasun handiko letrak egiten dituzten talde asko daude.

Melodiak protagonismoa izatea ezinbestekoa da?

Melodia gure kantu gehienen ardatza da. Saiatzen gara ahalik eta ongien egokitzen musikari edo hitzei. Baina ez dugu uste ezinbestekoa denik hardcore edo punk rock kantua egiteko.

Hardcorea askotan da existentzialista eta kritikoa, baina umorea ere barra-barra daukazu.

Zerbait adierazten saiatzen gara: sentimenduak, salaketak... eta topikoetatik aldentzen. Inguruan gertatzen denaren gainekoak dira, gure bizitzetan oinarritzen dira. Helburua da zure barrura eta ingurura



Aitor (baxua), Gorka (ahotsa), Titi (bateria) eta Patxi (kitarra).

begiratzera eta hausnarketa egitera bultzatzea. Gizartea, gizakia, maitasuna, euskara...

Laugarren diskoa duzue. Zein bilakaera izan du taldeak?

Musika estiloan aldaketa nabarmenik ez dagoen arren, orain gauzak askoz argiago ditugu, batez ere grabatzeko eta konposatzeko orduan, eta askoz hobeto jotzen dugu. Hasi ginenean ez genuen prentzio handirik, baina gaur egun taldeak eta musikak bizitzaren alde garrantzitsu bat betetzen du.

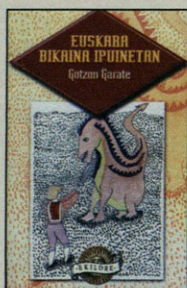
Iluntasuna goraiatzeko al duzue?

Kantu baten izenburua da. Iradokitzailea dela uste dugu. Batzuetan zenbat eta gutxiago jakin zerbaiten gainean, orduan eta zoriontsuagoak izaten gara.

LANDER F. ARROIA

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Euskara bikaina
ipuinetan

Gotzon Garate

GERO

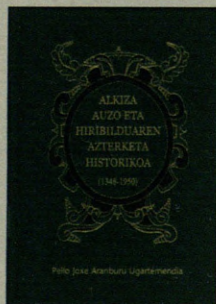
158 orrialde

14 euro

Baserritarren
euskara aberatsa

Gotzon Garate hogeita hamazazpi urtez ibili da Euskal Herriko zazpi probintzietako baserrietan hangoek mintzatzen duten euskara jasotzen. Berak dioenez, euskarak, ona izateko, nahitaez hiru baldintza bete behar ditu: hutsik gabekoa izatea, ulerterraza izatea eta aberatsa izatea, eta baserritarren euskarak hiru baldintza horiek betetzen ditu. Gainera, baserrietan mintzoduna zaharra go, euskara aberatsago. Izan ere, baserrietan egun galdu diren lanak egiten ziren: garia erein eta laborea bildu, lihoarekin soinekoak egin, soroak goldatu, lixiba egin, ogia erre... Eta lan horiei josiak

hitz asko, esapide ugari eta atsotitz ez gutxi zeuden. Gero argialetxearen eskutik plazaratu duen liburu honetan, baserritarrei entzundako ipuinak bildu ditu. ■

Alkiza auzo eta
hiribilduaren azterketa
historikoa (1348-1950)

P.-J. Aranburu

ALKIZAKO UDALA

842 orrialde

Pello Joxe Aranburu
Alkizako historiaz

Hamaika artxibo, agiritegi eta liburutegi arakatu ditu Pello Joxe Aranburu Ugartemendiak Alkizaren historia ezkutua idatzi ahal izateko. Horrela osatu ahal izan du *Alkiza auzo eta hiribilduaren azterketa historikoa* (1348-1950), grafikoz eta argazkiz hornituriko liburu mardula. Berrogeita hamar baserri omen zeuzkan Alkizak 1800. urtean, baino gehiago ei ziren 1600.ean zituenak. Bestalde, 1527-1561 urteetan, Gipuzkoako Artziprestazgo Nagusiko idazkaritza Alkizan egon omen zen. Egurrola herri burdinolaren urrats goiztiarrak ere aipatzen ditu Aranburuk, baita herrian jaioetako eskultore, arkitekto eta hargin sonatuek Alkizan egindako eraikuntza dotoreak ere. Horren guztia-
ren berri eman du egileak liburuan. ■

Hilketak ikusten
zituen neska

Txomin Arratibelek euskaratu duen Sinclair Smith-en *Inork ikusi ezin duena* nobela gazteei zuzendua dago, eta begietako ebakuntza bi jasan behar izan zituen neska gazte bati haien ondoren gertatutakoa agertzen du. Arrakasta osoz gainditu zituen neskak operazio horiek, eta haiei esker, ikusi egiten du orain. Okerrena da beste edonork baino gauza gehiago ikusten dituela: hilketak lazarri batzuk, eta are tamalgariagoa, hilketak horiek gertatu bitartean neska gaztea hantxe egon ohi da. Izuturik, gertatzen zaiona baten bati kontatzea erabakiko du neskak. Bere sendagileari azaltzen ahalegindu da, hasteko; baina hark ez dio gazteari sinetsi. Eta beste hainbeste gertatuko zaio itsua izandakoari poliziei-
kin hitz egitera doanean. Eskerrak azkenean haietako bat neskari kasu egitera deliberatzen den. ■

Inork ikusi ezin
duena

Sinclair Smith

ELKAR

192 orrialde

12 euro

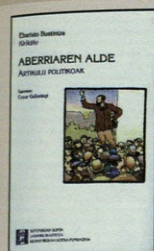
Biologia berria
zaharraren aurrean

Gaiak argialetxeak plazaratutako liburu honen izenburu zehatza *Ez dago gure geneetan* (*Biologia, ideologia eta giza izaera*) da, eta teknologiak ezkututzen dituen hainbat gezur begien bistan jartzen ditu. Esate baterako, Belen kurba, adimen koefizientea edo determinismo biologikoa. R.C. Lewontin eboluzio genetistak, Steven Rose neurobiologoak zein Leon J. Kamin psikologoak lan hau egiterakoan zuten helburua zientziak barnerratzten dituen gizarte-eraginak aztertzea eta ezkutuan duen ideologia agerian uztea izan da. Eta horretarako, zorrotz kritikatu dituzte terapia genikoa, psikologia ebolutiboa, garunaren funtzioen adierazpen grafikoak, ADNaren interpretazioa, sexuen arteko desberdintasun diskriminatzailea, homosexualitatearen eta kode genetikoen arteko harremana eta biolentziaren oinarri biologikoak, besteak beste. ■

Ez dago gure
geneetanR.C. Lewontin,
Steven Rose,
Leon J. Kamin

GAIK

374 orrialde



Aberriaren alde

Ebaristo Bustintza

Kirikiño

LABAYRU IKASTEGIA,
BBK FUNDAZIOA348 orrialde
13,52 euroKirikiñok idatzitako
artikulu politikoak

Ebaristo Bustintza *Kirikiño* idazle emankorren artikuluak gaika batu eta argitaratu du Labayru Ikastegiak. *Aberriaren alde* izenburuarekin plazaratutako liburuan gai politikoak bildu dituzte, hain zuzen ere *Euzkadi* egunkaria sortu zenetik (1913) Primo de Rivera diktadoreak boterea eskuratu eta egunkariaren euskarazko orrialdea debekatu zuen arte (1923) mañariarrak argitaratu zituen idazlanetatik aukeratu dituzte artikuluak. Nolanahi ere, oraingo irakurleek Kirikiño behar bezala kokatu ahal izateko, testuon aurretik Cesar Gallastegik idatzitako sarrera lana dator, haren

bizitza eta lanaz, zein 1913-1923 urtetako bizitza politikoaz hainbat datu eta zertzelada interesgarri eskainiz. I

Hamar urtetik aurrerako
neska-mutikoentzat

Antton Duesok idatzi, Agurtzane Ortizek euskaratu eta Iñaki Martiarena *Mattinek* marraztutako liburu honen mamia hainbat animalik duen fantasia agertzea da. Lau ipuin dira eta bakoitzak protagonista berezia du. Aurrenekoak Anne Marie antzara pinpiriña; bigarrenak Joxe Mari, hegan egiten ikasten tematu zen astoa; hirugarrenak Mari Pili, arrautza frijituak erruten

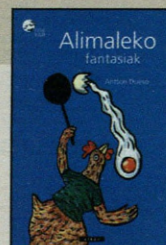
zitzen oilo gaztea, eta laugarrenak Luixmari, Uholde Unibertsaletik animalia guztiak salbatzeko ontzia egin zuen zaldia. I

Alimaleko fantasiak

Antton Dueso

ELKAR

88 or. / 8,50 euro



PATXI ITURREGI

«Ipuin laburrak esperi-
mentatzeko parada ezin
hobea eskaintzen dizu»Zergatik jarri diozu *Dioramak* izenburua?

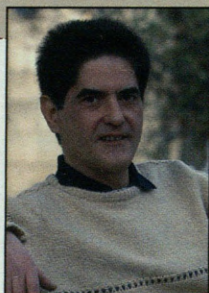
Eszena erreal bat irudikatzen duen hiru dimentsioko eraikuntza eskalakoa da diorama. Esate baterako, modelogintzan hain erabiliak diren erretxinazko modelo horiek, edo natur zientzietako museoen ikusten ditugun horietakoak, gizaki primitiboen eguneroko bizimodua irudikatuz edo hegazti migratzaileen habitat zingiratsua erakutsiz. Edonola ere, ez da maketa kontzeptuarekin nahastu behar. Diorama zerbait bizia da, funtsean eszena bat irudikatzen baitu. Maketa soila, berriz, zerbait biluzia eta hila da. Ipuin liburu honi *Dioramak* jartzearena irakurleari egindako keinu bat da, esanez bezala, irakurtzen ari zaren eszena txiki horrek errealitatearen itxura izan dezake, baina ez zaitez nahastu, ez da errealitatea, nik asmatutako artifizioa baizik.

Gero eta ipuin laburragoak idazten dituzu, ez da hala?

Hori egia da. Ia neurri berekoak izan dira hiru liburuak, baina *Haiže kontrak* bederatzi ipuin izan zituen, *Bebi eroakek* hamabi eta *Dioramakek* hirurogeita sei. Azken honetan ipuin laburrak eta hiperlaburrak dira nagusi. Oso gustura nabil formatu txikian; izan ere, esperimenezko eta bide berriak jorratzeko parada ezin hobea eskaintzen dizu.

Nola idazten dituzu?

Bada, azkenean, eskema moduko bat eratzen duzu buruan, istorio laburrak harrapatzeko sare bat edo, eta berehala ikusten duzu zeure burua ehiztari gisa, eguneroko gertaera arrunten artean hurrengo kontagaia izan daitekeena atzeman nahian. Gainera, nolabaiteko hiltzaile sena garatzen duzu, istorioak jaio berritan "akabatzeko" antze berezia.



ELI GOROSTEGI

Patxi Iturregi laudioarraren
azken ipuin liburua

Era guztietako istorioak batu ditu Patxi Iturregik (Laudio, 1952) *Dioramak* izenburuko

azken ipuin liburuan. Hirurogeita sei dira, denera, eta heien artean kontakizun errealistak eta fantastikoak, psikologikoak eta lirikoak, absurdoak eta beldurrezkoak aurki daitezke. Haatik, ez zion irakurleari istorio saski-naski bat eskaini nahi, liburu oso bat baizik, eta horretarako bilduma honetan zero mailatik hasi da, anekdota xumeak azaltzen dituzten kontakizunak agertzetik, apurka-apurka gero eta argumentu sendagoak eskaintzeko, beti *in crescendo*. Hau da, egituraren bidez suspense moduko bat sortzen saiatu da egileak, eta horrexegatik ohartarazten dio bere lanak irakurtzeari ekin behar duen edonori komeni dela liburuan proposatzen den ordena errespetatzea, bestela ipuin batzuen indarra gal lite-

Dioramak
Patxi Iturregi

ELKAR

180 orrialde
13,90 euro

keelako. Hiru inspirazio-iturri nagusi ditu Patxi Iturregik literatura kon-tuetan: munduko erreali-tatea, barneko experien-tzia afektiboa eta urteetan zehar irakurritako libu-ruek utzitako oroitzape-na. Baina bera miope samarra omen denez, ez da errealitatearekin ondo konpontzen, eta aukeran nahiago du barne espe-rientzia eta literatura espa-rurutik jasotako elemen-tuekin aritu. ■

egileari galdezka

Ezpalak

KATIXA GARATE

Jazzarekin hitzordua Baionan

LA RUEE AU JAZZ jaialdia egingo dute laugarren aldiz Baionan. Baionan jazzaldi ofiziala antolatzeari utzi ziotenean, lagun jazz zale batzuek Swing Home elkarte sortu eta *La Ruee au Jazz* antolatzeari ekin zioten, jazz herritarrei hurbiltzeko. Iaz 8.300 ikusle izan ziren eta aurtun ez dituzte gutxiago espero uztailearen 13tik 16a bitartean. Baiona Tipian jarriko duten karpan musikari handiak izango dira, nor bere estiloan: Rabih Abou-Khalil, Stephane Belmondo eta Sylvain Luc, Elisabeth Caumont, Renaud García Fons, Kiko Ruiz... Horiez gain, beste 40 kontzertu izango dira hiriko zazpi txokotan.

Inguru hurbilak Artiumen

BEDERATZI ARTISTA GAZTEREN obrak paratu dituzte Gasteizko Artium museoan, *Inguru hurbilak 2006* erakusketaren baitan. Bederatziak Arabarekin eta Euskal Herriarekin harremana duten artistak dira. Bigarren



Paulo Iztuetak Garari esanak:

«Saioa marjinala izateak baditu konnotazio garbiak: bat, euskaldun intelektuala –irakurle potentziala– bere hizkuntzan analfabetoa izan dela ia atzo arte; eta bi, 1970eko hamarkada hasierako saiogintza azkarrari hegoak moztu zitzaizkio, beharrak irakaskuntzako testuetan omen zeudelako. Laguntzak hortik doaz, argitaletxeen interesak ere bai, eta obra errentagarrien arteko lehian literaturak hartzen du saioaren leku».

Natalia Monge dantzariak honakoa adierazi zion UKri:

«EHUtik deitu gaituzte, badi-rudielako sortu nahi dutela master bat. Asmo horrek ez dauka zentzu handirik; ez dagoelako gradurik eta gra-

duondoa egin nahi dute! Gradua sortzearena airean dago eta bestea aurrera doa? Teilatutik hasiko gara etxea egiten! Dena dela, inor ez da dantzatik bizi hemen, Espainian agian Duatoren konpainiakoak, guztiok beste edozertan egin behar dugu lan. Jendeak oraindik ez dauka sentsibiltate hori, futbolaren eta zinemaren gizartean bizi gara».

Rafael Moneo arkitektoaren hitzok jaso zituen El Cultural astekariak: «Jendeari baliagarri zaion eta leku jakin batean premiazkoa den eraikuntza horixe egin nahi nuke. Arkitektoak lan egiten duen gizarte horrekin lotura izan nahi du. Eta alde horretatik, ba al du zentzurik erantzunik topatzen ez duzun leku horretan eraikitzeak?».



Alfredo Bikondoa margolari donostiarrak azken bost urteetan egindako artelanak jarri ditu Donostiako Koldo Mitxelena kulturunekeo ganbaran. 37 urte zituela, pintura utzi zuen eta Zen meditazioari lotu zitzaion. 20 urtez utzi zion margotzeari eta ordutik hona egindako lanak ikusi ahal izango dira abuztuaren 26a bitarte.

EGO duela hamar urte sortu zela ospatzeko, *Musika-lur* musika garaikideko tailerra egiten ari dira Euskal Herriko Gazte Orkestrako kideak. Tailerrean landutako *Musika-lur* antzerki eta musika ikuskizuna hilaren 18tik 20ra aurkeztuko dute Gasteizen, Donostian eta Gernikan.

Xabier Arregi filosofoak *Herria, hiria, nazioa. Zibilismoaren sustraiak* saiakera karrikaratu du Pamiela argitaletxearen eskutik. Boterea zuritu duten ikuspegi filosofikoei kritika egiteaz gain, haien atzean zer ezkututzen den agertzeko saioa egin du autoreak.

Alfonso Sastre dramaturgoak 2006ko Victoria Eugenia saria jasoko du larunbatean, Donostiako Antzerki Fieriaren baitan. Sastrek antzerkigintzan egindako bidea eta gizarteare-



A. ELOSEGI

kiko izandako konpromisoa nabarmendu nahi dituzte horrela.

Txotxongiloek Gasteizko plaza hartu dute

Arabako Panta Rhei txotxongilo taldearen eskutik eta Gasteizko Udalaren laguntzaz, *Txotxongilo Txoroak* zikloa egingo dute Gasteizen, bosgarren urtez. Uztailean hasi eta iraila hasierara bitarte, asteburu oro txotxongiloez gozatzeko aukera izango dute familiek hiriko plaza eta parkeetan. Talde andana izango da: Cinco sentidos (Katalunia), Taxarina (Galizia), Panta Rhei, Teatre Nu (Katalunia), Tropos (Madril)... Jaialdia beste herri bazuetara ere iritsiko da, besteak beste, Ozeta, Zalduondo, Alaitza, Kuartango, Lantziego eta Aramaioa.

aldiz antolatu du Artiumek erakusketa hau, artisten proposamen berriei jarraipena egite aldera. Denetariko lanak ageri dira erakusketan: margoak, argazkiak, instalazioak, bideoak, zeramika... Hauexek dira lanok jarri dituzten artistak: Zigor Barayarra, Karmelo Bermejo, Miriam Isasi, Iratxe Jaio eta Klaas van Gorkum, Fermín Jiménez, Ana Lezeta, Héctor Orruño eta Javier Soto.

Bilbao live estreinakoz

ASKOTARIKO MUSIKA TALDEAK izango dira Bilbon lehen aldiz egingo den *Bilbao Live* Festival jaialdian. Guns N' Roses, Placebo, Ben Harper, The Pretenders, Tricky, The Cardigans, Los Planetas... Zalaparta sortu du jaialdiak, 4,2 milioi euroko aurrekontua duelako, Udalak 1.370.000 euro jarriko dituelako eta, diotenez, hiria promozionatzeko tresna gisa sortu duelako. Euskal Herriko talderik apenas izango den, El Inquilino Comunista eta Gatibu baino ez. Eta azken hau da euskaraz abesten duen bakarra. Uztailaren 13, 14 eta 15ean egingo da Kobetamendin. Bi eszenatoki nagusi izango dira eta beste hiru karpa kontzertuen ondoren musika entzuten jarraitzeko. Jaialdira doazenek kanpatzeko aukera izango dute halaber.

Pirinioetako istorioak

Nafarroako Xareta bailaran topaketak egin zituzten iaz Euskal Herriko eta Kataluniako hamaika idazleek. Elkar ezagutzea eta sortzea zuten xede. Esperientzi hark liburu forma hartu du orain. Egondian izandako idazleek ipuin bana idatzi dute, nor bere hizkuntzan. Euskal Herrian argitaratutako *Lauburu*. *Pirinioetako kontakizunak* liburuan euskaraz ageri dira guztiak eta Kataluniakoan katalanez.

Txapel Reggae

Reggaearen jarraitzaileek hitzordua daukate Armintzan (Bizkaia), uztailaren 15ean. Izan ere, aurtenera *Txapel Reggae* jaialdia antolatuko dute. Besteak beste, 12 Tribu, Garagardo Guda, Mood Rakers (Madril) eta The Tostones (Valladolid) izango dira zuzenean.

Euskal animazio filmak atzerrian ere ikusteko

Euskal Herrian ekoiztutako animazio filmak beste herrietan erakusteko ahalegina egingo du Eiken-ek, EAEko Ikus-Entzunezkoen Klusterrak. Zinemagintzako sortzaileak lan munduan txertatzeko egitasmoa ere abiatu du: Eiken Bank. Horiez gain, sektorea sendotze aldera bost lan talde estrategiko sortu ditu Klusterrak, egin berri duen lehen kongresuan.

gure
arteak
euskaraz



Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Zezen zikiratu	Aletu	Juntagailua	Arabako herria	Zabalduek
	Taberna	Gabarra txikiak	Labore hautsa	Bokala	
	Errenkada			H2O	
	* DEITURA			Ukatzeko	
* IZENA	Sufrea	Una, neka	Baita		
Zapalketak	Gidari	Belarlandare	Ipar EH-n, tiro egile		
Haur hizkeran, haur		Italiako telebista		2	
Gizon izena		Oxigenoa		Zintzoa	
			Edari alkoholduna		
			Umorezko kolpe		
Londresko auzoa		Igo		Potasioa	
7 egun		Kanpo, landa		Utik!	
		Bokala	Lege		Oxigenoa
		Iodoa	Bokala		
Epaitegi				Harrapa ezak!	

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Salakuntzak. 2.- Gela handi. Bizkaeraz iratzea, garoa. 3.- Ez du entzuten, gor. Gorotza. 4.- Iodoaren ikurra. Lehor, siku. Baldintzetan. 5.- Usain txar, kirats. Eduki. 6.- (Zah.) Zakur. Beharra, egitekoa. Oxigenoaren ikurra. 7.- Hitzarmen. Presio unitate. 8.- Emakume izena. Ardura. 9.- Altuerak.

GOITIK BEHERA

1.- Bastart. Zilarraren ikurra. 2.- Garai, aldi. Labore hautsa. 3.- Nafarroako herria, Lizarrako merindadean. Jatorria adierazteko atzizkia. 4.- Kanpo, landa. Dolumin. Bokala. 5.- Kokondoaren fruitu. Anaia, hitz elkarketan. 6.- Bokala. Bizkor. Xakearen hasiera. 7.- ...-tak, erlojuaren hotsa. Zakar. 8.- Euskal lurralde historikoa. Edo. 9.- Atzizkia. Neguko jantzia.

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudokua

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

9					5	4		
2			1	9				
7	1		3					
	4				6			
		7				6		
			7				3	
					7		9	1
				6	2			5
		3	8					4

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Min egin. 2. Bizi.
3. Higuina, narda. 4. Antzinako diru.
5. Guztiz nekatu, akitu.

Kike Amonarrizen umorea

Txiste hau 1978. urteko *Gure Almanakatik* hartua da. Bertan idatzita agertzen den modu berean eskainiko dizuet. On egin!

Motozikleta eta behia

- Motozikleta erosten duka, azkenean!
- Ja! Prezio berean nahiago diat behi bat erosi!
- Potret ederra izanen duk Baionarat joaiten bahaiz behiaren gainean ixtakiok.
- Behar bada! Haatik irringarriago nukek motozikletaren deitzen has banindadi!

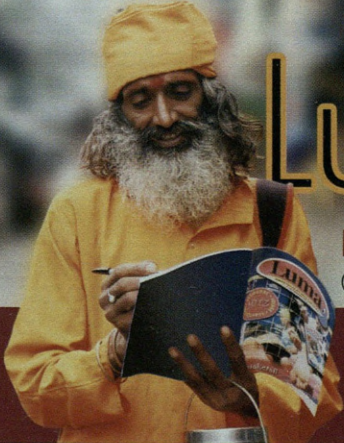
Soluzioak

G	A	R	A	I	E	R	A	K
A	N	A	V	A	X	O	L	A
B	A	R	I	T	U	N	A	R
O	R	L	A	N	A	O	I	Z
K	I	N	O	I	D	O	R	B
I	S	O	R	K	A	K	A	A
A	R	E	T	O	I	R	A	A
S	A	L	A	K	E	T	A	K

5	7	3	8	1	9	2	6	4
8	9	1	4	6	2	3	7	5
4	6	2	5	3	7	8	9	1
6	2	9	7	4	1	4	3	8
1	8	7	2	5	3	6	4	9
3	4	5	9	8	6	1	2	7
7	1	4	3	2	8	9	5	6
2	5	6	1	9	4	7	8	3
9	3	8	6	7	5	4	1	2

O	T	I	G	E	T	I	Z	U	A	V
A	S	T	E	A	A	A	A	A	A	A
K	N	A	G	I	O	H	O	S	O	S
A	N	A	R	O	R	C	H	E	L	M
I	I	A	I	A	I	N	I	N	I	N
K	Z	A	P	A	L	K	U	N	T	Z
E	R	E	A	K	I	A	K	S	V	V
R	U	R	L	A	R	A	A	I	L	I
I	G	I	T	E	G	I	D	A	R	E
A	V	E	I	I	I	I	I	I	I	I

1. Mindu. 2. Iraun.
3. Nazka. 4. Dukat.
5. Unatu.



Lumanonahi

HARPIDETZAK
 ☎ 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com




Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

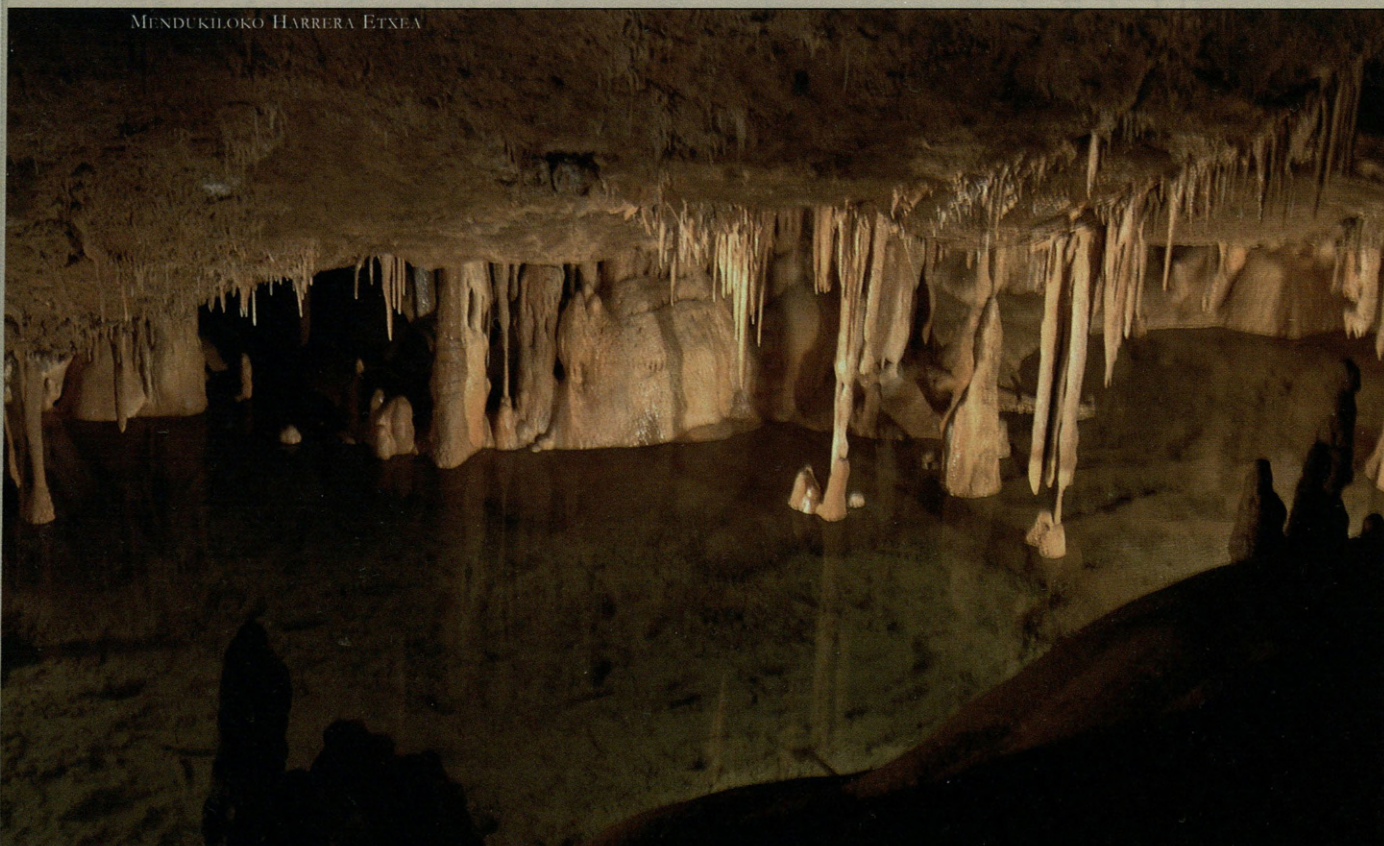
TESTUA:
ESTITXU EIZAGIRRE

Astitz (Nafarroa)

Mendukilo lurpeko Aralar

Aralarren bihotz barrura sartuko gara: Mendukilo kobara (Astitz). 5 gela ditu bihotz honek, eta hauetako hirutan sartzen utziko digu, 50 minutuz. Hainbat zubi eta bide atondu dituzte bihotza zeharkatzeko baina kobak berak du lehentasuna: bertatik irtetea zauririk utzi ez dezagun. Estalaktita eta estalagmita miragarriak, saguzar zuhurrek eta ikusiko ez ditugun mikroorganismoek inguratuko gaituzte. 40 segundoz argiak itzaliko dira, eta isiltasunean, lurrazpia, ezagutzeke geratzen zaigun kontinente handi hori sentituko dugu. Ondoren, Iribas herrira joango gara Aitzarrateta iturburura iristeko, Mendukiloren malkoak nora isurtzen diren ikustera.

MENDUKILOKO HARRERA ETXEA



Lekunberrira jo dugu (A15), Ultzama, Araitz, Imotz eta Larraun bailarak lotzen dituen Plazaola trenbidearen geltokira. Bertan inguruko interesguneen informazioa jasoko dugu: Bide Berdea, Orgiko hariztia, Beigorri abentura parkea, Aralarko Santutegia, eta hainbat ibilbide azaltzen dituen liburuxka. Guk Mendukilo koba ezagutuko dugu, eta ondoren Iribasko iturburura joango gara. Horretarako, autoz Alli herrira joango gara lehenik, eta Astitzerantz hartuko dugu ondoren (NA750). Herria baino lehen, eskuinera sartuko gara, "Mendukilo" seinaleei jarraiki. Bost minutuan iritsiko gara harrera etxera. Kotxea parkingean utzi, eta bagoaz barrura.

Aralar mendizerra grouyer gazta handi bat dela azaltzen digun maketa dugu ikusgai bertan. Baita lurrazpiaren maketa ere, benetako kobara sartu aurretik presta gaitezten. Ondoko gelan, 15 minutuko ikus-entzunezkoak Aralar mendizerra aurkeztuko digu bertako artzain, mendizale, eta adituen eskutik.

Ibilbide botanikotik koba ahora

Harrera etxearen bueltan 1,5 kilometroko ibilbide botanikoa dugu. Bide

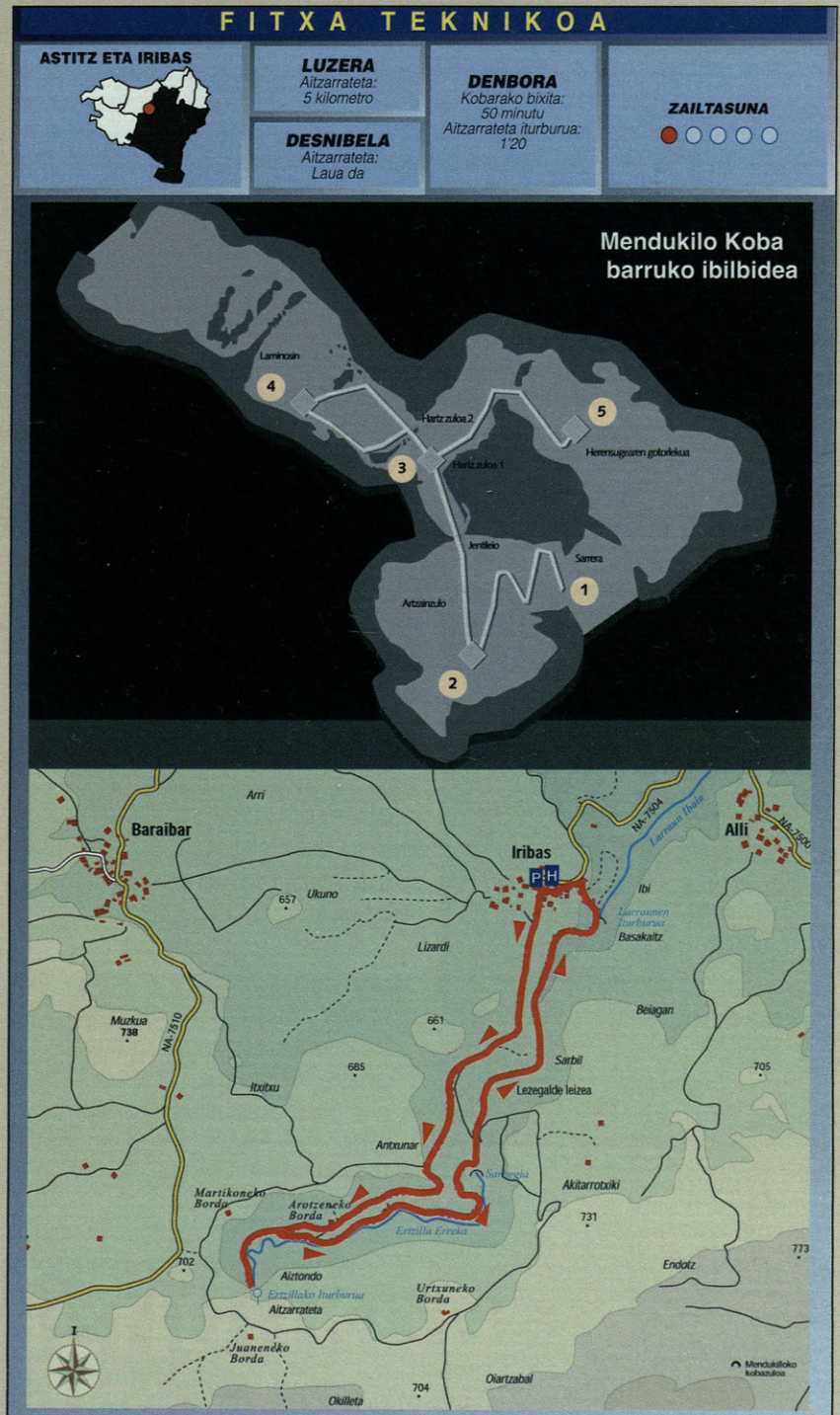
Beheko irudietan, Laminosin gela ezkerrean, eta Aitzarrateta iturburua eskuinean. Laminosineko ura Aitzarratetako iturburura ateratzen dela jakin zuten, koloratzaile naturala botata.

hau jarraituta iritsiko gara kobazulora, zonaldeko zuhaitz esanguratsuenak ikusten ditugun artean: elorri zuria, pagoa, lizarra, haritz kanduduna, urritza, hostazuria, haritz amerikarra, gorostia, zuhandorra, zumarra...

Iritsi gara kobaren ahora, eta zortzi lagunekoa taldea elkartu gara. Berehala iritsi da gida, eta iaz jarritako burdinazko atea zabaldu digu. Ate honen aurretik harritzko horma batek estaltzen zuen kobako sarrera. Izan ere, jendea

kontrolik gabe sartzen zen, estalakita eta bestelako formazioak hautsiz eta lapurtuz. Baina kobaren zikloa eragozten zuen paretak, horregatik jarri dute zulo handiak dituen atea. Barra horizontalak ditu koba sarrerako atea, bertikalak izanez gero, bertako biztanle diren saguzarrak ezingo bailirateke sartu edo atera.

Aurrean dugun koba duela 160 milioi urte inguru sortu zen. Ikusgarrietakoa bai, baina ez da inguru



ESTITXU EIZAGIRRE

Kobak du lehentasuna

ORAIN URTEBETE (2005eko uztailaren 22an) ireki zitzaion publiko zabalarari Mendukilo koba. Astizko biztanleak gonbidatu zituzten ikustera, eta zaharrenak harrituta geratu ziren "jakin bagenu hau zegoela hemen azpian!". Eurak betidanik ezagutu zuten sarrera dena lokatzez josia, eta ez ziren barrurago sartzen. Obrak egin eta zuzentzeko kontu handia izan dute, horretan aditu gutxi baitago inguruan. Andaluziako bi adituk markatu zieten gauzak nola egin. Azaroan Kobazulo Turistikoen Nazioarteko Lehen Kongresua egin zen, *Cuevatur 2005* deitua. Urtarrilean eta otsailean koba itxita izan zuten, irekieran sumatutako gabeziak bete eta kongresuan ikasitako aplikatzeko. Martxoan hobekuntzak egin da ireki eta ekaina arte, 9 hilabete, 23.000 ikusle pasa dira, horietatik 3.000tik gora eskolako ikasleak.

Proiektuaren arduradunek garbi dute Mendukilo ez dela koba turistiko bat bakarrik: Laborategia da, eta Lurrazpiko Nafarroako I. Eskola ere bai. Ingurumen heziketako programak eskaintzen dira, eta ikastetxeekin lan egiten dute, lurrazpiko ekosistemaren berezitasunak ezagutzeko. Izan ere, euren helburua jendea sentsibilizatzea da eta horretarako ezinbestekoa da ezagutzea.

LURRAZPIKO LABORATEGIA

Kobazuloek egonkortasun klimatiko izugarria dute. 8,5 gradu egiten ditu Mendukilon, eta urte osoan gehienez gradu bat berotzen da. Hezetasuna %100ekoa da. Baina gu koban sartzen garenean kobako klimatikan eragiten ari gara. Hau dena ikertu eta kontrolatu ahal izateko, koba barruan estazio klimatiko bat dago bisitatuko dugun gela bakoitzeko. Hauek neurtzen dute

CO2, hezetasuna, tenperatura, presio atmosferikoa... Datu horiekin bi urte inguru iraungo dituen ikerketa bat osatzen ari dira, Alfontso Antxia Zientzia Espeleologiko Elkartearekin. Helburua, zehatz eta datu objektiboekin, kobaren karga gaitasuna zein den neurtzea da, eta hori kudeaketan aplikatzea. Hau da, kobako klimatikak kalterik nozitu gabe zenbat pertsona sar daitezkeen eguneko jakin nahi dute. Kopuru zehatza jakin artean, prebentzio gisa 375 pertsona sartzen dira koban egunean.

GAITZ BERDERIK EZ

Argiztapena dinamikoa dela ohartuko da kobara sartzen dena. Kobazuloko gune bat pizten da, eta bertan bisitariak pare bat minutu eman ondoren, gune hau itzali eta hurrengo gunea pizten da. Argiztapen mota honi esker lortzen da bisitak 50 minutu irautea, eta gaitz berdea deitzen dena saihestea. Gaitz hau da koba turistikoaren arazo nagusietakoa, argiztapen artifizialak sortzen baitu. Izan ere, kobako paretetan bizi diren mikroorganismoek moldapen gaitasun handia dute, eta argi izpirik sumatzen badute, gai dira klorofila sortzen hasteko, eta ondorioz, landareek bezala fotosintesia egiteko.

ZEGOEN BEZALA UZTEKO MODUAN

Kobazulo sarreran zaldain edo pasarela baten gainean egiten ditugu beheranzko lehen metroak. Material bereziak erabili dira hau egiteko, izan ere, koban ura etengabe iragazi egiten da, eta pasarela urari iragazten eta bere bidea jarraitzen uzten dio. Hortik aurrera, zaldain flotakorretik ikusiko dugu koba osoa. Hau ere zuloz josita dago, helburu bera lortzeko. Gauzak okertuko balira, zaldain osoa kentzeko moduan dago eginda.



MENDUKILOKO HARRERA ETXEA

Estalaktitak ttantaka sortzen dira: ura sabaitik erortzen da eta gatza geratu egiten da. Ondoren urak erortzen jarraitzen du gatz edo estalaktita horren barrutik eta kanpotik. 100-1.000 urtean zentimetro bat hazten dira estalaktitak, kanpoan egindako euri kopuruaren arabera. Estalagmitak —irudikoa kasu— ere sabaitik erortitako ttanttekin hazten dira, baina lurtean. Hauei gehiago kostatzen zaie hazten, sabaitik erortzen den ura sakabanatu egiten baita lurra jotzean.

dioten erabileragatik: Astitzeko zaharrenak kontatzen dute nola babesten zituzten bertan 70-80 ahuntzeko taldeak eguraldi txar eta elurretatik. Baina lehenagoko artzainek ere erabili izan zuten gune hau: aurkitu diren aztarna arkeologikoez —zeramikak, su hondarrak, pareta bat...— adierazten dute Burdin Aroan (900-200 k.a.), Aralarko megalitoak egin zituzten artzainek erabiltzen zutela sarrerako gela hau.

Kontuz hartzekin!

Zaldain edo pasarela flotakorretik behera abiatu gara, koba barrena.

Baina gidak araua gogor azpimarratu digu: "Ez hormarik ukitu, ez estalaktita eta estalagmitarik, ez bestelako formaziorik".

Berehala iritsi gara Hartz zulora. Bertan, leize-hartzen bi gazezur topatu zituzten. Hankak dardarka jarri zaizkigu kobazulo ilunetik horrelako piztiatzarra ateratzean gizaki batek baino gehiagok bizi izango zuela imajinatzean.

Baina hortz polit askoak ere badira koban, begira bestela bertako estalaktita —sabaitik zintzilik daudenak— eta estalagmitak —lurtean altxatzen direnak—. Eszena benetan erromantikoa ikusi dugu koban: estalaktita eta estalagmita, bat egiteko zorian! Tira, "zorian", 500 urte edo bakarrik falta-ko zaie egun handirako.

Hartz zuloa da beste bi geletarako sarbidea: Laminosin dugu ezkerrean eta Herensugearen gordelekua eskuinera. Goazen Laminosinera.

Laminosin

Lur azpitik 30 metrora gaude eta ipuinetakoa dirudien ur putzua

honetako koba bakarra: Aralar kararizko mazizoa izanik, badira 800 kobazulo erregistratuak.

Artzainzulo

Mendukilok mendiko ukulua esan nahi du, eta sarrerako gelari Artzainzulo izena jarri zaio, bertakoek eman izan



Iribasetik Aitzarrateta iturbururako bidea oso atsegina da, batez ere itzulerakoa, erreka ertzean eta zuhaitz galanten artean egiten baita, ia aldaparik gabe, lorategi handi batean joango bagina bezala.

kobaren formak zaintzearren.

Bat-batean, argiak itzali dira 40 segundoz. Dena ilunpean geratu da, hiri batean sekula ezagutuko ez dugun erabateko iluntasunean, eta isilik, lurraspia sentituz, koba entzun dugu: ttan-ttan-ttan ttanttoak doaz estalaktitetan behera. Sekulako patxada arnas-ten da. Argiak itzuli direnean, lehen esploratzaileek berau aurkitu zutenean bizi izan zutena sentitu ahal izan dugu.

Sei metroko estalagmitatzarra eta erabat txuria den zutabea ikusi ditugu. Urak dakarren buztinak ematen die kolorea formazioei, eta zutabe hau, aldiz, bate-re buztinik gabe datorren urak sortua da.

Eskaileretan gora itzulerako bideari ekin diogu. Baina oraindik uraren ibilbidea dugu deskubritzeko: Aitzarrateta iturburua.

Aitzarrateta iturburua

Mendukilokoak agurtu, kotxea hartu eta Iribas herrira joan gara –Lekunberrirantz jo eta bidegurutzean Lekunberrira beharrean gora hartu, NA-7504–.

Herri sarrerako seinalearen parean utzi dugu kotxea, eliza atzean. Bertatik jada seinaleztatuta dago Aitzarra-

Troglobio eta saguzarrak Kobako biztanleak

TROGLOBIOAK izaki ornogabeak dira, eta gehienak kobatik atera gabe bizi direnez, hezetasun handi, tenperatura iraunkor eta erabateko iluntasunera moldatuta daude. Itsuak dira, gardenak –eguzki erradiazio-
tik babesteko pigmenturik ez baitute behar–, eta ez dute azal edo kutikularik lehorretik babesteko. Entzumena eta uki-
mena oso garatuta dituzte euren antena, ile eta hankei esker. Materia organikoa jaten dute: saguzarren gorotzak, koba
ahotik sartzen den lohia... Hauetako asko erabat espezie endemikoak dira, hau da, Aralarko leizeetan bakarrik daudenak.

5 SAGUZAR espezie daude Mendukilon. bizitzaren 3/4 koba barruan ematen dute, eta jaki bila irteten dira kanpora, iluntze eta egunsentian. Ziklo biologikoaren ar-
bera aldatzen dira gela batetik bestera, gordelekutik gordelekura. Izan ere, guk gizakiaren neurri-
ra izendatzen dugun kobaren barruan, zenbat koba ote daude saguzar edo troglobio batentzat? Mitoek
sortu dute ugaztun hegalariairekiko beldur-
ra, baina adiskide izateko motibo gehia-
go ditugu, gizakion odola zurrupatzan
duten eltxoak eta intsektuak jaten baiti-
tuzte saguzarrek.

dugu aurrean. Ur putzua zeharka-
tuta beste zulo bat, eta aurrerago
hainbat txoko egongo direla suma-
tzen da. Baina horra adituak baka-
rrik sartzen direla azaldu digu
gidak: “Publikoarentzat pasabidea
jartzeko formazioak hautsi beharko
lirateke”.

Lurraren kanpoa eta barrua lotu-
ta daudenez, barrua kanpoaren ispi-
lu dela ikasi dugu: kolore beltzeko
hormarekin egin dugu topo. Orain
200 bat urte, koba gaineko basoa
erre egin zen eta iragazitako urak
errautsak ere ekarri zituen, kostra
beltz hau sortuz.

Hartz zulora itzuli eta Herensugea-
ren gordelekura sartu gara.

Tssss! Herensugea esnatu gabe

30 metro garai eta 60 metro luze ditu
gela honek. Sekulako gaztelua sagu-
zarrentzat. Beste bi sala daude behe-
ko zulotik jaitsita: Gerlariaren gela
eta Intxixuren Gordelekua. Baina
hauetarako ere ez dago pasabiderik,

teta iturbururako bidea, marra txuri
berdeekin. Horiei jarraiki eta bi kilo-
metroren buruan iritsiko gara haitz
ikaragarrien artetik ateratzen den
Ertzilla errearen iturburura. Parean
errota izandakoa eta presa moduko
bat ditu.

Nola ez, ura edanaz bukatuko
dugu gaurko eguna, zenbat indar
duen argi geratu zaigu eta. ■



Mendukilo

Erreserbak: 948 39 60 95 ▶ www.mendukilo.com

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

INGURUMENA

Ingalaterra, padurak berreskuratzen

EUROPAKO hainbat lekutan, Euskal Herrian barne, oso ohikoa izan da itsasoari lurra kentzea eta horretarako sistema desberdinak erabili dira, dikeak edo murrak eraikitzea, adibidez. Oraingo honetan, ordea, alderantzizko prozesua jasan duen kasu bat aipatuko dugu.

Ingalaterrako Essex-en dagoen Wallasea irlako ia 113 hektarea estali ditu itsasoko urak eta horretarako 330 metro dike desegin behar izan dira.

Erabaki hori Britainiako Ingurumen Ministerioak



(Defra) hartu du eta "Ingalaterrako beste hainbat lekutan gertatzen ari den paduren desagertzea orekatzeko" egin omen du.

Hemendik bost urte barru paduraren ekosistema berreskuratu ahal izango dela uste dute. Hau da, garai batean bizi ziren

espezieak, hala nola moluskuak, karramarroak, arrainak eta txoriak, bertara itzuliko direla uste da. Padura horretan, inguruko espeziez gain hegazti migratzaile asko atsedena hartu ahal izango du.

1990. urtean Kenteko konderriaren zegoen Lappel Bank padura babestua deuseztatu zuten, merkantziak garraiatzeko kaia eraikitzeko. Txorien babeserako elkar-teak (RSPB) proiektu horren aurka egin zuen Europako Auzitegi Nagusiaren aurrean eta arrazoia

Osasuna

JABIER AGIRRE

Ilea erortzen bazaizu, zoaz dermatologoarengana

ILE SOILTASUNA arazotzat hartzen baduzu, arazo hori konpontzeko aurreneko pausoa dermatologoaren kontsultara joatea da. Ilea erortzea oso arazo konplexua da; gaurkoan, gizonezkoen kasuan buru soiltasuna eragiten duten hainbat arrazoren artean, alopezia androgenikoari begiratuko diogu, hau da, hormonek –androgenoek, zehazkiago esateko– eragindako buru-soiltasunari.

Alopezia androgenikoak gutxi gorabehera 20 urteko gizonezkoen %20ari eragiten dio, 30 urtekoen %30ari, 40koen %40ari eta 50 urteko gizonezkoen ia %50ari. Zentratu eta lehenago gertatu, orduan eta handiagoa da pertsona horrengan sor dezakeen eragin psikologikoa, bere bizitza pertsonala eta soziala modu negatiboan alda daitetzekelako. Gizonezkoen hirutik batek buru soil geratzeko beldurra duen arren, eta %80k ilea bere irudiaren osagai garrantzitsu bezala ikusten duen arren, gizonezko gehienak ez dira dermatologoarengana joaten burua soiltzen hasten zaienean. Horixe dio Gallup institutuak Europa osoko 1.500 gizonezkorekin egindako inkestak.



Gure artera etorritz, buru soiltasuna duten gizonezkoen %6,4k bakarrik jarraitzen du tratamenduren bat arazo horri aurre egiteko. Baina kasurik gehienetan, erabiltzen diren produktu horiek ez dute frogatu zientifikoki eraginkorrak direnik, eta askotan ez dira dermatologoak errezetatuak izan. Buru soiltasuna arazo bezala bizi dute askok, eta arazo horrek eragin psikologikoa du beren autoestimuan. Horregatik, per-

tsona horrek konponbide azkarrak nahi izaten ditu bere arazoa konpontzeko. Baina sarritan, presa horrek eraginda, inolako mesederik egiten ez duten produktuak kontsumitzen dira, eta iruzurra eta dirua alferrik galtzea besterik ez da jasotzen ordainetan.

Bestetik, esan beharra dago herri usadioan hain eza-gunak diren erremedioetako batzuk –ilea motz-motz eramatea, esaterako– alferrikakoak direla buru soiltasunari aurre egiteko. Gaur egun badira tratamendu eraginkorrak –Minoxidil izeneko botika, adibidez–, baina beti espezialista batek, dermatologoak, egin behar du diagnostikoa eta berak aginduko du tratamendua.

Larrainaren baranoan

PIRINIOEN zaiapean dantzaten den herri gisa deskribatu gintuen Voltairek 1756an. Ospakizun eta dantza... eta sasoi honetan bada zer ospa. Uzta sasoiak da garila garrila, uztaila. Joan den igandean, erromeria bikaina bizi genuen herriko jaietan. Honelako jai asko urteko uzta garrantzitsuenei lotuak izan ohi dira: uda sarrerako egunik luzeenak, udazkeneko ekinozioa... Loa ia ezinezko egiten duen gaitz izurrite jasa arriskutik urrunduta urte osorako jaki nagusiak etxeko ohearen aldamenean metatuta. Ospatu beharko! Dantzatu beharko! Erromeria amaitzeko larrain-dantza: larrainak usuak ziren garai aberatsak gogoan, izadiaren gorazarretan, bikoteka eta era berean herriaren katean... Geure buruari, txoko honetan zeregin animista bat aitortuz: lurra eta zeruaren arteko lotura. Zuhaitzen pare jartzen gaitu dantzak: hankak arin lurrari ferekaka eta eskuak zut zeruari kilimaka. Izadiari gorazarre. Hala egiten du Bertolek, etxeko astoak, garagarra eta zaldaleak irabaziz, bizkarrezurra lurrari lotu eta lau hankak zerurantz astinduz, aritzen denean.

Orixek 1950ean argitaratutako *Euskaldunak* poema luzean ederki jaso zituen larrainak eta larrain dantzak garaiko gizartean zuten garrantzia: "Ogi, gazta, ardo, jan-eta, dantza / larrainaren baranoan. / -Giza-dantza andik, ala bestera, / bizi danak ez gogoan- / Sagarraren ta Tipularen ta / lan-dantza denen pausoan, / danbolin-andreek, zaldabaia artuz, / zion betiko leloan: / «Erdian gari-meta / labea opilla: / ez dira asarre dantzan / neska ta mutila. / Lararai lararai lai, / lararai lararai lai, / ez dira asarre dantzan / neska ta mutila»...

Orixeren garaitan dagoeneko segatutako laboreak hurritzeko zigor mehe eta fin bezagarriaz lotutako garbatan, azaoka zain legoke larrainaren erdian. Negu eta udaberri osoko lanen emaitza zaldale edo ogi izateko bidean. Aurretik egindako goldetze areatze ongarritze ereite jorratze zaintze igitatze eta segatzea alferrik lirakeke datozen eultzitze areatze eta garikutzaratzeak osatu gabe. Gero etorriko dira birrintze ehotze irintze eralgitze eta zahi errejiloi zaldale eta irin jaturak. Lastoa aziendaren bazka eta inorkin eta galtzua eskutaka eta txolaka ipurdiz gora su eman eta erromeriatik argi etxeratze. Larrainaren baranorik gabe ere ospazaun goldetik galtzuarainokoa, izan ginena eta batik bat izango garena... Ekatzu esku hori!



Ingalaterrako Gobernuari eman zitzaion, irabaztearen truke padura bat berreskuratuko zuela adierazi zuenean.

Garai batean, Essex-en 35.000 hektarea padura zeuden, baina XVI. mendetik gaurdaino giza-itsasoari lurra kentzen joan zaio eta une honetan 2.000 hektarea padura baino ez dira geratzen. ■

MATERIALEN ZIENTZIA

Ikusezin bihurtzeko oinarri teorikoa

GIZAKI IKUSEZINA filmetan azaldu denean zientzia fikzioarekin uztartu izan dugu ikusezintasunaren kontzeptua. Londresko Imperial Collegeko eta Dukeko Unibertsitateko ikerlari batzuen arabera, zerbait ikusezin bihurtzen duen materiala sortzerik izango da etorkizunean.

Zerbait ikusezin bihurtzeko leku batean argi uhinak eta uhin elektromagnetikoak kudeatu behar dira, deus ere izango ez balitz bezala. Aipatu ikerlariak eredu teoriko bat baino ez dute oraindik garatu, baina aurreratu dutenez, orain garapen praktikoa bat egingo dute meta-materialak erabiliz.

Saiakera egingo dute eta lehenik argia eta uhin elektromagnetikoak nahi duten lekura bideratzen saiatuko dira. Teknologia hori arrakastatsua baldin bada, ikusezintasuna hurbilago egongo da. Ez dute datu gehiegirik eman, duten finantzazioak iturri militarra baitu eta militarrek ikerketak isilpean garatzea eskatu dute.

Beraz, irakurle, filtrazioen zain geratuko gara, istorio honen berri emateko. ■



Gizaki ikusezina existituko ote da etorkizunean?

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan



Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Citius, altius, fortius?



MONT VENTOUX, 1967. Tourreko mendaterik gogorrenetakoan gora, Tom Simpson Peugeot taldeko txirrindulari ingelesaren bihotzak "nahikoa da" esan zuen. Analisiek anfetaminetan positibo eman zuten eta heriotza honek kirol mundua astindu zuen. Urte horretan bertan, Nazioarteko Batzorde Olinpikoak lehen aldiz debekatutako substantzien zerrenda zehaztu zuen eta hurrengo urtean, 1968ko Mexikoko Joko Olinpikoetan analisi masiboak egin ziren.

Baina dopina ez zen gauza berria. Antzinako Grezian, landare, hazi eta onddoen estraktuak hartzen zituzten atletek. Animalien testikuluak ere jaten zituzten testosterona maila igotzeko. Erroman gladiadoreei eta kuadriga lasterketetan lehiatzen ziren zaldiei ematen zitzaizkien substantziok. Hala ere, horrelako sofistakazioez gain, greziarrek zein erromatarrek, sarritan ardoa edaten zuten euren jarduna pizteko.

Kirolak bezala, dopinak XIX. mendean izan zuen berpizkundea. Oraingoan, gizartearen gehiengoak goizero martxan jartzeko erabiltzen duen droga berbera nagusitu zen: 1805etik aurrera igeriketan, atletismoan eta txirrindularitzan kafeinaren erabileraren frogak daude.

Dopinak eragindako lehen heriotza dokumentatua 1886an gertatu zen, Bordele-Paris lasterketa irabazi



1967ko Tourrean Tom Simpson ingelesaren heriotza —ezkerrean— eta Ben Johnson atleta kanadiarraren positiboa 1988an —goian— dopin kasu deigarrietakoak izan dira, baina ez lehenak.

ondoren, Arthur Linton txirrindulari galesa Trimethil izeneko sustantziaren gaindosiagatik hil zenean. Joko Olinpikoetako dopinaren lehen biktimak, berriz, 1904ko St. Louisko Jokotetan etorri zen, Thomas Hicks maratoi korrikalariak arrautz gordinak, estriknina eta brandya nahastu eta emaitza injektatu zuenean.

1930eko hamarkadan lehen esteroide sintetikoak garatu zituzten eta kulturistak izan ziren horiek erabiltzen lehenak. 1950erako gainerako kirolletara zabaldu zen kontsumoa; urteetan, anfetamina izan zen dopinaren erregina. Baina Gerra Hotzaren urte horietan, bi blokeek gerra paraleloa burutu zuten nork lehenago asmatu testosteronaren efektua zuen botika. Borroka AEBetako halterofilia taldeko medikuak, John Ziegler alemanak, irabazi zuen, 1955ean lehen esteroide anabolizantea garatuz.

Simpsonen heriotzaren ondoren, dopinaren aurkako borrokari ekin eta, kontrolaren eta zigorraren aroan, Ben Johnson izan zen protagonista nagusienetakoa: Seulgo 1988ko Jokotetan 100 metrotako urrezko domina kendu zioten stanazolol-en positiboa emategatik. Orduetik kasuak etengabe ugartu dira, kirolariek ideal olinpikoaren bila jarraitzen duten bitartean: azkarra, altuago eta indartsuago izan nahi dute, kosta ahala kosta. ■

ARRASTOAK

KOLONIALISMOAren errebisio faltsutzat jo du hainbatek Parisen ekainaren 27an ateak ireki zituen Musée des Arts Premiers delakoa. Quai Branly-ko museo honen bultzatzaileek diote kontinente guztietako kulturak errespetuz biltzeko, zibilizazio ahaztu eta gutxietsiek merezi duten onarpenera jasotzeko proiektua dela.

Baina azken urteetan bada kolonialismoaren "onurak" defendatzen dituen korrante bat: Paul Johnson historialariak, Giovanni Sartori eta Samuel Huntington politologoek, Edward N. Luttwak ekonomilariak edo Margaret Thatcher eta Silvio Berlusconi bezalako eskuineko politikoei koloniak eta protektoradutzak berrezartzeaz hitz egiten dute, "bidegarriak ez diren estatuak bide honetik eramateko". Islamismo erradikalak are gehiago zabaldu du korrante hau kontzientzia lasai izan nahi duen Mendebaldean.

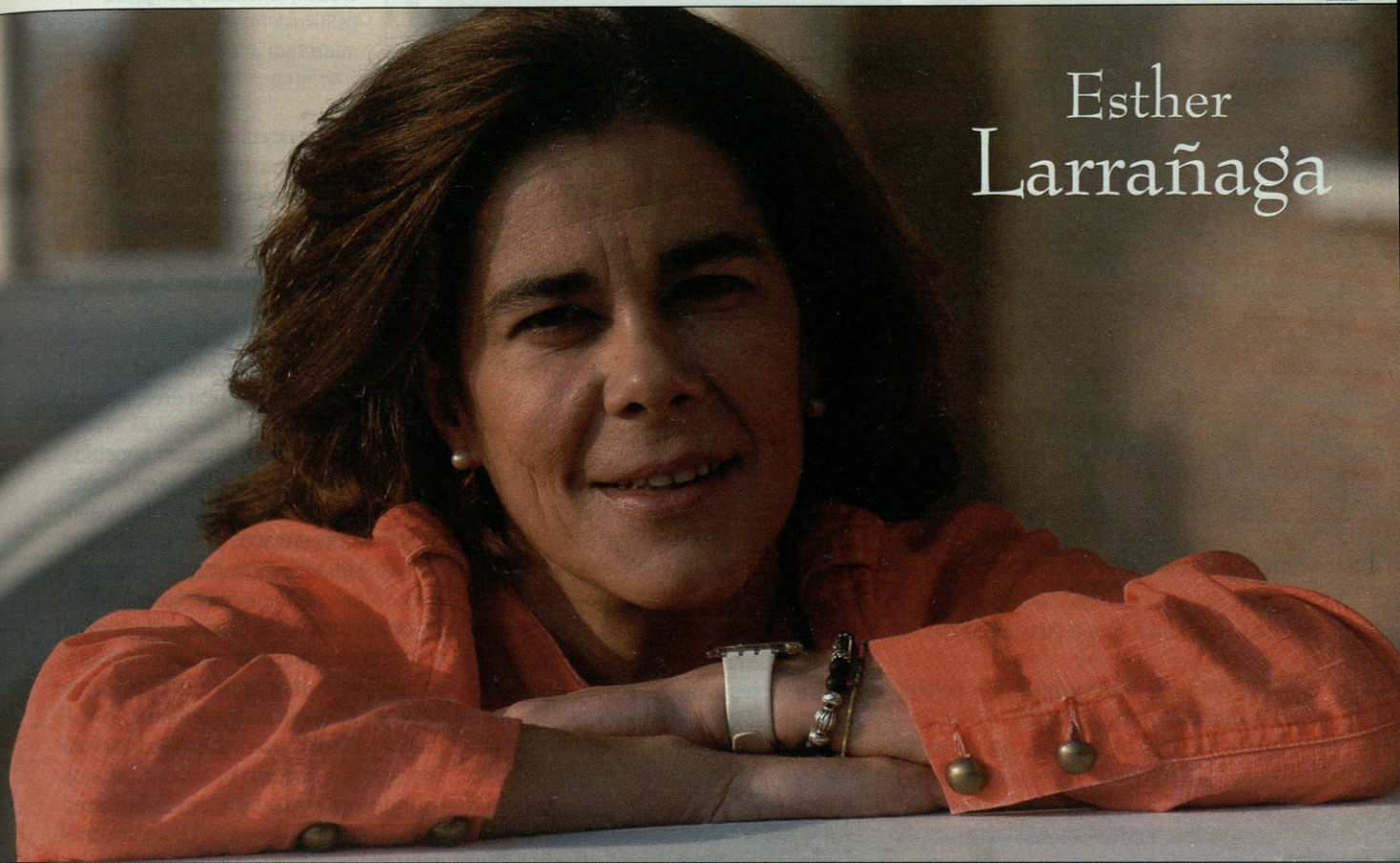
Honen aurrean, beste aditu batzuek —Marc Ferro, Edward Said, Angelo Del Boca, Bernard Lewis...— ez dute onartzen kolonialismo "onik". Nazioarteko gatazken irtenbide baina, kolonialismoa, neurri handi batean, horien iturri izan dela aldarrikatzen dute. Museo berriaren bildumen balioa zalantzan jarri gabe, proiektuaren zentzua jartzen dute auzitan, esparru arriskutsu eta labainkorrean jaio baita.



Parisko Quai Branlyko museo berriaren egoitza.

«Ura herritar ororen eskubidea da, baina ondasun mugatua ere bai»

Esther
Larrañaga



Arrasate, 1959. Zuzenbide eta enpresa ikasketak eginak ditu. Eusko Alkartasuneko kidea. EAEko Ingurumen eta Lurralde Antolamendu sailburua da. Ekologistek inoiz bere gestioari egindako kritika aipatu diogu: "Kritika oso ondo ulertzen dut, baina nik egindakoaren aurka bada ere. Harrigarria kritikarik eza litzateke. Administrazioan ari naiz, eta erakundeek -udalek nahiz diputazioek, besteak beste- hartzen dituzten erabaki guztiak ez daude ere nire esku, ez naiz munduaren begiralea".

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Argazki Press / Andoni Canellada

Ingurumen gaiari ekin aitzin, Eusko Jaurlaritzaren azken prentsaurrekoaren -bake eta normalizazio politikoaz- argazkia hizpide hasi gara solasean Esther Larrañaga sailburuarekin: Miren Azkarate eta Ana Agirre sailburuak eta bera ageri ziren bertan...: "Duela urte gutxi arte irudi hori pentsaezina zen" adierazi digu pozarren.

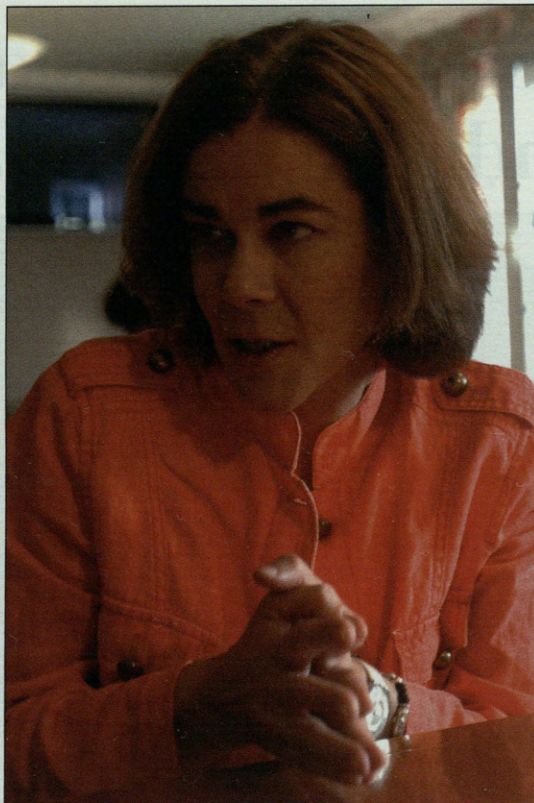
Eusko Jaurlaritzan biltzeko asmoa genuen, goizeko 11:00etan. Sailburua

Irungo Alarde mistoa sostengatzera joateak hitzordua aldarazi digu. Irunen ari gara beraz, goizeko 8:00retan.

Alarde mistoak hamar urte bete ditu... "eta hemen gaude. Oraindik ere Alardearen inguruko gatazka gogorra baita. Tira, hasieran emakumearen parte-hartzearen eskubidea aldarrikatzeko ekimenetan askoz gutxiago ginen. Bien bitartean, Irun eta Hondarribiko alderdi politikoek ez dute auzia kudeatzen jakin. Ez da behar den alda-

keta izan eta horren ardura alderdi gehienena da. Noski, herritar gehien-goia Alarde tradizionalaren alde dagoe-la aitortu behar da, hauteskunde interesak ere badirela ahaztu gabe. Eskubide baten aldarrikapenaz ari garela gogoratu behar da hala ere. Legeak lege, errealitateak borrokatzen segitzea eskatzen du".

Urtea bete da Esther Larrañagak Ingurumen Sailaren ardura hartu zutenetik. Erreforma handia prestatuko



"Egin ditugun azken azterketek hazkunde ekonomikoaren eta hondakinen ekoizpenaren arteko desakoplatze nabaria erakutsi digute. Sortzen ditugun hondakinak gehiegi dira, orduan, lehenbizi, plangintza politikoek hondakinak berauek murriztera jo behar dute".

ginkorra eta iraunkorra lortu nahi dugu. Hirugarrenik, uraren kostua barneratu beharra dago. Osatu dugun kanonak badu helburu bat: gehiegizko erabilera ordaintzea. Horretarako gaiaren bi ezaugarri kontuan izan ditugu: ura herritar ororen eskubidea da, baina ondasun mugatua ere bai.

Hona legea onartzean oposizio-taldeek esanak: "Legea motz geratu da ia guztian; ur guneen babeserako neurri gehiago behar dira" (Aralar). "Uraren gaineko zerga birritan kobratu nahi du Jaurilaritzak" (PP). "Legea interes ekonomikoaren menpe dago: nekazariak eta norbanakoak jomugan ditu" EHAKren EAB izeneko talde parlamentarioa.

Legea alderdi guztiekin lantzen eta adosten saiatu gara. Bi oztopo nagusi izan ditugu ordea, PP eta EABrekin bereziki —ez ditut jarrera biak parekatu nahi—. Osoko zuzenketan ageri bezala, euren eta gure jarrerak erabat ezberdinak dira. Agentzia ez zuten ondo ikusten, uraren eskuduntza Diputazioarena izatea eskatu zuten. PPren agindirik espero nuen, foralistak baitira. Harrigarria EABk hori eskatzea da. PPren esanetan, Jaurilaritzak ura nolanhika kobratu nahi du. Guk baina, bitarteko ekonomikoak egoki erabiltzea nahi dugu, natur baliabideek kostua dute eta. Europako arteztarauak argi azaltzen duenez, mundu honetan denak dauka balio ekonomikoa eta kanona ere baliagarria da ur kontsumo maila murrizteko. Kanon sinbolikoa izango da noski, helburua ez baita diru sarrera handiak egitea, kostu guztiak integratu eta erabilera eraginkorrakoa eta aduratsua goa bermatzea baiziki.

Aldaketa klimatikoa aipatu duzu ares-tian. Bere aurkako plana bermatzeko Kiotoko protokoloa sinatu zen. Gas

zuela zabaldu zen han-hemenka. Hor-tik beretik ekin diogu elkarriketari.

Urte bat bete duzu karguan, zer balorazio egiten duzu egindakoaz?

Balantzea ona da, zenbait gai eta zeregin bete dugu dagoeneko. Hasteko ordea, taldearen garrantzia azpimarratu nahi dut, taldea berebiziko lanabesa da niretzat. Adin guztietako jendea ari gara, gaztea zein zaildua, emakumeak nahiz gizonak, talde mistoa da. Pozik nago, herriarekin konpromisoa duen jende gaztea dator, indarrez eta ondo formatua. Ohorea da beraiekin aritzea.

Legebiltzarrean onartu berri duzuen uraren legea aipatzea nahi nuke jarraian.

EAEko uraren legea 1994tik datorren ekimena da. Hainbat gobernu aritu ondoren, legea urtebetean gauzatu dugu. Aldaketa klimatikoari aurre egiteko Euskal Bulegoa osatu dugu eta lantzen ari garen plana partaidetza zabalarekin burutu nahi dugu. Hau da, herriko hainbat sektorek, uraren gaian hartu beharreko ardura bere gain hartu du eta hori funtsezko urratsa da.

Legea egiteko Europako arteztaraua —direktiba— nahiz Espainiako Uraren Legea kontuan hartu dituzue. Sakondu hori, arren.

Legeak hiru helburu bete ditu: lehenbizikoa, Europako Parlamentuan 2000. urtean onartutako arteztarauaren kontzeptu berriak hartzea. Lege horren kontzeptuak aurrerakoiak dira eta euren kudeaketa sistema gure legean barneratzea lortu dugu. Ura gai konplexu bezala hartua da, ekosistema konplexu eta hauskor baten barruan. Ezaugarri horiek bere egin ditugu legearen barnean. Bigarrenik, legearen bidez administrazio eraginkorra osatu nahi dugu. Euskal Agentzia eratu dugu, herri honetan behar genuen lanabesa izaki. Sektorean erakunde asko ari zen, koherentzia gutxirekin. Beraren bitartez erakundeen, uraren erabiltzaileen, baita ekologisten partaidetza finkatu nahi dugu, unibertsitatearen parte-hartze oso estimagarria dugularik. Planifikazio hidrologiko era-

"Ingurumenaz gogoetatzean akats bat egiten da, ingurumen arazoak pobreziarekin eta demokrazia ezarekin lotu ohi dira, horrek ikuspegia desbideratzen du"

(CO2) emisioen datuak kezkarriak dira hala ere.

Hasteko argipen bat: EAEk ez du Kiotoko helburuak bete beharrik, protokoloak ezartzen dituen helburuak estatuatzat dira. Hala ere, gaia kezkarria da eta gure Sailaren lehentasunik handiena da. Gure xedea Kiotoko protokoloa betetzea da, oraingoz baina, Estatua ez garenez, gaia ez dagokigu legez.

Ingurumenaz gogoetatzean akats bat egiten da, ingurumen arazoak pobreziaekin eta demokrazia ezarekin lotu ohi dira, horrek ikuspegia desbideratzen du. Ingurumena, berez, planetako gai garrantzitsuenetakoa da. Hori esanda, EAEn egindako azken inbentarioaren arabera, nahiz eta gas emisioak, guztira, azken hiru urteotan orekatu diren, emisio zuzenak %45ean daude. Portzentaje horietan hiru sektore nagusi bereizi behar ditugu: energia, industria eta garraioa.

Emisioak emisio, errauste planten auzia gogortu da azkenaldion. Zer iritzi duzu?

Konbustio prozesu bat ematen denean beti emititzen da CO2, hori garbi dago. Errauste planten arazoa bere osotasunean hartu behar dugu ordea: gero eta hondakin gehiago sortzen dugu eta. Helburuak ekoizpena gutxitzea behar luke. Egin ditugun azken azterketek hazkunde ekonomikoaren eta hondakinen ekoizpenaren arteko desakoplatze nabaria erakutsi digute. Sortzen ditugun hondakinak gehiegi dira,

“Uraren kanona sinbolikoa izango da, helburua ez baita diru sarrera handiak egitea, kostu guztiak integratu eta erabilera arduratsuagoa bermatzea baizik”

orduan, lehenbizi, plangintzek hondakinak berauek murriztera jo behar dute. EAEn jarrera ona da, hondakinen %30 birziklatzen dugu. Europako arteztarauek hori eskatzen dute, datu ona da baina ez da nahikoa. Birziklatzen ez dugunarekin zer egin eta nola egin da kontua. Hor dago koska.

Ingurumen osasuntsua eta errauste planten emisioak uztargarriak ote?

Europar ezarritako baldintza teknikoek errauste plantak jartzea ahalbidetzen dute. Ez dizut esango ingurumenean duten eragina “zero” denik, baina neurrian eta behar diren neurriak hartuta jartzen badira, lagun dezakete hondakinen arazoa konpontzen, areago hondakinen murrizketa, birziklatzea eta bereizketa suspertuz gero. Hondakinekin dugun arazo larria konpontzeko –bestela San Marcosen inguruan galde-tu– hondakinak birziklatu, bereizi eta murriztea beharrezkoa da, baina ez da nahikoa. Kontua da neurria topatzea, hau da, dugun arazo larri bat konpontzeko, arazo handiagoa ez sortzea. Neurria eta oreka dira gako.

Azpiegiturak hizpide orain. AHTk ingurumenaren iraunkortasuna bermatzen ote du? Nola egin aurre obrak ingurumenean egingo dituen inpaktuari?

Berriz ere, orekan dago koska. EA nahiz Sailean kontziente gara AHTk ingurumenean izango duen eraginaz, hori ukazina da, baina azpiegitura osotasunean ona izango da herri honentzat. Kontuan izan behar dugu, esaterako, garraioa dela CO2 gehien isurtzen duen sektorea, eta hau bezalako azpiegiturak arinduko lituzke, zalan-tzarik gabe, errepideen flujoak. Horrez gain, ez dezagun ahantz AHTk Euro-parekin lotzen gaituena.

Baina lur erabiltzaileek –baserritarrek– diotena ere kontuan hartu beharko da.

Hasteko, administrazioak informazio gardena eman behar du. Garraio eta Nekazaritza sailetan, lurrean izan daitezkeen inpaktuak gutxitzen ahalegintzen ari dira, baita plangintza aztertzen eta aldeztzen ere. Nekazaritzaren ustiatetan ez omen du eragin nabarmen edo gaindiezinik izango. Jakina, norberari tokatzen zaionean desberdina da, baina etxebizitzak, ospitaleak edo bestelakoak egiteko azpiegiturak egin behar direnean antzeko arazoak izaten dira. Garapen iraunkorrak iraunkorra behar du, baina aldi berean, herri moduan aurrera eraman behar gaitu, dimentsio sozialaren, ekonomikoaren eta ingurumenaren ikuspegitik.

Azkenik, egungo eredu ekonomiko liberalaren interesak eta ingurumenaren zaintza bateragarriak al dira?

Oreka oso zailak dira bizitzan, baita alor honetan ere. Gobernuan irizpide ezberdinak izaten ditugu, gu geureak lantzen eta aldeztzen saiatzen gara. Eredu ekonomikoaren eta ingurumenaren arteko oreka lortu daitekeen itxaropen eta konfiantzarik ez banu, ez nintzateke sail honetako arduraduna izango. Zenbait kasutan zaila da, baina beste batzutan ekonomia eta ingurumenaren arteko interesen oreka lortzeko aukera dagoela uste dut. Ez dut erraza denik esango, inola ere, are gutxiago eraiki behar den guztia ekonomia liberalaren interese-tik egin nahi bada. Baina ez dut uste gure herrian joera hori nagusia denik. Gure ereduak ez da, esaterako, AEBetakoak, ezta gutxiagorik ere. ■

PASAIKO KANPOKO PORTUA

“Jaizkibel ez ukitzea da nire nahia”

Ingurumen Saileko partaideek Pasaiako kanpoko portua egiteak Jaizkibelen eragin handia izan dezakeela adierazi dugu. Jaizkibel berebiziko ondarea da, naturala, beraz, gaia bere osotasunean aztertu behar da. Orain arteko azterketak –Jaur-laritzan, Merkatal Ganberan, Diputazioan– ekonomikoak izan dira soilik, Pasaiak eta bere inguruak bestelako lehentasunak ere baditu ordea. Hasteko, Madril-ek oraindik ez ditu ordezkaririk izendatu Jaizkibiari buruz, Pasaiak erabakitzeko. Portuaz ari gara, baina Pasaiako etorkizunaren eredu orokorra ez da ondo aztertu. Azterketa globala egin behar dugu, eta aukera guztiak kontuan hartuta, Gipuzkoa osoko eragileak bildu eta ahots guztiak aditu. Partaide guztiei argi eta garbi azaldu behar zaie portua egitea zenbat kostatzen den, baita Jaizkibel hondatzea kosta litekeena ere. Baliabide naturalen balioa ezagutzen ikasi behar dugu eta horien kontuak ere ondo egin. Nire nahia Jaizkibel ez ukitzea da, baina erabakia ez da nire esku bakarrik. Edozein kasutan, ez da ikuspegi ekonomiko soilak kontuan hartu behar dena; portua egiteko erabakia hartuko balitz, ez dadila izan inoren interesak asetzeko. Proiektua ondo landu eta aurkeztu behar da, denoi eztabaidatzeko aukera eman, denon artean aukera onena bila dezagun.

Haurrentzako bilgune berriak sortzeko bidean

Euskararen bultzatzeko sortu ziren Iparraldean Uda Leku zentroak. Bilguneen bidez, haurrek aisialdian euskaraz aritzeko aukera izan dezaten lortu nahi da. Baionakoa eta Hendaiaakoa dira orain arteko bilgune bakarrak. Dena dela, beste hainbat irekitzeko ahaleaginean dabilta Euskararen Erakunde Publikoaren laguntzaz.

AINHOA LENDINEZ

1983AN sortu zen Uda Leku, Iparraldean, aisialdi denboran euskara bultzatzeko. Eskola eta ikastoletan haurrek euskara ez dute erabat atxikitzen, eta horretara, gainerako orduetan ere euskaraz bizitzeko paratu zuten Uda Leku.

2005ean Uda Lekuk hitzarmen bat sinatu zuen Frantziako botere publikoekin. Hitzarmen horretan bi atal jaso ziren: batetik, botere publikoek konpromisoa hartu zuten egungo aktibitateak diruztatzeko. Eta bestetik, lehen aldikotz Iparraldean, hizkuntza politika bermatu nahi dela-eta, Uda Lekuri bilgune berriak irekitzeko eskema baten proposatzea eskatu zioten. Zertan datza proposamena? Honela argitu digu Ttitto Aguerre Uda Lekuko zuzendariak: "Proposatu dugu eskema bat, biziki sinplea: Iparraldeko haurrak ez dira denak Hendaian eta Baionan bizi, behar da sortu hortaz bilgune bat Donibane Lohizunen, Garazin, Urruñan... Eta proposamena ongi hartua izan da".

Asmo hori aktibatu, sustatu nahi dute orain, gurasoak sentsibilizatu eta hunki, molde batez edo bestez,



haurrak euskararen aisialdiguneetara eraman ditzaten. Kanpainak ilustratzeko proiektuaren xede eta ikur diren etxe txiki batzuk paratu dituzte, sinbolo gisa, lortu nahi dutenaren erakusgarri. Datorren urtetik hasita, hainbat udal prest daude proiektu bat edo beste onartu eta zentro berri batzuen irekitzeko.

Herriko Etxeak uzkur

Haxe adierazi digu Aguerrek: "Aisialdian hitzarmen batzuk badira ezinbestekoak. Izan ere, haur bat zentro batean errebitzea ez da nolana eiten, Gazteria Sailaren Ministerioa, Familien Laguntza Kutxa eta udalen babesa bateratu behar da". Arazoa, baina, herriko etxeekin dute. 80 udaleko haurrak joaten dira Uda Lekuren ekintzetara eta horietarik 30ek baino ez dute atxiki proiektua laguntzeko konpromisoa: "Aisialdia udalek diruztatu behar dute nagusiki, eskumena beraiek dutelako. Zentro honen funtzionamendurako Eusko Jaurlaritzari edo Kontseilu Orokorri dirua eskatzea ez da baitezpada bide zuzena, ez delako, maila batean edota jarduera

guzientzat, euren eskumena. Udalek dute eskumen hori, eta eurek nagusiki diruztatu beharko gintuzkete".

Horrek zerikusia ote du euskarak Iparraldean duen egoerarekin? Luze pentsatu gabe, supituki erantzun digu Uda Lekuko zuzendariak: "Euskara bigarren hizkuntza da hemen, eta ez da interesatzen frantsesarekilako

Uda Lekuren ekintzak

Urte osoan zehar zinema hamabostaldia paratzen dute, Iparraldeko 10 zinema gelatan. Egunean bi saio izaten dira eta orotara 2.700 haur biltzen dira euskarazko filmak ikusten. Zer dute helburu? Hurrei zinema euskaraz ere badela erakutsi nahi diete, ez dela dena frantsesez. Gainera, udako egonaldien eta jardueren berri emateko ere baliatzen dute parada.

Bestetik, bilguneak daude, alegia, haurrak hartzen dituzten zentroak opor ttikietan –Gabonetan, Aste Santuan...– udan eta asteazkenetan. Oraingoan, Baionan eta Hendaian daude bilguneak, baina gainerako hainbat herritar ere zabaltzen dute asmoa. Gurasoek goizeatik eramaten dituzte haurrak eta arratsaldean jasotzen dituzte. Eskolaz kanpo euskaraz bizitzeko modua izaten da haurrentzat. Kanpoko eta barneko jokoak, tailerrak, informatika ariketak, eskulanak, antzerkiak, kantuak. Orotarik egiten dute, aisialdian asma daitekeen aktibitate

oro egiten dute. Baionan 150 haur ibiltzen dira, Hendaian, berriz, 120.

Horretaz gain, egonaldiak ere antolatzen dituzte, udan nahiz neguan. Udalekuean, 4 eta 14 urte arteko haurrek astebete pasatzen dute zentroetan. Igandetik ostiralera bitarte, surfa, zaldi irteerak, eskulan tailerrak, hidrospeed eta kanoyng ekintzak eta bidaia antolatzen dituzte. Neguko egonaldiak ere izaten dira. Elurretara eramaten dituzte haurrak, astebete igarotzera. Guztia eguneroko jardunean euskaraz bizi daitezen laguntzeko.

Uda Lekuk animazioak ere antolatzen ditu, asteburuetan batez ere. “Demagun badela Sagarno Eguna Baionan, eta antolatzen da haurren txoko bat, non badien puzgarriak eta mozorrotzeko, txapak egiteko, baloiak puzteko eta panpinak egiteko tailerrak”, esan digu Aguerrek. Animazio horietan ere haur kopuru interesgarria biltzen da.

parekotasunik”. Haurrek frantsesa entzuten dute gehienbat etxean eta egunerokoan. “Uda Lekura etortzen diren haurrek familiaren baitan pauso bat emana dute, hona ekartzen dituzte, badakite hemen praktikatu dute, denek badute axola, atentzioa edo maitasuna, nahiz gurasoetan denak, ia gehienak, ez euskaradunak izan”.

Ikastolen patua, euskararen patua

Eta euskararen osasunean eragin zuzena du hezkuntzak. Iparraldean hiru irakaskuntza sare daude: ikastola pri-

batua –D eredu hutsa eskaintzen duena–, eskola elebidun pribatua –B eredukoa– eta eskola elebidun publikoa –B eredukoa–. Haur gehienak eskola publikoetara joaten dira, baina Aguerrek argi esan digu ikastolako eta gainerako zentroetako haurren euskararen alde nabaria dela: “Fite ikusten da zeinek duen euskara jakiten eta zeinek ez. Izango dira kasu isolatu batzuk publikoetan ere, baina nola B ereduaren eta giroa oro har erdalduna den, sistema horrek ez du jendea nahikoa euskalduntzen”. Uda Lekura biltzen

diren haur gehienak Ikastolakoak dira, baina Hendaia zentroan adibidez, gehienak publikotik datoz.

Erronka nagusiak

Beste adinetako ume zenbait zain dago eta horregatik zentro gehiago sortzea dute xede nagusi, baita egungoak indartzea ere. Kanpaina egiten hasi dira horretarako. Ikusirik irakaskuntzak ez duela euskalduntzen, irakaskuntzari aisialdi denboretan euskara intentsiboki behar zaio erantsi. Horretarako ari dira lanean Uda Lekun makina bat begirale eta animatzaile, Hegoaldeko batzuk eta Iparraldekoak. Azken urteetan biziki egin du gora bilguneetara bildu den haur kopurua eta asmoa da 2010erako kopurua hirukoiztea. Aurten 500 haurrek –5.300 haur hainbat egunetan errepikatuta– gozatuko dute euskararekin aisialdian. ■

Bilgune berriak jomuga

Egungo zentroak:

Baiona eta Hendaia.

Lantzen ari direnak:

Biarritz, Angelu, Urruña, Garazi, Senpere.

Etorkizuneko asmo:

Donibane Lohizune, Uztaritze, Kanbo, Hazparne, Ortzaize/Arrosa, Oztibarre, Amikuze, Zuberoa.



TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Marokoko torturatzaile baten aitorpenak

Marokon 1999 arte gertatutako tortura eta giza eskubideen urraketen azterketa ari dira egiten. Hassan II.aren erregetza garaian tortura jasan zuten askoren lekukotzak azaldu dira urteotan telebistan. Orain *TelQuel* astekari frantsesezkoak polizia torturatzaile bat elkarrizketatu du.

GAUR ERE TORTURA BADA MAROKON,

giza eskubideen aldeko erakundeek behin eta berriro salatu dutenez. Ekin-tzaile islamiarrek torturatzen dituzte, Mendebaldeko Sahararentzako auto-determinazioa eskatzen dutenak ere bai, eta CIAk Al Qaedakoak izateko susmagarriak bidali izan dizkio, Marokon "galdekatu" zitzaizten. Ali Lmrabet kazetariak –kazetari lanak egitea debekatuta daukanak– kontatu ditu presondegietan egiten diren desmasiak ere. Giza eskubideak egunero urratzen dira, beraz, gaur Marokon.

Baina aldi berean sekula baino gehiago eztabaidatu da giza eskubideez, hauen urraketez eta torturaz herrialde horretan. Mohamed VI.a erregetzara iritsi zenean bere aitaren agintzeko manierak aldatu eta Maroko modernizazio bidean sartu nahi duela erakutsi nahi zuenez, Zuzentasun eta Adiskidetzarako Batzordea (*Instance Équité et Réconciliation*, frantsesez) sortu zuen. Hassan II.a erregearen urteak "berunezko urte" izendatu izan dira, erabili zuen errepresio gupidagabea zela medio, eta hura hil ondoren, batzorde horren lanari esker, komunikabide marokoarretan ehunka torturatu mintzatu dira. Beti ere baldintza batekin: bekataua aipa daiteke, baina ez bekatariaren izenik. Fama txarreko garaia bukatu zirela erakutsi eta aldi berean errugabeak zigorrrik gabe uzteko modua.

TelQuel astekariak duela hilabete polizia torturatzaile bati eman dio hitza. Ez izenik, ez argazkirik eta ezta grabaziorik ere ez egoteko baldintzarekin. Hala ere elkarrizketa gordina atera zaio Abdellatif El Azizi kazetariari; Interneten irakur daiteke, frantsesez, "Dans la tête d'un tortionnaire" (Torturatzaile baten buruan) interviewa. "Ni polizia judizialeko agente soila nintzen. Atxilotu politikoak biltzen zituen detentzio gune bateko buruak jendea behar zuen (...) eta nire komisarioak pentsatu zuen nik balio nezakeela. Nire ardurapeko gaiztaginek oso azkar aitortzen zutela ohartuta zegoen, eta horregatik izendatu ninduen".

Garai hartan atxilotu politikoez arduratzen ziren polizia marokoarrek ez zuten ikasketa berezirik egiten, eta polizia honek dienez "behin saltsan sartuz gero, azkar ikasten zenuen". Bazeukaten zertan trebatua. Kazetariak eskatu dio aipatzeko erabiltzen zituzten metodoetako batzuk: muturrekoak, zigor kolpeak oin-zoletan, zigarroekin larrua erre, helikopteroa (sabaian itzulika dabilen bentiladore batetik zintzilika erabili), botila sartu uzkitik, sexu bortxaketa, txizetan edo alkoholetan bostitako zapien itoara-zi... "Gehienetan, egunean bitan torturatzen genituen atxilotuak", eta hor poliziari eskapo egin dio "torturatu" hitz tabuak.

Eskuineko bi irudi txikietan ikusten dira Hassan II.a erregea eta *Dans la tête d'un tortionnaire* (Torturatzaile baten buruan) elkarrizketa publikatu duen *TelQuel* astekariaren azala. Ezkerreko aldean komiki moduan ageri diren irudiak Abdelaziz Mouride-k eginak dira. 1970eko hamarkadan Casablanca ondoan preso eduki zuten Mouride, gaur kazetari lanetan ari da eta *On affame bien les rats!* (Arratoiak goseak akabatu!) izeneko liburua plazaratu du, bere larruan nozitu zuen tortura kontatuz. Marrazkiotan, hiru tortura mota erakusten ditu: batean, zapi busti eta oso zikin batez estali atxilotua eta jo makilaz txikitu arte; bigarrenean, zigorrez kolpeka zauritutako oinak ur gazitan sartu atxilotuak gehiago sufri dezan; eta hirugarrenean, arrestatuak odoletan dituen zauriak zakur gaizto batek miazka diezazkiola. Atxilotuak begiak zapiz estalita dauzka beti. Gero gizajo hori epaile baten aurrera eramango zuten, eta hau ez zen sekula ezertaz ohartuko.

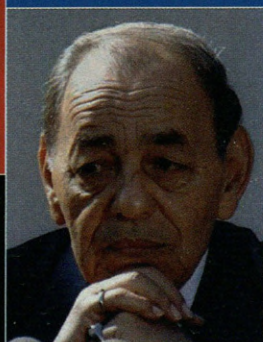
Elektrizitatea ezin da ahaztu. Atxilotua gela estu, zikin eta oherik gabeko batean edukitzen zuten –bere beharrak egiteko zinkazko balde bat baizik ez zuen batean–; gero bat-batean, ondo jipoitu ondoren, sinetsarazten zioten libre utziko zutela. Aurregia ur freskoz garbitzera bidaltzen zuen borroeroak eta gaixoak iturria ukitzen zuenean... to elektrizitatea!

Baina usenik atxilotuentzako tratamendua sinpleagoa zen: larrubizirik eskuak lotuta ordu eta egunetan zutik egonarazi, lehertu arte; eta erortzen zirenean oin-zoletan gogor jo.

Kazetariak sexu bidezko torturez galdetu dio, eta polizia marokoar honek onartu du ohikoa zela emakumeak bortxatzea. "Gure zentzora ekartzen zituzten emakumeak bortxatzeko eskubidea geneukan, baina ez hori bakarrik, hori bortizkeriaz egiteko xaxatzen gintuzten. Sexu bidezko umiliazioa da edonor hausteko armarik eraginkorrenetakoa". Ezagutu zuen gizonak bortxatzen zituen polizia bat. Eta bi gizonazko atxiloturi elkar bortxaraztea ere bai. "Behartzen genituen bi atxilotu elkarri felazioa egitera. Edo hori, edo elektrizitatea, ez zuten beste aukerarik".

Ez erreparatu begietara

TelQuel astekariarekin mintzatu den polizia hau ez zen puntakoena non-bait, eta –bere hitzetan– galdeketa



baino gehiago atxilotuak horretarako "biguntzeko" lanean aritzen zen. "Guri ez zitzaigun eskatzen detenituekin hitz egitea. Gure ardura zen jende haien erresistentzia haustea". Hori esatean –"biguntzea"–, bukaeraraino esan nahi du borrarroak: ez du balio ziegatik atera eta epaileari gero gauzak bestela kontatzea. Are gutxiago torturak salatzea. "Atxilotuek ondo zekiten hori eginez gero beren egoera okertzea baizik ez zutela lortuko".

Borrarroak ere baditu bere arrazoiak. Edo aitzakiak. "Guk ez genuen tresna hoberik nazioa hondatu nahi zuten horiek gelditzeko", esan dio kazetariari. Honek berriz, ea horretarako preziso al zen gizakiak torturatzea. "Batuetan –erantzun du poliziak– informazioa behar genuen, gertakizun larriren bat aurrez saiheste-

ko. Gainera, tipo hauek edozer egiten zuten gu haserretzeko. Mila aldiz iseka egin diote nire amari, marikoa deitu didate! Ez ahaztu, bestalde, aginduak bete behar genituela. Guk ez genuen erabakitzen, arduradunek ziguten agintzen atxilotuak gogor samar astintzeko".

TelQuel astekariarekin mintzatu dena dagoeneko erretretan den polizia zahar bat da. Kazetariak jubilatuen klub batean aurkitu du, eta inguruan badira "gegenista" gehiago: "gegene" atxilotuak elektrizitatez torturatzeko tresna da. Baina zakur zahar horiek uste dute nazioari zerbitzua egin diotela. "Ez genuen nahi Maroko marxisten eta atoen atzaparretan erortzerik, edo atzerriarren mende. (...) Egia da batzuek latz sufritu dutela. Baina haietako

askori sufritzeak damutzearen bidea ireki die". Aitortzen du gure poliziak beren arteko askorentzako shocka izan zela atxilotu islamiarrak kolpatu beharra, zafaldi bakoitzarekin Jainkoari dei egiten zioten jendeak.

Torturatzaileren lanak anonimatoa zuen oinarri. Atxilotuek ezin zioten torturatzailari begiratu, eta gainera hasieratik bukaera arte begiak zapi batez estalita edukitzen zituzten. Atxilotuek ere ez zuten nortasunik, bakoitzak numero bana zuen. "Gainera –esango du polizia zaharrak– anonimotasuna tortura psikologikoaren barne dago". Gainera, ofizioa ezkutan gorde nahi zuten. Baita etxean ere. "Nire etxean seme-alabek susmatzen zuten zerbait, baina beti esaten nien nire lana artxiboan zegoela, nik ez nuela inoiz inor ukitu, ziegatan zer gertatzen zen ez nekiela".

Elkarrizketaren hasieran, *TelQuel* astekariko zuzendariak irakurleak ohartarazi ditu deklarazioen gordinaz. Orriotako laburpenean sartzen ez den gogortasuna baitu artikulua. "Interviewa orrazteko irakurtzen ari nintzela, pentsatzen nuen: noraino iritsi liteke krudelkeria? Nola egon daitezke gizon batzuk gizatasunez hain urri? Nola erditu ditu sistema politiko batek horrelako munstroak?". Zuzendariak berak erantzun dio bere buruari aurreraxeago: "Gure barru-barruraino iritsi behar du, gure amesgaiztoei aurre egin behar diegu, eta tortura 'errejime-na terroristen kontra defenditzeko tresna' izan dela sinesteko daukagun –daukadan– tentazioa baztertu". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.



Z E R B I T Z U A

**Beti
hurbilago.**

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624



* 7 urtetik gorakoentzat.

38

€

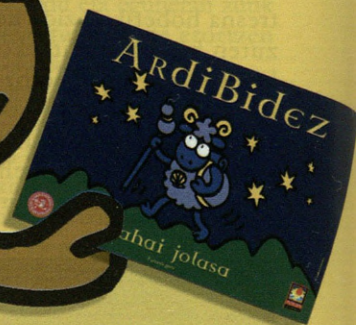
Prezioa

36

€

Harpidedun prezioa

Hartu zure ardi erromesa
eta ibilbidea jarraituz...
segi Jakue bidean beeeeera.



ArdiBidez

mahai jolasa

ESKAERAK: Tel. 943 371 545 • www.argia.com • denda@argia.com

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Ikusten duguna eta ezkutukoa

ASPALDI ARI DIRA ateratzen bake prozesuari buruzko informazio maila desberdina, batzuetan dabilzanen interesak bultzatuta eta besteetan Estatuaren estolden interesak aieratuta. Eta batzuen zein besteen filtrazioek azaleratzen ez diren ezkutuko interes eta helburuak dituzte. Aktore desberdinekin konfiantzari eta haiek dituzten helburuei begiratu beharko die sinesgarritasunaren bidezidorretan arakatu nahi duenak, nahiz eta jakin helburuetan ere badirela ezagun eta ezkutuko helburuak ere. Eta informazio maila desberdinen zirrikietan jardun ondoren, berriz itzultzen gara aktoreekiko konfiantzaren planora.

Eta, beraz, zer da orain arte ikusi duguna? PSOE eta ENAMen arteko sukalde lanak oso aspaldikoak direla; Espainiako Gobernuak eta ETak bazutela akordio bat erakunde armatuak bere sueten iraunkorra iragarri aurretik adostua, *Gara*-k jakinarazi duenez otsailean lortu zena; gidoi bat betetzen ari direla, eta harreman multzo hori ofizialtzen ari dela; PP prozesuari oldartu



zaiola, eta horretarako Estatuaren sarean dituen tresna juridiko, politiko, polizial eta mediatikoak erabiltzen ari dela; azenario eta makilaren taktikarekin, eta Zapateroren parte-hartze maila ezezagun zaigula, Estatuagor jokatzen ari dela negoziatzen ari den ezker abertzalearekin.

ETA ZER DA HORREN SAMUR ikusten ez dena? Zapaterok eta bere aldekoek Estatuaren sarean duten indar maila; ETak eta Gobernuak adostutako akordioetan zer urraketa maila dagoen; ENAMen baitan zein adostasun mailarekin ari den jarraitzen prozesu hau edota gertatzen ari ei diren akordio urraketak nola interpretatzen ari diren eta zer eragin duten prozesuan. Eta

funtsean, edukiei dagokiez, alde bakoitzak egiten duen interpretazioa, batez ere euskal herritarren erabaki eskubideari dagokionean. Jakina, adierazitako guztiak eta beste zalantza asko eza-gutu nahi izateak, seguruenik negoziazioetan dabilzanek baino gehiago ezagutu nahi izatea da, prozesu

hauen dinamikotasunak ez duelako erabateko bermerik, ezta aktore nagusientzat ere.

Edozein eratan, Batasuna eta PSEren arteko bileraren ondoren, Batasunaren —beste izen batekin bada ere— legeztatzea da ikusi ahal izango den hurrengo urratsetakoa. Uda ostean alderdien mahaiaren eraketarako lehenengo urratsak ere publikoki ikusten hasiko garen moduan, pribatuan aspaldi ari baitira metodologia eta edukiei buruzko elkarrizketa eta paper trukaketekin. Hori guztia eta gehiago ere gertatuko da, estoldetako mugimenduek edo desakordio maila handiek eragozten ez badute bederen, amaiera arte erabateko arrakastarik ez dago eta.

Arrantza arrisku larrian

Antxoaren kanpaina erabat penagarria izan da: nekez 720 tona, azken urteotan garai hauetarako batez beste, 4.500 tona zenean. Aztiren ikerlanek egoera hau aurreikusi zuten, debekualdia denbora gehiago mantendu behar baitzen, eta ez hain garaiz itsasoratu. Europak abendura arteko debekualdi berri bat erabaki dezake orain, berandu dagoeneko, zientzialariek gutxienez urtebete gehiagoko debekualdiaren alde egiten duten bitartean. Hala ere, larriena da, gure kaletako antxoaren egoera hau

beste espezie batzuen estutasun egoeraren ispilu besterik ez dela, gure arrantza sektorea bizirauteko ezinbestekoak; hala nola, oilarra, legatza, zapoa, hegala-laburra eta abar. Bisigua aspaldi da galdu zela. Ez da kasualitatez izan euskal arrantza-ontzien % 70a galdu izana azken hoge urteotan. Euskal Herriaren sektore ekonomiko hau administrazio espainola, frantsesa eta europarraren artean zatituta dago. Hala, Hegoaldeko arrantza-ontziak eskasiagatik kaian lotuta egotea pentsatzen duen bitartean,

Iparraldekoak antxoa harrapatza irten berri dira! Gure arrantzaren geroaren erabakiak gure interesen alde ez daudene hartzen dituzte. Gure arrantzaren geroa eta gure herriaren elikagai-subirnotasuna bermatu nahi badugu, behar-beharrezkoa da berezko arrantza politika nazionala. Politika horren zati garrantzitsua izan behar luke arrantza jasagarria eta arduratsua mantentzea. Dagoeneko gehiegi ustiatu dugu gure itsasoa!

Juan Mari Arregi

Lourdes Oñederra

Ba ote zerbait?

H

IPOTESI ARIN BAT. Aspaldiko kontua da. Mariano Ferrer oraindik goizero Herri Irratian aritzen zenekoa. Emakume eskuindar bat elkarrizketatu zuen, politikaria. Emakume izateaz galdetu zion zerbait. Erantzuteko emakume hark erabili zuen ahotsean zerbait zerbait ernarazi zidan sentimenduak ia pentsamendu egiten diren guneren batean. Dutzatik irteten ari nintzen. Uste dut negua zela. Eguerdi hartan unibertsitateko jantokian, gizona zko lagun biri nire hipotesi arin bat azaldu nien. Gurekin beti borrokan ibiliko zirela, baina pozik egon behar zutela. Azken batean, estimatzen baititugu eta aldarri feministarik sutsuenetan ere maiz isurtzen dela samurtasunaren bertsio etsi edo itxaropentsuren bat. Gizonei benetako mixeria eskuineko emakumeek boterea lortzen dutenean etorriko zaiela, erabateko kontrola dutenean, beren alderdietako gizonak ere behar ez dituztenean. Ez zidaten sinetsi. Ez hipotesiaren oina, ez ondorioa. Hori esan zuten behintzat. Uste dut ez zutela ulertu, ez nuela ongi azaldu, ideia garatzekotan gelditu nintzen.

IKASTARO BAT, udakoa, Chomskyren inguruan antolatua. Leipzigecko Max Plank Instituteko zientzialari batek aurkeztutako kognizio-esperimentuek diotenez, emozioen araberrako hizketa-doinu-alaketak automatikoki, beti eta oso laster prozesatzen ditu emakumezkoen burmuinak. Gizonezkoen burmuinean batzuetan ez dago erantzunik. Beste batzuetan bai: zioaren arabera. Dirudienaz, gizonezkoek nahi dutenean bakarrik hartzen dituzte aintzat hizkuntzaren alderdi emoziozkoak. Emakumeek ezinbestean eta berehala...

BESTE IKASTARO moduko ekitaldi akademiko batean esku hartu dut duela gutxi. Protagonista nagusien artean emaku-



INIGO AZKONA

me bakarra nintzen. Baten batek esan zidan oso dotore nengoela. Kanpoko ikerlari pare batekin egon ginen. Aurkeztu zeremonia. Bitan gertatu zitzaizdan, irakasle -irakaskide- bik egin zuten gauza berbera: kanpokoei gizonak bakarrik aurkeztu, ni han ez banengo bezalaxe. Mikro-aurreko ekitaldian beste kideen abizenak esan ziren, "Irakasle" edo "Doktore" titulua erantsita. Ni "Lourdes Oñederra" izan nintzen. Izen eta guzti, baina titulurik gabe. Bai, bada, kit ez zutela nahita egin, oharkabean egin zutela alegia. Agian horixe da txarrena.

ELKARRIZKETA BAT ATERA ZEN *El País* egunkarian ekainaren 19an, Alfredo Tamayorekin. Denok irakurri eta sakon hausnartu beharko genituzkeen

ETaren arazoaren inguruko bere gogoeten haritik, azken galderaren azken erantzunean dio ez dagoela orain gidari handirik, baina politikara "igotzen" diren emakumeengan duela berak konfiantza, botereak usteldu baino lehen behintzat.

BESTE ELKARRIZKETA arinago batek era badu ba mamia. Elkarrizketatua Maureen Dowd da eta lehen aipaturaren bezperan argitaratu zuten. Dowd anderea kazetari estatubatuarra da eta *Beharrezko al dira gizonezkoak?* edo

antzeko izenburua duen liburua argitaratu omen du. Elkarrizketan erdi txantxetan esaten diren gauza zenbaitek merezi du, baina honetan ere azken erantzuna jasoko dizuet. Galdetu diote zer den gizonezkoei buruz bere buruari gehien galdetzen diona. Erantzuna: gizonek, liburuaren izenburua irakurtzean, zergatik ez duten pentsatzen erantzuna baiezkoa dela.

INKOMUNIKAZIOA. Nabaritzen dela hormonak edo eguraldia edo urte sasoiak edo nekea edo guztiak batera zer ari zaizkidan egiten? ■

ASTE HONETAKO

zozketak



Goiburu Golf Club

3 harpidedunentzat
bina golf ikastaro

San Esteban, z/g
Andoain GIPUZKOA

www.goiburugolfclub.com

1

JOLASTOKI JATETXEA



Jolastoki Jatetxea

Afaria
bi lagunentzat

Makalen etorbidea 24, Neguri
Getxo BIZKAIA

www.jolastoki.com

2

punk, rock'n'roll
& reggae matxinada



The Clash

PUNK, ROCK'N'ROLL,
REGGAE MATXINADA

Paddy Rekalde

10 liburu opari

Soraluze GIPUZKOA
www.hotsak.com

3



My Jok World

3 kamiseta

Txakur kalea, 6
48005 Bilbo BIZKAIA

www.myjok.com

4



Badakit edizio berritua

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda



5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

ONDARRE LANDETSEA

• Teresa Alonso Henares (Gasteiz)

LURDES LERIA STUDIO

• Kepa Ezeiza Larrañaga (Legorreta)

ISTILU BANAKETAK

• Itziar Egaña Furundarena (Getaria)
• Miren Egaña Gallastegi (Aretxabaleta)
• Urretxu Zumarraga Udal Euskaltegia (Urretxu)
• Ixabel Jauregi Alberdi (Azkoitia)

URDAZUBIKO LEZEAK

• Fernando Elorza Etxaspe (Aretxabaleta)
• Gipuzkoako Ikastolen elkartea (Donostia)
• Joxemi Saizar Arostegi (Tolosa)

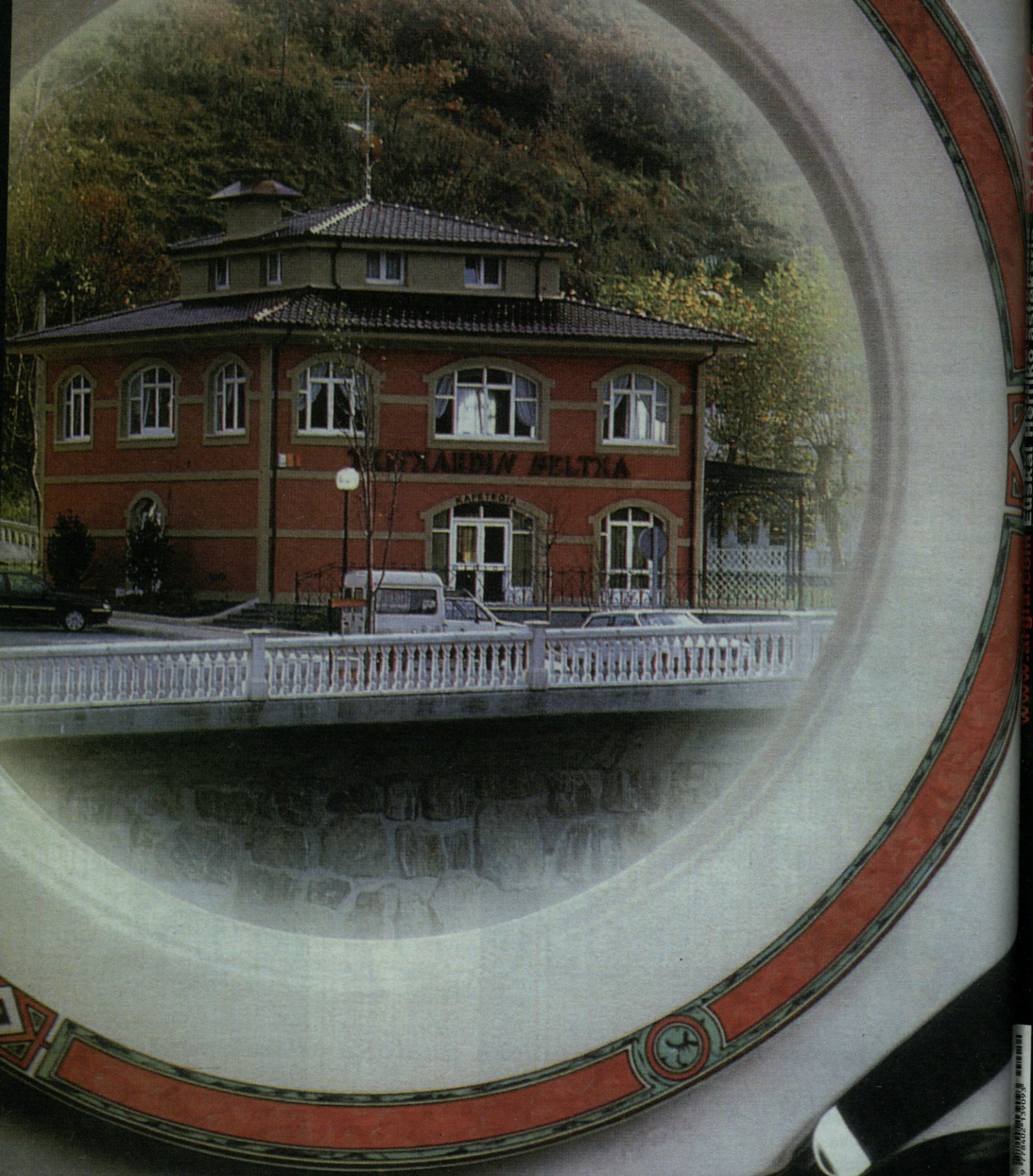
TXORAKIKERIAK 2, 888 TXISTE eta GARTXOT

• Xabier Goienetxe Bereziartua (Lezama)
• Oihana Goiriena Foruria (Gernika-Lumo)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte
"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik ARRATSALDEKO 15:00ak arte. Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea



TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 11
937 00 01